

Fra grundskole til gymnasiale uddannelser

Optagesystemet til de gymnasiale uddannelser

Evalueringsrapport
2010

**DANMARKS
EVALUERINGSINSTITUT**

**Fra grundskole til gymnasiale
uddannelser**

© 2010 Danmarks Evalueringsinstitut
Trykt hos Vester Kopi

Eftertryk med kildeangivelse er tilladt

Bemærk:

EVA sætter komma efter Dansk Sprognævn's
anbefalinger, dvs. at der som hovedregel ikke
sættes komma foran ledsætninger.

Bestilles hos:

Alle boghandlere

40,- kr. inkl. moms

ISBN 978-87-7958-587-4

Indhold

Forord	5
1 Resume	7
2 Indledning	11
2.1 Kort om optagesystemet	11
2.2 Evalueringens formål	12
2.3 Organisering og design	13
2.4 Rapportens opbygning	15
3 Overordnede træk og perspektiver	17
3.1 Det nuværende optagesystem	17
3.2 Centrale perspektiver i evalueringen	20
4 Optagesystemet i tal	23
4.1 Antal ansøgere og antal indstillede til optagelsesprøve	23
4.2 Antal optagede	27
4.3 Historiske data	29
4.4 Sammenfatning af de vigtigste resultater	31
5 Arbejdet med uddannelsesplaner og indstilling til optagelsesprøve	33
5.1 Arbejdet med uddannelsesplaner	33
5.2 Vurderingskriterier	41
5.2.1 Utydelige kriterier	42
5.2.2 Vurderingskriterier i praksis	43

5.3	Sammenfatning og vurderinger	49
6	Optagelsesprocedurer og –prøver	53
6.1	Optag af indstillede ansøgere uden optagelsesprøve	53
6.2	Tilrettelæggelse af optagelsesprøver	56
6.3	Kriterier og faktorer i vurderingen	62
6.4	Opfølgning efter optagelsesprøven	72
6.5	Sammenfatning og vurderinger	74
7	Samspil og sammenhænge	77
7.1	Aktørernes vurderinger af optagesystemet	77
7.2	Aktørernes vurderinger af praksis på de to uddannelsesniveauer	82
7.3	Samspillet mellem aktørerne	85
7.4	Sammenfatning og vurderinger	87
Appendiks		
Appendiks A:	Projektbeskrivelse	91
Appendiks B:	Evalueringsgruppens medlemmer	95
Appendiks C:	Dokumentation og metode	97
Appendiks D:	Oversigt over gennemførte interview	103

Forord

Danmarks Evalueringsinstitut (EVA) fremlægger i denne rapport resultaterne af evalueringen af optagesystemet til de gymnasiale uddannelser. Optagesystemet er en del af et større system der skal bidrage til at de unge efter grundskolen finder vej til en ungdomsuddannelse der passer til deres interesser og forudsætninger.

Hovedtrækkene i det nuværende optagesystem blev indført i forbindelse med optaget til de gymnasiale uddannelser i 2001. Med det nye begreb om "uddannelsesparathed" der er et led i ændringerne i vejledningsloven fra juni 2010, vil optagesystemet til de gymnasiale uddannelser også blive påvirket. Vi håber at evalueringen kan udgøre et nyttigt videngrundlag når det nye begreb skal implementeres i praksis.

Agi Csonka
Direktør for EVA

1 Resume

Evalueringen af optagesystemet til de gymnasiale uddannelser belyser processen fra det tidspunkt hvor en elev i en af grundskolens afgangsklasser har besluttet sig for at søge om optagelse på en gymnasial uddannelse, til det tidspunkt hvor det er afgjort om han eller hun kan optages. Evalueringen fokuserer på grundskolens og Ungdommens Uddannelsesvejlednings (UU's) praksis med at indstille ansøgere til optagelsesprøve og på de gymnasiale uddannelsers tilrettelæggelse af optagelsesprøver. Evalueringen handler altså udelukkende om de processer der afgør om en ansøger kan optages – uden at forholde sig til spørgsmålet om fordelingen af ansøgere på konkrete institutioner.

Dette resume fremlægger evalueringens vigtigste resultater og konklusioner. En evalueringsgruppe bestående af uafhængige eksperter har ansvaret for evalueringens konklusioner. På baggrund af erfaringerne med det hidtidige optagesystem peger evalueringsgruppen på en række områder der vil være vigtige i den fremtidige udvikling af systemet – ikke mindst i forbindelse med implementeringen af den nye vejledningslov og de kommende vurderinger af elevernes uddannelsesparathed.

Optagesystemet i tal

Evalueringen har fremdraget en række data om optaget i 2009:

- 10 % af ansøgerne til de gymnasiale uddannelser fra afgangsklasserne i grundskolen indstilles til optagelsesprøve af deres skole eller UU-center. Det svarer til ca. 4.100 personer.
- Det er mere almindeligt at ansøgere fra 10. klasse bliver indstillet til optagelsesprøve sammenlignet med ansøgere fra 9. klasse (12 % mod 8 %), og det er lidt mere almindeligt at drenge bliver indstillet til optagelsesprøve end at piger bliver det (11 % mod 9 %).
- Der er stor forskel på hvor stor en andel der bliver indstillet til optagelsesprøve blandt ansøgere til de forskellige gymnasiale uddannelser. Blandt hf-ansøgere bliver 24 % indstillet til optagelsesprøve, mens hhv. 13 %, 10 % og 7 % af ansøgere til hhx, htx og stx bliver indstillet til optagelsesprøve.
- De gymnasiale uddannelser ligger på nogenlunde samme niveau mht. hvor stor en andel af de indstillede ansøgere der ender med at blive optaget. Niveauet svinger mellem 53 % og 63 %

med hhx og htx som de to yderpunkter. Mellem 4 % og 10 % af de indstillede ansøgere bliver optaget uden at have været til optagelsesprøve.

Evalueringen viser at der er variation blandt folkeskolerne mht. hvor stor en andel af deres ansøgere til en gymnasial uddannelse de indstiller til optagelsesprøve, ligesom der er forskel blandt institutionerne inden for de forskellige gymnasiale uddannelser mht. hvor mange af de indstillede ansøgere der ender med at blive optaget.

Overordnede vurderinger og konklusioner

Evalueringsgruppen vurderer at de forskellige dele af optagesystemet til de gymnasiale uddannelser overordnet set er velfungerende. Det gælder fx uddannelsesplanerne som gruppen finder er et vigtigt redskab på det afgivende niveau. Planerne er vigtige i arbejdet med at afklare den unges interesser og forudsætninger når han eller hun skal vælge en ungdomsuddannelse, ligesom de er et vigtigt redskab i samarbejdet mellem udskolingsteam, UU-vejleder og eleverne og deres forældre. Til gengæld spiller uddannelsesplanerne kun en begrænset rolle i de aktiviteter i optagesystemet der finder sted på de gymnasiale uddannelser.

Evalueringsgruppen vurderer samtidig at systemet rummer en række udfordringer og indbyggede risikoelementer. Gruppens konklusioner tager udgangspunkt i den grundopfattelse at et velfungerende optagesystem til de gymnasiale uddannelser skal tilgodese flere forskellige hensyn. Dels et hensyn til en rimelig fleksibilitet og dels et hensyn til transparens og til behovet for en ensartet praksis. Flexibilitet er vigtig fordi det giver gode muligheder for tilpasning til lokale forhold og individuelle, pædagogisk begrundede hensyn til ansøgerne. Transparens er vigtig så det er tydeligt for ansøgerne og deres forældre hvilke kriterier der indgår i vurderingen af den enkelte ansøger, og en tilstrækkeligt ensartet praksis er vigtig for at sikre at ansøgere til de gymnasiale uddannelser har lige muligheder uanset hvilken skole de kommer fra, og hvilken skole de har søgt.

Evalueringsgruppen vurderer at optagesystemet i høj grad tilgodeser behovet for fleksibilitet. Inden for visse overordnede rammer har aktørerne på grundskoleniveau og det gymnasiale niveau mulighed for selv at tilrettelægge de aktiviteter og processer de hver især er ansvarlige for i optagesystemet. Et særligt eksempel på fleksibilitet er den mulighed gymnasiale uddannelser har, for at optage ansøgere som er indstillet til optagelsesprøve, uden at tage dem til optagelsesprøve. Evalueringsgruppen vurderer at denne mulighed kan være hensigtsmæssig i særlige situationer. Gruppen finder imidlertid at det bør præciseres at muligheden for at optage indstillede ansøgere uden at tage dem til optagelsesprøve kun bør benyttes i undtagelsestilfælde.

Optagesystemet bygger på en erfaringsbaseret praksis

Evalueringsgruppen har hæftet sig ved at optagesystemet ikke findes beskrevet på skrift i større omfang, og at de kriterier der anvendes i helhedsvurderingen af ansøgerne, sjældent er udfoldede eller ekspliciterede.

I langt de fleste tilfælde finder de involverede aktører at det ikke er svært at tage stilling til om en elev skal indstilles til optagelsesprøve, eller om en ansøger der har deltaget i en optagelsesprøve, kan optages. Men det er karakteristisk at aktørerne synes at det er svært at præcisere og udfolde de kriterier der indgår i vurderingerne, ligesom de synes at det er svært at sætte ord på hvordan kriterierne spiller sammen i helhedsvurderingen af de enkelte ansøgere. Det gælder især de kriterier som aktørerne typisk sammenfatter under begrebet modenhed.

Det betyder at optagesystemet samlet set fremtræder som en indlejret og erfaringsbaseret praksis som i høj grad er baseret på en tavs viden, dvs. en ikke ekspliciteret, erfaringsbaseret viden, hos de involverede aktører. Det betyder også at aktørerne på hhv. det afgivende og det modtagende uddannelsesniveau sjældent har indsigt i hvad der foregår på andre skoler, og hvilke kriterier der indgår i vurderingen af ansøgere – til trods for at UU-systemet i høj grad har bidraget til at professionalisere optagesystemet. Efter evalueringsgruppens vurdering er optagesystemet altså ikke tilstrækkeligt transparent – og det betyder at det er vanskeligt for de unge og deres forældre at vide hvilke kriterier der indgår i vurderingen af ansøgere til de gymnasiale uddannelser.

Veje til en større transparens

Evalueringsgruppen er opmærksom på at fleksibilitetshensynet på den ene side og hensynet til transparens og behovet for en ensartet praksis på den anden side kan trække i hver sin retning. En udstrakt fleksibilitet kan således både føre til at systemet bliver mindre transparent, og til at der bliver meget stor forskel på hvordan de forskellige aktører løser deres opgaver i systemet. Evalueringsgruppen vurderer imidlertid at en øget transparens i systemet i sig selv vil begrænse risikoen for u hensigtsmæssige forskelle i praksis.

Efter evalueringsgruppens opfattelse kan en række tiltag være vigtige bidrag i denne sammenhæng. Først og fremmest kan en højere grad af eksplicitering af de kriterier og faktorer der indrages i vurderingerne på både det afgivende og det modtagende uddannelsesniveau, bidrage til at øge transparensen i optagesystemet. Det gælder ikke mindst når det nye begreb om uddannelsesparathed skal implementeres i praksis.

Dernæst peger evalueringsgruppen på at en udfoldelse og eksplicitering af de kriterier der indgår i vurderingerne af ansøgerne på de gymnasiale uddannelser, bør understøttes af en udvikling af de vurderingsredskaber institutionerne benytter sig af, herunder optagelsesprøven. Efter grup-

pens vurdering er det vigtigt at skolernes afgørelser baseres på flere og varierede input, og at kriterierne udfoldes i overensstemmelse med et kompetencebegreb.

Endelig vurderer evalueringsgruppen at det vil være vigtigt at styrke dialogen og samspillet mellem de involverede aktører i optagesystemet med udgangspunkt i den formidlende funktion og de opgaver UU allerede har inden for rammerne af vejledningsloven.

Evalueringens dokumentation og metode

Rapporten indeholder flere vurderinger og konklusioner end dem der er nævnt i dette resume. De findes i de sammenfattende afsnit i rapporten til sidst i kapitlerne 5, 6 og 7.

Vurderinger og konklusioner i evalueringen bygger på følgende dokumentation:

- Talmateriale fra UNI-C om grundskolens og UU's indstilling til optagelsesprøve.
- Spørgeskemaundersøgelse blandt folkeskoleledere
- Spørgeskemaundersøgelse blandt ledere på de gymnasiale uddannelsesinstitutioner
- Interview med ledere og lærere på udvalgte folkeskoler
- Interview med ledere og lærere på udvalgte gymnasiale uddannelsesinstitutioner
- Interview med ledere og vejledere fra udvalgte UU-centre.

2 Indledning

Optagesystemet til de gymnasiale uddannelser afgør om konkrete ansøgere kan optages på en gymnasial uddannelse. Dermed indgår systemet som et afgrænset, men vigtigt element i de processer der vedrører de unges overgang fra grundskole til ungdomsuddannelse.

I sin handlingsplan for 2009 har Danmarks Evalueringsinstitut (EVA) besluttet at gennemføre en evaluering af den del af optagesystemet der vedrører den direkte overgang fra grundskole til de gymnasiale uddannelser. Evalueringen fokuser på de procedurer der er i spil fra det tidspunkt i 9. eller 10. klasse hvor eleven har besluttet sig for at søge optagelse på en gymnasial uddannelse, til det tidspunkt hvor det endeligt besluttes om han eller hun kan optages.

Evalueringen er gennemført i perioden fra september 2009 til juni 2010.

2.1 Kort om optagesystemet

Reglerne i optagesystemet er fastsat i optagelsesbekendtgørelsen (BEK nr. 694 af 25. juni 2009). Heraf fremgår det at to sæt af betingelser gør sig gældende for at en ansøger fra grundskolens afgangsklasser kan gøre krav på at blive optaget på en gymnasial uddannelse:

- Ansøgeren skal for det første opfylde en række faglige krav, herunder krav om at have modtaget undervisning i tysk eller fransk og have aflagt bestemte prøver i grundskolen.
- Ansøgeren må for det andet *ikke* være indstillet til optagelsesprøve af sin hidtidige skole eller af Ungdommens Uddannelsesvejledning (UU). Både skolen og UU skal vurdere ansøgernes uddannelsesplaner, og begge parter kan i den forbindelse indstille en ansøger til optagelsesprøve hvis de anser at planen om en gymnasial uddannelse ikke er realistisk, eller hvis de er i tvivl om hvorvidt den unges valg er velbegrundet.

Lederen på den skole som ansøgeren har søgt som førsteprioritet, afgør om ansøgeren kan optages på en gymnasial uddannelse, herunder om ansøgeren opfylder de gældende betingelser for at kunne gøre krav på at blive optaget. Lederen træffer afgørelse på vegne af alle gymnasiale ud-

dannelsesinstitutioner med de samme optagelseskrav; lederens afgørelse gælder således for alle gymnasiale institutioner med de samme optagelseskrav det pågældende år.

Hvis ansøgeren ikke opfylder kravene umiddelbart – hvis vedkommende fx er indstillet til optagelsesprøve – kan lederen beslutte at ansøgeren kan optages efter konkret vurdering. I den forbindelse kan lederen beslutte at der skal foretages en vurdering på grundlag af en personlig samtale eller en optagelsesprøve. Som altovervejende hovedregel er optagelsesprøve dog obligatorisk for de ansøgere der ikke har aflagt de påkrævede prøver i grundskolen. Ansøgere der er indstillet til optagelsesprøve, og som ikke optages umiddelbart af den gymnasiale uddannelsesinstitution, har krav på et tilbud om en optagelsesprøve.

Grundskolens og UU's vurdering af de enkelte elevers uddannelsesvalg i deres uddannelsesplaner og de to institutioners mulighed for at indstille en ansøger til optagelsesprøve på den ene side og de gymnasiale uddannelsesinstitutioners vurdering af ansøgerne og evt. gennemførelse af optagelsesprøver på den anden side udgør således de centrale elementer i optagesystemet. Kapitel 3 præsenterer optagesystemet nærmere.

De centrale regler og elementer i optagesystemet er aldrig blevet evalueret. I 2005 gennemførte Rambøll Management en evaluering der belyste vejledningsformerne, de tekniske tilmeldingsprocedurer til uddannelserne og fordelingen af elever i forhold til deres ønsker om bestemte studieretninger og skoler. Evalueringen forholdt sig imidlertid ikke specifikt til de processer og procedurer der er afgørende for om en konkret elev kan optages på en gymnasial uddannelse.

2.2 Evalueringens formål

Evalueringen skal belyse og vurdere optagesystemet til de gymnasiale uddannelser som system. Evalueringen skal undersøge hvordan det forvaltes i praksis, og den skal fremdrage forhold som er vigtige at være opmærksom på i det videre arbejde med systemet.

Evalueringen fokuserer på to hovedområder:

- Grundskolens og UU's vurdering af de enkelte elevers uddannelsesplaner og disse institutioners evt. beslutning om at indstille en ansøger til optagelsesprøve
- De gymnasiale institutioners vurdering af ansøgere med særlig vægt på institutionernes tilrettelæggelse og gennemførelse af evt. optagelsesprøver.

Evalueringen skal desuden belyse uddannelsesplanernes betydning som kommunikationsredskab mellem de forskellige aktører der er involveret i optagesystemet.

Endelig skal evalueringen vurdere samspillet mellem de forskellige aktører der indgår i systemet. Den samlede projektbeskrivelse findes i appendiks A.

Afgrænsning

Evalueringen dækker den direkte overgang fra 9. eller 10. klasse til de treårige gymnasiale uddannelser og til toårigt hf, dvs. at den ikke omfatter ansøgere til de gymnasiale uddannelser som ikke søger optagelse direkte fra grundskolens afgangsklasser. Evalueringen omfatter primært overgangen fra og til offentlige institutioner, men foretager dog enkelte udblik til efterskoler, frie skoler og private grundskoler.

Evalueringen dækker udelukkende spørgsmål om det system der afgør om en ansøger kan optages på en gymnasial uddannelse, herunder vurderingen af de enkelte ansøgere og gennemførelsen af optagelsesprøver. Spørgsmål om de optagne elevers fordeling på bestemte institutioner eller studieretninger indgår ikke i evalueringen.

Det skal tilføjes at projektbeskrivelsen blev behandlet af EVA's bestyrelse i august 2009, og at evalueringen derfor dækker det optagesystem der var gældende på dette tidspunkt. Siden evalueringen blev igangsat, har Folketinget i juni 2010 vedtaget et forslag om ændringer i vejledningsloven (Lov om vejledning om uddannelse og erhverv) som også må forventes at få betydning for tilrettelæggelsen af optagesystemet til de gymnasiale uddannelser. Det gælder ikke mindst det nye begreb om uddannelsesparathed.

2.3 Organisering og design

En evalueringsgruppe har ansvar for vurderingerne og konklusionerne i evalueringen.

Evalueringsgruppen omfatter følgende medlemmer:

- Rektor Steen Christensen, Erhvervsskolen Mercantec, Viborg
- Skoleleder Lars Eriksen, Sct. Hans Skole, Odense
- Lektor Lene Larsen, Institut for Psykologi og Uddannelsesforskning, RUC – Roskilde Universitet
- Rektor Henrik Madsen, Egedal Gymnasium & HF
- Videncenterleder Tanja Miller, CEPRA – Nationalt videncenter for evaluering i praksis, Professionshøjskolen University College Nordjylland
- Centerleder Inger Veng Rasmussen, UU-Herning.

I appendiks B findes en nærmere præsentation af evalueringsgruppens medlemmer.

En projektgruppe fra EVA har det praktiske og metodiske ansvar for evalueringen og har desuden udarbejdet evalueringsrapporten. Projektgruppen består af evalueringskonsulenterne Signe Mette

Jensen og Bo Söderberg (projektleder), metodekonsulent Thomas Hem Pedersen og evalueringsmedarbejderne Katrine Scott Jessen og Ida Berg Meyer.

Dokumentation og metode

Evalueringen bygger både på særkørsler af eksisterende data der stammer fra UNI-C, og på data der er fremskaffet specielt til denne evaluering. De data der er fremskaffet specielt til evalueringen, omfatter både kvantitative og kvalitative data, dvs. data der er fremskaffet gennem spørgeskemaundersøgelser, og data der er fremskaffet gennem interview.

Tal fra UNI-C

Særkørslerne af eksisterende data er gennemført på data der stammer fra netportalen Optagelse.dk der administreres af UNI-C. Siden 2009 har det været obligatorisk at ansøge om optagelse på ungdomsuddannelser via denne portal. Det er derfor muligt at få tal for ansøgere til de forskellige gymnasiale uddannelser fra hhv. 9. og 10. klasse på de enkelte grundskoler, herunder tal for hvor mange af disse ansøgere der er indstillet til optagelsesprøve og af hvem (skolen og/eller UU). Det er desuden muligt at få tal der belyser ansøgernes fordeling på køn og på skoletype (folkeskoler, efterskoler, private grundskoler mv.).

Da det som nævnt kun har været obligatorisk at ansøge om optagelse på ungdomsuddannelser via Optagelse.dk siden 2009, er det ikke muligt at fremskaffe tal fra tidligere år der belyser disse forhold. Evalueringen gennemføres derfor med udgangspunkt i tal om søgning til og optag på de gymnasiale uddannelser i 2009.

Spørgeskemaundersøgelser

Den kvantitative dataindsamling omfatter to spørgeskemaundersøgelser:

- En repræsentativ undersøgelse blandt skoleledere i folkeskolen
Denne undersøgelse belyser skolernes praksis mht. indstilling til optagelsesprøve, herunder de vurderingskriterier der benyttes, og samarbejdet med andre aktører i optagesystemet, dvs. UU-centre og gymnasiale uddannelsesinstitutioner. Undersøgelsen belyser desuden skoleledernes vurderinger af optagesystemet, herunder deres vurderinger af arbejdet med uddannelsesplanerne. Spørgeskemaet blev udsendt til 660 skoleledere, og svarprocenten var 58.
- En totalundersøgelse blandt lederne på de gymnasiale uddannelsesinstitutioner
Denne undersøgelse belyser institutionernes praksis, herunder hvor mange af deres ansøgere i 2009 der blev optaget på grundlag af en optagelsesprøve (fordelt på køn), og hvor mange af de indstillede ansøgere der optog umiddelbart, dvs. uden at tage dem til optagelsesprøve. Undersøgelsen belyser desuden institutionernes tilrettelæggelse af arbejdet med optag, herunder tilrettelæggelsen af optagelsesprøver og samarbejdet med andre aktører, og lederne vurderinger af optagesystemet, herunder deres vurderinger af uddannelsesplanerne som redskab til

kommunikation mellem det afgivende og det modtagende uddannelsesniveau. Svarprocenten blandt lederne på stx/hf, hhx og htx var hhv. 82, 88 og 97.

I appendiks C gøres der nærmere rede for metoden i de gennemførte spørgeskemaundersøgelser.

Interview

Den kvalitative dataindsamling omfatter separate gruppeinterview med:

- Ledere og udvalgte lærere på 5 folkeskoler
- Ledere og udvalgte lærere på 12 gymnasiale uddannelsesinstitutioner (6 stx-skoler, heraf 4 med hf, 3 hhx-skoler og 3 htx-skoler)
- Ledere og udvalgte vejledere fra 15 UU-centre (interview med ledere fra 6 centre og vejledere fra 9 centre).

Interviewene sikrer at UU-perspektivet bliver inddraget i evalueringen, og uddyber og nuancerer resultaterne af spørgeskemaundersøgelserne blandt folkeskoleledere og lederne på de gymnasiale uddannelser. I interviewene blev der lagt særlig vægt på interviewdeltagernes opfattelser af sammenhænge, årsager og konsekvenser og evt. forslag til forbedringer af optagesystemet. Interviewene fokuserer desuden på samspillet mellem de forskellige aktører der er involveret i optagesystemet.

De lærere der deltog i interviewene, har enten erfaring som klasselærere i udskolingen eller erfaring med gennemførelse af optagelsesprøver på de gymnasiale uddannelser. De deltagende skoler og UU-centre blev udvalgt så de tilsammen dækker områder med både høj og lav overgangsfrekvens til de gymnasiale uddannelser, og så forskellige egne af landet og mindre såvel som større bysamfund indgår. Appendiks D redegør for hvilke UU-centre der er repræsenteret i interviewene med vejledere og UU-ledere, og hvilke skoler EVA har besøgt i forbindelse med evalueringen.

2.4 Rapportens opbygning

Ud over et resume, en række appendikser og dette indledningskapitel består rapporten af fem kapitler. Kapitel 3 indeholder en overordnet præsentation af optagesystemet og de sammenhænge og problemstillinger evalueringsgruppen finder vigtige at belyse.

De efterfølgende fire kapitler analyserer evalueringens dokumentationsmateriale. På baggrund af det kvantitative materiale fremlægger kapitel 4 en række nøgletal om strømmene i systemet, fx mht. hvor mange af ansøgerne til de gymnasiale uddannelser der indstilles til optagelsesprøve, og hvor mange af ansøgerne der bliver optaget.

De næste to kapitler der både bygger på det kvantitative og det kvalitative materiale, belyser praksis nærmere, og det redegør for overvejelser blandt de aktører der er involveret i systemet. Kapitel 5 analyserer praksis og overvejelser på det afgivende uddannelsesniveau, dvs. på folkeskoler og i UU, i forbindelse med arbejdet med uddannelsesplaner og evt. indstilling til optagelsesprøve, mens kapitel 6 undersøger praksis og overvejelser på det modtagende uddannelsesniveau, dvs. på de gymnasiale uddannelser, med særlig vægt på institutionernes vurdering af ansøgerne og gennemførelsen af optagelsesprøver.

Endelig belyser kapitel 7 samspillet mellem aktørerne i optagesystemet, og det analyserer en række sammenhænge på tværs af det afgivende og det modtagende uddannelsesniveau. I kapitel 7 flyttes fokus dermed fra de enkelte aktører til sammenhængene i optagesystemet og til sammenfattende vurderinger af systemet.

Hvert af kapitlerne 5, 6 og 7 afsluttes med en sammenfatning af analyserne i de respektive kapitler og evalueringsgruppens vurderinger på baggrund af analyserne.

3 Overordnede træk og perspektiver

Dette kapitel består af to afsnit. Afsnit 3.1 redegør for hovedtrækkene i det nuværende optagesystem, dvs. det system der var gældende ved optaget i foråret 2010. Afsnittet redegør endvidere for hvordan systemet indgår i et omfattende vejledningssystem om overgangen fra grundskole til ungdomsuddannelser, og endelig redegør afsnittet kort for systemets historik.

Afsnit 3.2 præsenterer evalueringsgruppens overvejelser om overordnede perspektiver og vigtige omdrejningspunkter for analyserne i evalueringen.

3.1 Det nuværende optagesystem

Optagesystemet skal – i overensstemmelse med de regler der er fastsat i optagelsesbekendtgørelsen, jf. afsnit 2.1 – håndtere ansøgninger til gymnasiale uddannelser med henblik på at afgøre om en ansøger kan optages. Systemet indgår som en afgrænset og formel del af et omfattende vejledningssystem der skal understøtte udskolingen fra grundskolen og hjælpe de unge med at finde vej til en ungdomsuddannelse der passer til deres interesser og forudsætninger.

Det afgivende uddannelsesniveau: grundskolen og UU

Grundskolen og UU, som udgør det afgivende uddannelsesniveau, skal hver især tage stilling til om en ansøger til en gymnasial uddannelse skal indstilles til optagelsesprøve. Ved *ikke* at indstille ansøgeren til optagelsesprøve tildeler de vedkommende et retskrav på at blive optaget – hvis ansøgeren i øvrigt opfylder de faglige betingelser. Ved at indstille ansøgeren til optagelsesprøve tilkendegiver de at de ikke umiddelbart anser at vedkommendes plan om en gymnasial uddannelse er realistisk.

Den hidtidige skole og UU har altså to muligheder i forhold til deres ansøgere til gymnasiale uddannelser. Ved hhv. at undlade at indstille eller at indstille til optagelsesprøve kan de i realiteten enten sige god for en ansøger, hvormed sagen er afgjort, eller de kan tilkendegive at ansøgeren skal vurderes nærmere af en gymnasial uddannelsesinstitution.

Det modtagende uddannelsesniveau: de gymnasiale uddannelser

Lederen på den institution ansøgeren har søgt som førsteprioritet, træffer den endelige afgørelse om hvorvidt ansøgeren kan optages. Lederens afgørelse vil gælde for alle gymnasiale uddannelser med de samme optagelseskrav det pågældende år, ikke kun for lederens egen institution.

Lederen træffer sin afgørelse på grundlag af en konkret vurdering af ansøgeren, evt. på grundlag af en personlig samtale eller resultaterne af en optagelsesprøve hvis han eller hun finder det formålstjenligt. Lederen har altså mulighed for at optage en ansøger uden at tage ansøgeren til optagelsesprøve selv om vedkommende er indstillet til optagelsesprøve af det afgivende uddannelsesniveau. Optagelsesprøve er dog obligatorisk for ansøgere der ikke har aflagt de påkrævede prøver i grundskolen.

Ansøgere der er indstillet til optagelsesprøve, og som *ikke* optages umiddelbart, dvs. uden optagelsesprøve, skal have tilbud om en optagelsesprøve så de har mulighed for at vise om deres uddannelsesplan faktisk er realistisk. De har med andre ord krav på en "second opinion".

Optagesystemet som element i vejledningssystemet

De formelle beslutninger og afgørelser i optagesystemet træffes i løbet af få måneder. Typisk tager det afgivende uddannelsesniveau beslutningen om at indstille en ansøger til optagelsesprøve kort tid før ansøgningerne til ungdomsuddannelserne skal indsendes i midten af marts, og den endelige afgørelse om optagelse på det modtagende uddannelsesniveau er som regel truffet senest inden udgangen af maj. Det er imidlertid vigtigt at være opmærksom på at optagesystemet kun er et delelement i et omfattende vejledningssystem som inddrager mange aktører, og som har en meget længere varighed end nogle få forårsmåneders mens eleven går i 9. eller 10. klasse.

I dag går vejledningsprocessen og arbejdet med elevernes tanker om hvad de skal efter grundskolen, i gang allerede i 6. klasse. Arbejdet med det der skal blive til de individuelle uddannelsesplaner og en ansøgning til en ungdomsuddannelse, tager især fart fra 8. klasse. Forud for de formelle beslutninger og afgørelser går altså en længere vejledningsproces. Man kan desuden hævde at der også vil være tale om en vis vejledning efter at den unge er blevet optaget på en gymnasial uddannelse, idet eleven først skal foretage sit endelige valg af studieretning ved afslutningen af grundforløbet, ligesom han eller hun i samme periode har mulighed for at skifte mellem de gymnasiale uddannelser uden tab af tid.

Mange aktører indgår i vejledningsprocessen og i optagesystemet. Først og fremmest den unge og den unges forældre. Det er jo den unge det hele handler om, og han eller hun (og forældrene) er ejere af uddannelsesplanen. På det afgivende uddannelsesniveau indgår desuden vejlederen fra UU og skolen, herunder elevens lærere og især klasselæreren, i vejledningsprocessen. I praksis kan aktørerne på det afgivende uddannelsesniveau fordele opgaverne og rollerne mellem

sig på forskellig vis, afhængigt af hvordan man har valgt at tilrettelægge arbejdet på den enkelte skole. På det modtagende uddannelsesniveau er lederen på den skole den unge har søgt som førsteprioritet, den afgørende aktør. Desuden er de lærere der skal gennemføre en evt. optagelsesprøve, vigtige aktører på det modtagende uddannelsesniveau.

Kort om indførelsen af det nuværende optagesystem

Det nuværende optagesystem til de gymnasiale uddannelser blev vedtaget af Folketinget i 1999 og trådte i kraft i forbindelse med optaget i 2001.

Lovændringen indebar at det tidligere system med egnethedserklæringer blev afskaffet til fordel for en omfattende og mere målrettet vejledningsindsats med udgangspunkt i et systematisk arbejde med uddannelsesplaner for hver enkelt elev.

I bemærkningerne til lovforslaget begrundes afskaffelsen af egnethedserklæringerne bl.a. med at de fyldte u hensigtsmæssigt meget i de unges og deres omgivers bevidsthed, og at de bidrog til en forvriddning af forholdet mellem ungdomsuddannelserne, da det kun var ansøgninger til de gymnasiale uddannelser der forudsatte sådanne erklæringer. I et svar til Folketingets Uddannelsesudvalg fremførte den daværende undervisningsminister at det gamle system med egnethedserklæringer enten kunne bidrage til unødigt at afskrække nogle fra at søge en gymnasial uddannelse eller omvendt tiltrække nogle ansøgere udelukkende med den hensigt at "udnytte" muligheden for at få en positiv egnethedserklæring.

Reformen af optagesystemet i 1999 kan beskrives som en modernisering af det gamle system uden at systemets kerne blev ændret. Selv om ansøgere til de gymnasiale uddannelser ikke længere skulle egnethedsvurderes, skulle uddannelsesplaner med et ønske om en gymnasial uddannelse stadigvæk vurderes til forskel fra uddannelsesplaner som stilede mod andre ungdomsuddannelser. Også under det nye system skulle ansøgere til de gymnasiale uddannelser opfylde en række faglige betingelser for at blive optaget, og der var fortsat mulighed for at gøre optagelse betinget af en optagelsesprøve. Optagesystemet er således blevet beskrevet som en slags "nødbremse" i et større system der i øvrigt lægger hovedvægten på arbejdet med uddannelsesplaner og vejledning af de unge og deres forældre.

Hovedtrækkene i optagesystemet har ligget fast siden systemet trådte i kraft, men forskellige dele er blevet ændret undervejs. Pr. januar 2005 blev det fx indført at UU såvel som den hidtidige skole har mulighed for at indstille ansøgere til optagelsesprøve. Desuden er reglerne om optagelsesprøver blevet ændret flere gange. Indtil 2005 omfattede optagelsesprøven tre mundtlige delprøver: Dansk skulle altid indgå, men derudover kunne fagene engelsk, tysk, fransk, matematik og fysik/kemi indgå – afhængigt af hvilken uddannelse ansøgeren havde søgt. I perioden fra 2005 til 2007 omfattede optagelsesprøven op til tre mundtlige delprøver efter institutionens valg. I 2007

blev reglerne ændret så optagelsesprøven siden da har omfattet fire delprøver. Samtidig blev der indført obligatorisk optagelsesprøve for de ansøgere der ikke havde deltaget i de påkrævede prøver i grundskolen. Denne ændring hang sammen med en ændring i folkeskoleloven som indebar at afgangsprøverne blev obligatoriske for elever i folkeskolen. Endelig fik de gymnasiale uddannelsesinstitutioner i 2008 mulighed for at vælge mellem at gennemføre mundtlige eller skriftlige optagelsesprøver.

3.2 Centrale perspektiver i evalueringen

Dette afsnit præsenterer forhold og sammenhænge som evalueringsgruppen ser som vigtige omdrejningspunkter for analyserne i evalueringen.

Overordnet hæfter evalueringsgruppen sig ved at optagesystemet ikke er blevet evalueret tidligere, og at der ikke foreligger meget viden om hvordan systemet fungerer i praksis. Evalueringsgruppen ser det derfor som en vigtig opgave i sig selv at tilvejebringe viden om området så optagesystemet bliver mere transparent. Dermed kan evalueringen af- eller bekræfte mere eller mindre begrundede formodninger om hvordan systemet fungerer, samtidig med at evalueringens resultater kan indgå som input i det aktuelle arbejde med at videreudvikle overgangene mellem grundskole og ungdomsuddannelser.

Et område hvor det er vigtigt at tilvejebringe viden, vedrører de kvantitative data om hvor mange der indstilles, og hvor mange der gennemfører en optagelsesprøve med positivt resultat. Det er ligeledes interessant at undersøge om der er særlige mønstre eller variationer i disse data.

Et andet vigtigt område i evalueringen vedrører de tanker og overvejelser man gør sig på skolerne og UU-centrene, dvs. blandt de aktører der varetager de centrale opgaver og roller i systemet. Det er bl.a. interessant fordi de gældende regler ikke er udfoldet mht. hvilke kriterier der skal ligge til grund for en indstilling til optagelsesprøve eller for vurderingen af en ansøgers resultater ved en optagelsesprøve.

Et par eksempler kan vise åbenheden i de gældende regler. Den hidtidige skole eller UU kan indstille en ansøger til optagelsesprøve hvis de vurderer at ansøgerens ønske om en gymnasial uddannelse ikke er realistisk. Af et svar fra ministeren til Folketingets Uddannelsesudvalg under behandlingen af lovforslaget i 1999 fremgår det at en indstilling også kan komme på tale i situationer hvor det afgivende uddannelsesniveau er i tvivl eller ikke mener at det har tilstrækkeligt grundlag for at tage stilling til om uddannelsesplanen er realistisk. Men det er ikke nærmere udfoldet hvornår eller hvad det vil sige at et ønske om en gymnasial uddannelse er enten realistisk eller urealistisk.

Et andet eksempel vedrører reglerne i optagelsesbekendtgørelsen der fastsætter at en optagelsesprøve skal give ansøgeren lejlighed til at vise at han eller hun besidder en sådan faglig viden og modenhed at ansøgeren må forventes at kunne følge undervisningen på en gymnasial uddannelse på tilfredsstillende måde og fuldføre uddannelsen på normeret tid. Men det fremgår ikke hvad der bør forstås ved modenhed eller ved at følge undervisningen på tilfredsstillende måde. Det er derfor interessant at belyse hvordan man taler om disse begreber på skolerne, og hvordan de udmøntes i praksis.

I forlængelse heraf vil det også være vigtigt at belyse hvordan aktørerne i optagesystemet håndterer det forhold at optagelsesbetingelserne på den ene side er fælles for de treårige gymnasiale uddannelser, mens de unges ansøgninger på den anden side sigter mod en bestemt uddannelse eller en bestemt studieretning med sin egen profil der adskiller sig fra de profiler der kendetegner andre uddannelser og studieretninger.

Overordnet er evalueringsgruppens udgangspunkt at et velfungerende optagesystem forudsætter at systemet tilgodeser flere forskellige hensyn. På den ene side er der et fleksibilitetshensyn, dvs. at systemet skal give gode muligheder for tilpasning til lokale forhold og individuelle, pædagogisk begrundede hensyn til ansøgere. På den anden side er der et hensyn til behovet for transparens og til behovet for en tilstrækkeligt ensartet praksis. Det indebærer at systemet skal udmøntes så det er tydeligt for ansøgere og deres forældre hvilke kriterier der indgår i vurderingen af den enkelte ansøger, og således at ansøgere får de samme muligheder uanset hvilken skole de kommer fra, og hvilken skole de har søgt.

4 Optagesystemet i tal

Dette kapitel analyserer en række kvantitative data der belyser følgende spørgsmål:

- Hvor mange ansøgere er der til de gymnasiale uddannelser?
- Hvor stor en andel af ansøgerne bliver indstillet til optagelsesprøve?
- Hvor stor en andel af de indstillede ansøgere bliver optaget?

De første to spørgsmål belyses i afsnit 4.1 der også belyser fordelingen blandt de der er indstillet til optagelsesprøve, i forhold til forskellige variable, mens det tredje spørgsmål bliver besvaret i afsnit 4.2.

De data der analyseres i kapitlet, stammer dels fra UNI-C's netportal Optagelse.dk, dels fra EVA's spørgeskemaundersøgelse blandt lederne på stx, hf, hhx og htx.

Da den elektroniske tilmelding til ungdomsuddannelserne på Optagelse.dk først blev obligatorisk i forbindelse med optaget i 2009, er det ikke muligt at fremlægge tal der kan belyse udviklingen over længere tid. Der findes dog tal der belyser optaget til det almene gymnasium i 1996, altså inden det nuværende optagesystem blev indført. I afsnit 4.3 sammenholdes tallene fra 1996 med data om optaget til stx i 2009.

Endelig sammenfatter afsnit 4.4 de vigtigste resultater af analyserne i kapitlet.

4.1 Antal ansøgere og antal indstillede til optagelsesprøve

I 2009 var der i alt 42.631 ansøgere til de gymnasiale uddannelser direkte fra 9. og 10. klasse. 23.517 tilmeldte sig fra 9. klasse, svarende til 37 % af 9.klasseeleverne, mens 19.114 tilmeldte sig fra 10. klasse, svarende til 64 % af 10.klasseeleverne. Tabel 1 viser hvordan ansøgerne fra hvert klassetrin fordelte sig på de forskellige gymnasiale uddannelser.

Tabel 1**Ansøgere fra grundskolens afgangsklasser til de forskellige gymnasiale uddannelser i 2009****– i procent af alle ansøgere**

	stx	hf	hhx	htx	i alt
Fra 9. klasse	73 %	0 %	16 %	11 %	100 % (= 23.517)
Fra 10. klasse	53 %	16 %	22 %	9 %	100 % (= 19.114)
Tilsammen fra 9. og 10. klasse	64 %	7 %	19 %	10 %	100 % (= 42.631)

Kilde: Særkørsel fra UNI-C Statistik & Analyse og notat om 9. og 10. klasseelevernes tilmelding til Ungdomsuddannelserne i 2009.

Note: Tabellen medtager ikke ansøgere til studenterkursus

Det fremgår at stx fylder mest i søgningen til de gymnasiale uddannelser fra både 9. og 10. klasse. Relativt set fylder stx dog væsentligt mindre i søgningen fra 10. klasse end i søgningen fra 9. klasse. Til gengæld fylder hhx og især hf (som normalt ikke kan søges fra 9. klasse) mere blandt ansøgerne fra 10. klasse.

Antal indstillede til optagelsesprøve

4.165 af de i alt 42.631 ansøgere til en gymnasial uddannelse fra 9. eller 10. klasse i 2009, blev indstillet til optagelsesprøve af deres skole og/eller UU. I gennemsnit betyder det at ca. hver tiende ansøger blev indstillet. Men der var forskel på andelen af indstillede afhængigt af hvilken uddannelse ansøgerne søgte, hvilket klassetrin de søgte fra (9. eller 10. klasse), og om de kom fra folkeskolen eller fra en anden skole. Tabel 2-4 belyser disse mønstre og variationer.

Tabel 2**Antal ansøgere til de gymnasiale uddannelser fra grundskolens afgangsklasser og andel der var indstillet til optagelsesprøve i 2009**

	stx	hf	hhx	htx	i alt
Antal ansøgere	27.257	2.999	8.002	4.373	42.631
Andel indstillede	7,3 %	23,9 %	13,1 %	9,5 %	9,8 %

Kilde: Særkørsel fra UNI-C Statistik & Analyse

Note: Tabellen medtager ikke ansøgere til studenterkursus

Tabellen viser at der især er mange indstillede blandt ansøgerne til hf. Det fremgår desuden at hhx har relativt flere indstillede end de andre treårige uddannelser. Disse forskelle kan antages at afspejle træk som kendetegner hf- og hhx-ansøgerne til forskel fra stx- og htx-ansøgerne, herunder det forhold at relativt mange af ansøgerne til hf og hhx kommer fra 10. klasse. Generelt er der nemlig flere indstillede blandt ansøgerne fra 10. klasse end blandt ansøgerne fra 9. klasse. I gennemsnit blev 12 % af ansøgerne fra 10. klasse og 8 % af ansøgerne fra 9. klasse indstillet til optagelsesprøve i forbindelse med optaget i 2009.

EVA's spørgeskemaundersøgelse viser at hf har forholdsvis mange ansøgere der ikke kommer direkte fra 10. klasse, og at disse ansøgere typisk ikke er indstillet til optagelsesprøve. Hf-ansøgere der ikke kommer direkte fra grundskolen, udgør ifølge spørgeskemaundersøgelsen omkring en femtedel af samtlige hf-ansøgere på de stx-skoler der også udbyder hf.

Skolers og skoletypers indstillingspraksis

Tabel 3 viser hvordan ansøgerne fordeler sig på forskellige skoletyper på det afgivende uddannelsesniveau, og hvor mange der blev indstillet fra hver skoletype.

Tabel 3
Ansøgere og indstillede i 2009 fordelt på skoletyper

	Antal ansøgere	Antal indstillede	Andel af indstillede i forhold til ansøgere
Folkeskoler	22.582	2.821	12,5 %
Friskoler og private grundskoler	6.510	546	8,4 %
Efterskoler	12.516	637	5,1 %

Kilde: Særkørsel fra UNI-C Statistik & Analyse.

Note: Tabellen medtager ikke ansøgere der kommer fra andre skoletyper, fx kommunale ungdomsskoler

I 2009 leverede efterskoler og friskoler mv. omkring 45 % af samtlige direkte ansøgere til de gymnasiale uddannelser. Tabellen viser at disse skoletyper relativt set indstillede færre ansøgere til optagelsesprøve end folkeskolerne. Det betyder imidlertid ikke at man kan konkludere at skoletyperne har forskellig praksis mht. indstilling til optagelsesprøve, herunder forskellige kriterier for hvornår de vælger at indstille en ansøger til optagelsesprøve. Forskellen mellem skoletyperne i tabellen kan naturligvis være udtryk for en forskel i skoletypenes indstillingspraksis, men den kan fx også være udtryk for en forskel i deres elevgrundlag. På det foreliggende grundlag er det derfor ikke muligt at afgøre hvilke forhold der ligger bag de forskelle der fremgår af tabellen.

De interview EVA har gennemført blandt lederne på de gymnasiale uddannelser, indeholder heller ikke entydige informationer om hvorvidt efterskoler og folkeskoler indstillingspraksis er forskellig. De gymnasiale lederes erfaringer med efterskoler stammer fra skoler der er spredt ud over det ganske land, og lederne har således ofte kun få indtryk af den enkelte skole. De er derfor forsigtige med at udtale sig om hvorvidt der er systematiske forskelle mellem skoletyperne i denne sammenhæng. Flere af de interviewede gav udtryk for at forskellen i indstillingspraksis *inden for* den enkelte skoletype kunne være mindst lige så stor som evt. forskelle *mellem* skoletyperne.

Forskellen i indstillingspraksis blandt folkeskolerne kan belyses gennem UNI-C's data hvor EVA har undersøgt hvor stor en andel af ansøgerne der blev indstillet til optagelsesprøve på de 895 skoler der havde mindst 15 ansøgere til en gymnasial uddannelse i 2009. I gennemsnit indstillede folkeskolerne 12,5 % af deres ansøgere til optagelsesprøve, mens knap halvdelen af skolerne (47 %) indstillede under 5 % af ansøgerne, og en lille tredjedel af skolerne (30 %) ikke indstillede en eneste af deres ansøgere. I den anden ende af spektret indstillede 21 % af skolerne mere end 15 % af deres ansøgere til optagelsesprøve. I denne sammenhæng er det interessant at bemærke at ledere og lærere i interviewene på folkeskolerne vurderede at deres indstillingsprocent havde været stabil over en årrække. Det kan indikere at tallene ikke er udtryk for tilfældige udsving i 2009, men at de tværtimod kan ses som udtryk for generelle tendenser og mønstre blandt folkeskolerne.

Køn og indstilling til optagelsesprøve

Tabel 4 viser kønsfordelingen hhv. blandt ansøgere og blandt dem der blev indstillet til optagelsesprøve.

Tabel 4
Ansøgere og indstillede i 2009 fordelt på køn

	Antal ansøgere	Antal indstillede	Andel af indstillede i Forhold til ansøgere
Piger	23.360	2.010	8,6 %
Drenge	19.309	2.159	11,2 %

Kilde: Særkørsel fra UNI-C Statistik & Analyse.

Tabellen viser at der er en overvægt af piger blandt ansøgerne, mens der er flest drenge blandt dem der blev indstillet til optagelsesprøve. Det er altså mere almindeligt at drenge bliver indstillet end at piger bliver det. Forskellen mellem kønnene er dog ikke stor. Resultaterne fra EVA's spørgeskemaundersøgelser peger i øvrigt ikke på at der er entydige eller signifikante forskelle mellem kønnene mht. hvordan de klarer sig ved optagelsesprøverne.

4.2 Antal optagede

Dette afsnit bygger på data der er indsamlet gennem EVA's spørgeskemaundersøgelse blandt lærerne på de gymnasiale uddannelser. Disse data belyser følgende spørgsmål:

- Hvor mange ansøgere blev optaget uden optagelsesprøve selv om de var indstillet af deres hidtidige skole og/eller UU?
- Hvor mange ansøgere opnåede et positivt resultat ved optagelsesprøven så de kunne optages på en gymnasial uddannelse?

På grund af de høje svarprocenter må data fra spørgeskemaundersøgelserne vurderes som pålidelige. Det kan tilføjes at der er tale om en overordentlig høj grad af overensstemmelse mellem data fra spørgeskemaundersøgelserne og data fra UNI-C på de områder hvor de umiddelbart kan sammenholdes. Da UNI-C's data er totaltal, understreger denne overensstemmelse at pålideligheden af de spørgeskemadata der er indsamlet som led i evalueringen, er meget høj.

Tabel 5 viser for det første hvor stor en andel af ansøgerne uddannelserne optog uden optagelsesprøve selv om de var indstillet til prøve. For det andet viser tabellen hvor stor en andel af de indstillede ansøgere uddannelserne optog på grundlag af resultaterne ved optagelsesprøven. Denne andel kan dog ikke opfattes som "beståelsesprocenten" ved optagelsesprøverne, da det ville forudsætte at andelen i så fald skulle være beregnet i forhold til antallet af ansøgere der faktisk deltog i en optagelsesprøve – og ikke som her i forhold til antallet af indstillede ansøgere på de enkelte uddannelser. Den faktiske andel af "beståede" ved optagelsesprøverne må derfor antages at være noget større end de procenter der angives i tabellen.

Tabel 5**Antal indstillede ansøgere og andel der blev optaget på de gymnasiale uddannelser i 2009**

	stx	hf	hhx	htx
Antal indstillede ansøgere	1.719	684	879	356
Andel af indstillede ansøgere der blev optaget efter konkret vurdering, dvs. uden optagelsesprøve	5 %	4 %	10 %	5 %
Andel af indstillede ansøgere der blev optaget på grundlag af deres præstationer ved optagelsesprøven	49 %	55 %	43 %	58 %
Samlet andel af indstillede ansøgere der blev optaget	54 %	59 %	53 %	63 %

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt lederne på de gymnasiale uddannelsesinstitutioner.

Det fremgår af tabellen at andelen af indstillede der bliver optaget uden optagelsesprøve, samlet set er forholdsvis beskedent. Andelen er dog større på hhx end på de tre andre uddannelser. Spørgeskemaundersøgelserne viser i øvrigt at det kun er få skoler der synes at benytte sig af denne mulighed i større omfang. På de fleste skoler forekommer det kun i undtagelsestilfælde, jf. i øvrigt afsnit 6.1.

Tabellen viser desuden at andelen af indstillede ansøgere der optages efter optagelsesprøve, svinger mellem 43 % og 58 %, flest på htx-skoler og færrest på hhx-skoler. Den lille andel på hhx skal dog ses i sammenhæng med at hhx er den uddannelse der optager flest uden at tage dem til optagelsesprøve. Samlet svinger andelen af indstillede ansøgere der optages, mellem 54 % og 63 %, igen flest på htx og færrest på hhx.

Spørgeskemaundersøgelsen rummer altså ingen tegn på at de forskellige uddannelser generelt set skulle have en meget forskellig praksis mht. hvor mange ansøgere der optages efter at have været til optagelsesprøve, eller at det generelt skulle være lettere at komme ind på nogle uddannelser end andre. Det samme indtryk af ensartethed gør sig gældende i forhold til spredningen mellem skolerne *inden for* de enkelte uddannelser, hvilket fremgår af tabel 6.

Tabel 6
Andel af skoler der optog *under halvdelen* af de ansøgere de havde til optagelsesprøve i 2009

stx-skoler (N = 100)	hf-skoler (N = 54)	hhx-skoler (N = 38)	htx-skoler (N = 30)
31 %	38 %	32 %	30 %

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt lederne på de gymnasiale uddannelsesinstitutioner.

Tabellen viser andelen af skoler på de forskellige uddannelser hvor under halvdelen kom igennem optagelsesprøven med et positivt resultat. Andelen af skoler der optog under halvdelen af prøvedeltagerne, ligger dermed på et ensartet niveau på tværs af de forskellige uddannelser. Uanset uddannelse afviste omkring en tredjedel af skolerne (mellem 30 % og 38 %) mere end halvdelen af prøvedeltagerne. Også opgjort på denne måde fremviser tallene fra de fire uddannelser altså den samme tendens.

Spørgeskemaundersøgelsen viser i øvrigt at andelen der ikke dukker op til en optagelsesprøve, er beskeden. Typisk udebliver mellem 2 % og 4 %, typisk lidt flere på stx end på de andre uddannelser.

Spørgeskemaundersøgelsen viser også at op til 21 % af de gymnasiale uddannelsesinstitutioner optog ansøgere *efter* optagelsesprøverne, dvs. at de optog ansøgere på grundlag af disses afsluttende karakterer fra grundskolen eller resultater fra folkeskolens afgangsprøver eller 10.-klasseprøver efter at disse ansøgere i første omgang var blevet afvist på grundlag af deres resultater ved optagelsesprøven. Der er dog temmelig stor forskel uddannelserne imellem mht. hvor udbredt denne praksis er. På de skoler hvor dette forekom i 2009, drejede det sig kun om få elever, typisk en eller to elever. På en enkelt hhx-skole var der dog tale om en mere systematisk praksis, idet denne skole efterfølgende optog 20 ansøgere på grundlag af deres afsluttende karakterer fra grundskolen.

4.3 Historiske data

I perioden fra 2001 til 2009 er tilmeldingerne til de gymnasiale uddannelser steget fra 26 % til 37 % hvad angår 9. klasseeleverne, og fra 54 % til 64 % hvad angår 10.klasseeleverne.

Som nævnt er det elektroniske tilmeldingssystem via netportalen Optagelse.dk først blevet obligatorisk i 2009. Der findes derfor ikke umiddelbart tilgængelige data der giver mulighed for en sy-

stematisk analyse af udviklingen i optagesystemet over længere tid mht. antal ansøgere der er indstillet til optagelsesprøve, og antal ansøgere der optages.

Der findes dog enkelte historiske data. I forbindelse med behandlingen af loven om afskaffelse af egnethedserklæringer i 1999 fremlagde undervisningsministeren en række tal i Folketingets Uddannelsesudvalg om optaget på stx i 1996, dvs. under det gamle system med egnethedserklæringer.

Det fremgår af disse tal at 88 % af samtlige ansøgere til det almene gymnasium (stx) var erklæret "egnet" af deres hidtidige skole, 10 % var erklæret "måske egnet", og godt 1 % var erklæret "ikke egnet". Det fremgår desuden at mere end 37 % af de "ikke egnede" og knap 80 % af de "måske egnede" blev optaget – med eller uden optagelsesprøve. I en kommentar til disse tal nævner ministeren at i alt 97,2 % af samtlige ansøgere blev optaget det pågældende år.

Anderledes udtrykt kan man sige at det afgivende uddannelsesniveau gav udtryk for tvivl om 11 % af ansøgerne (de "måske egnede" og de "ikke egnede"). Men de fleste af disse ansøgere blev alligevel optaget så det kun var 2,8 % af ansøgerne til det almene gymnasium der ikke blev optaget i 1996. Tallene fra 1996 kan sammenholdes med tal for stx-optaget i 2009.

I 2009 gav det afgivende uddannelsesniveau, dvs. den hidtidige skole og UU, udtryk for tvivl om 7,3 % af ansøgerne til stx (den andel som blev indstillet til optagelsesprøve). Af denne gruppe blev 5 % optaget uden optagelsesprøve, og 49 % blev optaget efter at have deltaget i en optagelsesprøve, dvs. at godt halvdelen (54 %) af de indstillede blev optaget. I 2009 bevirkede optagesystemet altså at 3,4 % af stx-ansøgerne ikke blev optaget.

Når tallene fra 1996 og 2009 sammenholdes på denne måde, kan man se at det afgivende uddannelsesniveau i 2009 var mindre tilbøjeligt til at give udtryk for tvivl om stx-ansøgerne end i 1996. Samtidig kan man se at stx-skolerne i 2009 var mere tilbøjelige til at afvise ansøgere som det afgivende uddannelsesniveau havde udtrykt tvivl om, end de var i 1996. Samlet set betyder det at en lidt større andel af stx-ansøgerne blev afvist i 2009 sammenlignet med situationen i 1996.

Det kan tilføjes at spørgeskemaundersøgelserne blandt ledere i folkeskolen og på de gymnasiale uddannelsesinstitutioner viser at de fleste af lederne vurderer at der gennem de senere år ikke har været tendens til at andelen af ansøgere der indstilles til optagelsesprøve, er ændret. Det gælder 67 % af folkeskolelederne, og det gælder hhv. 47 %, 58 % og 60 % af hhx-, stx-/hf- og htx-lederne.

4.4 Sammenfatning af de vigtigste resultater

Dette kapitel har fremlagt en række kvantitative data om andelen af ansøgere til de gymnasiale uddannelser der bliver indstillet til optagelsesprøve, og om andelen af de indstillede der ender med at blive optaget på en gymnasial uddannelse. På baggrund af tal om optaget i 2009 har kapitlet desuden undersøgt hvordan de indstillede fordeler sig på køn, klassetrin (9. eller 10. klasse) og type ansøgt gymnasial uddannelse, ligesom det har undersøgt om de fire gymnasiale uddannelser har forskellig praksis mht. hvor stor en andel af de indstillede ansøgere der ender med at blive optaget. I dette afsnit sammenfattes de vigtigste resultater:

- 10 % af ansøgerne til de gymnasiale uddannelser bliver indstillet til optagelsesprøve af deres hidtidige skole og/eller UU.
- Det er mere almindeligt at ansøgere fra 10. klasse bliver indstillet sammenlignet med ansøgere fra 9. klasse (12 % mod 8 %), og lidt mere almindeligt at drenge indstilles sammenlignet med piger (11 % mod 9 %).
- Der er forskel på hvor mange der indstilles fra de forskellige typer af grundskoler (fx folkeskoler i forhold til efterskoler), men der er også forskel skolerne imellem inden for den enkelte skoletype.
- Der er stor forskel på hvor mange der indstilles blandt ansøgere til de forskellige gymnasiale uddannelser. Hf har relativt set flest indstillede (24 %), mens hhx, htx og stx har hhv. 13 %, 10 % og 7 % indstillede.
- De fire gymnasiale uddannelser ligger på nogenlunde samme niveau mht. hvor stor en andel af de indstillede der ender med at blive optaget. Niveauet svinger mellem 53 % og 63 % med hhx og htx som de to yderpunkter.
- Uddannelsernes optag uden optagelsesprøve af ansøgere der er indstillet til optagelsesprøve, svinger mellem 4 % og 10 %, flest på hhx. På alle uddannelser drejer det sig dog om relativt få skoler der benytter sig af denne praksis.

En analyse af udviklingen over længere tid er ikke mulig. Der findes dog data der gør det muligt at sammenholde optaget på stx i 2009 med optaget i 1996. En sådan sammenligning antyder at det afgivende uddannelsesniveau er blevet mindre tilbøjeligt til at udtrykke tvivl om ansøgerne, dvs. til at indstille dem til optagelsesprøve, mens stx-skolerne til gengæld er blevet en smule mindre tilbøjelige til at optage ansøgere som det afgivende uddannelsesniveau har udtrykt tvivl om.

5 Arbejdet med uddannelsesplaner og indstilling til optagelsesprøve

Dette kapitel handler om arbejdet i udskolingsklasserne med elevernes uddannelsesplaner og om skolernes og UU's evt. beslutning om at indstille en ansøger til optagelsesprøve. Begge dele indgår som centrale elementer i optagesystemet til de gymnasiale uddannelser.

Kapitlet er opdelt i tre afsnit. Afsnit 5.1 belyser arbejdet med elevernes uddannelsesplaner og de procedurer der anvendes i forbindelse med vurderingen af dem, mens afsnit 5.2 fokuserer på de vurderingskriterier UU-vejlederne og skolerne anvender når de tager beslutning om hvorvidt en ansøger til en gymnasial uddannelse skal indstilles til optagelsesprøve.

Afsnit 5.3 fremlægger evalueringsgruppens vurderinger og konklusioner på grundlag af analyserne i kapitlets tidligere afsnit.

5.1 Arbejdet med uddannelsesplaner

Uddannelsesplanerne indgår på flere måder som et centralt element i optagesystemet. Dels indgår de i afklaringen af de unges uddannelsesønsker efter grundskolen, dels indgår de som redskab i samspillet mellem de forskellige aktører. I dette afsnit ligger fokus primært på tilrettelæggelsen af arbejdet med uddannelsesplanerne og på de procedurer der vedrører lærernes og UU-vejledernes arbejde med disse planer. Først opsummeres folkeskoleledernes overordnede vurderinger af arbejdet med uddannelsesplanerne.

Skoleledernes overordnede vurderinger af arbejdet med uddannelsesplaner

I spørgeskemaundersøgelsen blev folkeskolelederne bedt om at vurdere arbejdet med uddannelsesplanerne. På alle de områder der er blevet spurgt om, har et flertal af lederne en positiv vurdering af uddannelsesplanerne:

- 90 % af folkeskolelederne vurderer at arbejdet med uddannelsesplaner i høj grad eller i nogen grad er velegnet til at afklare de unges interesser og ønsker til fortsat uddannelse (heraf svarer 31 % "I høj grad").
- 84 % vurderer at arbejdet med uddannelsesplaner i høj grad eller i nogen grad er et vigtigt redskab i samarbejdet mellem grundskole og UU (heraf svarer 39 % "I høj grad").
- 80 % vurderer at arbejdet med uddannelsesplaner i høj grad eller i nogen grad er velegnet til at afklare de unges faglige forudsætninger for forskellige uddannelser (heraf svarer 19 % "I høj grad").
- 78 % vurderer at uddannelsesplaner i høj grad eller i nogen grad er et velegnet redskab i skole-hjem-samarbejdet (heraf svarer 21 % "I høj grad").
- 54 % af lederne vurderer at arbejdet med uddannelsesplaner i høj grad eller i nogen grad bidrager positivt til elevernes motivation og interesse for skolearbejdet (heraf svarer 10 % "I høj grad").

Tallene viser at lederne anser uddannelsesplanerne som velegnede til at afklare de unges forudsætninger og deres interesser for og ønsker til fortsat uddannelse. Uddannelsesplanerne vurderes tillige som et vigtigt redskab i samarbejdet mellem grundskole og UU og i skole-hjem-samarbejdet.

Arbejdet med uddannelsesplaner i praksis

Dette afsnit fokuserer på tilrettelæggelsen af arbejdet med uddannelsesplanerne og på spørgsmålet om hvornår dette arbejde foregår, og hvem der inddrages undervejs. Det er vigtigt at være opmærksom på at arbejdet med uddannelsesplanerne foregår over en længere periode i 8., 9. og evt. 10. klasse, og at processen involverer flere aktører. Den endelige beslutning om en evt. indstilling til optagelsesprøve er dermed sidste led i en længerevarende proces som involverer lærere, UU-vejledere og elevens forældre – ud over eleven selv naturligvis.

Det fremgår af interviewene med lærere og UU-vejledere at den første vurdering af elevernes foreløbige uddannelsesplaner på mange skoler foretages i 8. klasse hvor alle elever bliver gennemgået og deres uddannelsesønsker bliver drøftet, og hvor evt. potentielt urealistiske uddannelsesplaner bliver identificeret. UU-vejlederne og klasselærerne spiller en central rolle i forbindelse med denne proces i 8. klasse, mens det er forskelligt om elevernes andre lærere også deltager. På nogle skoler starter denne proces dog først umiddelbart efter sommerferien i 9. klasse.

Forældre og elever får typisk besked senest ved skole-hjem-samtalen i starten af 9. klasse hvis den foreløbige uddannelsesplan ikke umiddelbart forekommer realistisk. Nogle steder deltager UU-vejlederne i skole-hjem samtalen i starten af 9. klasse. Andre steder prioriterer de deltagelse i skole-hjem-samtalen i forbindelse med den endelige beslutning om hvorvidt en elev skal indstilles til optagelsesprøve i februar. Flere UU-vejledere fortæller at de alene deltager i de tilfælde hvor der er tale om uafklarede elever eller elever med urealistiske uddannelsesplaner så ressourcerne koncentrerer omkring de elever hvor der er mest at tale om. En UU-vejleder forklarede under interviewene at samtalen i starten af 9. klasse bl.a. har til formål at give elever og forældre information om hvad eleven skal arbejde med hvis ønsket om en gymnasial uddannelse skal være realistisk:

Elever og forældre får en tilbagemelding omkring efterårsferien så de ved om de risikerer at blive indstillet, og hvorfor. Det kan være manglende studiekompetencer, manglende afleveringer osv. Så kan der rettes op på det inden anden samtale som kommer i januar eller februar, hvor vi siger optagelsesprøve eller ej. Der gives altid information til både elever og forældre.

Den endelig beslutning om indstilling til optagelsesprøve finder altså sted i januar eller februar. En vejleder forklarer om denne del af processen:

Efter jul falder hammeren. Der er nogle få elever hvor det stadig er urealistisk. Der må man snakke igen. Der er nogle der stadig vil, og så har de jo ret til at gå til prøve.

De lærere og vejledere EVA har interviewet, er i høj grad enige mht. hvordan den endelige afgørelse om indstilling til optagelsesprøve foregår. Alle fortæller om et teammøde eller en konference hvor klassens lærere og UU-vejlederen diskuterer de enkelte elever og vurderer om uddannelsesplanerne er realistiske. Dette møde finder sted i januar eller februar i 9. og 10. klasse. Der er ligeledes enighed blandt de interviewede om at det er vigtigt at forældrene bliver inddraget tidligt, bl.a. med henblik på at finde ud af om det er elevens ønske at begynde på en gymnasial uddannelse, eller om der er tale om et pres fra forældrenes side. En lærer forklarede at man søger at anlægge et elevperspektiv:

Vi prøver at støtte eleverne mest muligt, vi skal være ambassadører for eleverne. Det er eleven der kommer først. Hvis de siger at de ikke skal på gymnasiet, så tager vi deres parti.

Parter i beslutningen om indstilling

Der er et overordnet mønster mht. hvem der inddrages i beslutningen om at indstille en elev til optagelsesprøve – om end mønsteret kan variere en smule fra skole til skole.

I spørgeskemaundersøgelsen blev folkeskolelederne spurgt om hvilke personer på skolen der typisk bliver inddraget i beslutningen om at indstille en elev til optagelsesprøve. Svarene fremgår af tabel 7.

Tabel 7

Inddrages følgende grupper af personer på jeres skole i beslutningen om hvorvidt en elev skal indstilles til optagelsesprøve? (n = 354-359)

	Altid	Ofte	Af og til	Sjældent	Aldrig	Ved ikke	I alt
Elevers klasselærer(e)	91 %	5 %	2 %	-	1 %	-	100 %
Elevers klasselærer(e) og andre lærere i udvalgte fag	69 %	22 %	6 %	-	1 %	1 %	100 %
Alle eller næsten alle elevers lærere	38 %	30 %	21 %	6 %	3 %	1 %	100 %
Ressourcepersoner på skolen med særlig viden om elevens faglige eller sociale kompetencer, fx AKT-lærere	16 %	21 %	32 %	21 %	6 %	3 %	100 %

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt folkeskoleledere.

Tabellen viser at 96 % af skolelederne vurderer at elevers klasselærer(e) altid eller ofte inddrages. 91 % vurderer at klasselæreren og elevers lærere i udvalgte fag altid eller ofte inddrages, mens 68 % vurderer at alle eller næsten alle elevers lærere altid eller ofte inddrages. 37 % af skolelederne vurderer at ressourcepersoner på skolen altid eller ofte inddrages.

Resultaterne af spørgeskemaundersøgelsen stemmer overens med det billede der fremgår af interviewene med lærere og ledere og med UU-vejledere. Ud over UU-vejlederen er klasselærerne typisk de centrale aktører i arbejdet med elevernes uddannelsesplaner og i forhold til en evt. beslutning om at indstille en elev til optagelsesprøve. Arbejdet foregår ofte i samarbejde med elevers øvrige lærere, mens skoleledelsen sjældent er involveret i arbejdet med uddannelsesplanerne.

Ofte kommer skoleledelsen først ind i billedet i forbindelse med det formelle og administrative arbejde i slutningen af processen eller i forbindelse med mere vanskelige sager som kan opstå når forældre ikke er enige i en indstilling til optagelsesprøve. I den forbindelse er der eksempler på at skoleledere deltager i arbejdet med at formulere begrundelser for indstillinger til optagelsesprøve for at sikre at de får en ensartet form.

Der er dog også eksempler på skoler hvor ledelsen sammen med lærerteamet og UU-vejlederen deltager i den konference hvor man når frem til beslutningen om hvorvidt en elev skal indstilles til optagelsesprøve. En UU-vejleder beskrev praksis på de skoler hun er tilknyttet, på følgende måde:

De skoler jeg er på, der samles lærergruppen, ledelsen og vejlederen, og så tager man en snak om hvordan eleven vil klare gymnasiet, og om man mener at eleven skal indstilles. Det gør vi i januar. Når mødet er slut, får alle elever brev om det. Det er den endelige beslutning der tages.

Nogle UU-vejledere fremhæver at det er en fordel at involvere skoleledelsen i beslutningen. Det vil ofte være ledelsen der skal tage sig af henvendelser fra forældre når beslutningen er taget. Ofte er der ifølge de interviewede lærere og UU-vejledere dog tale om at man når frem til en fælles forståelse med forældrene.

Indstillingsmuligheden i vejledningsforløbet

Det fremgår af interviewene med lærere, ledere og UU-vejledere at man på flere skoler ser det som et succeskriterium at det kun er få af skolens gymnasieansøgere der bliver indstillet til optagelsesprøve. Det anses som et tegn på vellykkede vejledningsforløb. Samtidig nævner flere lærere og vejledere at muligheden for at indstille til optagelsesprøve kan indgå som et nyttigt procesværktøj i vejledningen. De fremhæver at indstillingsmuligheden kan have signalværdi i forhold til både elever og forældre.

UU-vejlederne vurderer at de generelt opprioriterer vejledningen af elever med urealistiske uddannelsesplaner og følger disse elever tættere end de øvrige elever. En vejleder fortæller at hun har samtaler med alle 9.klasseelever i august. I forbindelse med den endelige beslutning i februar taler hun kun med de elever der stadig er uafklarede, eller som måske skal indstilles til optagelsesprøve. Flere vejledere beskriver den optimale vejledningsproces som den hvor den unge sammen med forældrene når frem til en erkendelse af elevens muligheder så den unge selv kommer frem til et valg der er realistisk. For flere af de UU-vejledere EVA har talt med, er en vellykket vejledning en proces der fører frem til at den unge træffer et realistisk uddannelsesvalg:

Det er vigtigt at huske at det er en proces der bliver sat i gang, og den skal helst føre til at eleven har en realistisk ide om hvad han kan. Det er fx vigtigt at eleven har noget at arbejde videre på. Så de ved hvad der skal til for ikke at blive indstillet til optagelsesprøven.

Samtidig pegede UU-vejlederne på at processen ikke altid foregår på den måde. Elever og forældre kan have modstridende forventninger, og eleven er ikke altid selv i stand til at træffe realistiske valg:

Der er ofte nogle der gerne vil, men som måske ikke er i stand til at træffe andre valg, og nogle forældre der har en holdning om at det altid er godt at have en gymnasial uddannelse. Det er ikke alle der er så modne så de kan bruge informationerne til at sætte sig selv i gear til at yde det maksimale eller gøre det der kræves i forhold til et bestemt ønske. Det er ikke altid de er modne nok til at tage beslutningen eller gøre noget med den.

Mange af de interviewede UU-vejledere mener at det er mere enkelt at vejlede i 9. klasse på grund af muligheden for at råde eleven til at vælge 10. klasse eller efterskole. Efter 10. klasse er der ikke de samme muligheder. I de tilfælde hvor en elev rådes til at overveje 10. klasse, sker det ofte ud fra et håb om at eleven dermed kan opnå større modenhed og bedre faglige forudsætninger. Men det er ikke alle elever der gennemgår den ønskede udvikling i 10. klasse, og så kan det være svært at nå frem til en fælles forståelse af hvilken vej de så skal gå. En vejleder fortalte at det ofte er denne type elever der fylder mest i vejledningsarbejdet:

Grunden til at vi anbefaler 10. klasse, er også muligheden for at forbedre karaktererne. I 10. klasse får de måske så de samme karakterer som i 9. klasse, men de vil stadig gerne i gymnasiet. Det er dem der fylder mest i mit hoved. Der ligger arbejdet. Hvad skal der så sættes i værk så drømmen bliver vedligeholdt og de bliver modne nok til at gå efter den?

Flere UU-vejledere vurderer at eleverne ofte oplever gymnasiet som det nemme valg. En vejleder udtrykte det på denne måde:

Hvis man går i 10. og er uafklaret, så er gymnasiet et nemt sted at gå hen. På erhvervsuddannelserne er man nødt til at vælge både en uddannelse og en jobretning (...). Vi har snakket med de unge om jobmuligheder, og det ved de ikke særlig meget om. Og hvordan skal man så have en ide om hvad man ellers kan blive? Gymnasiet, det er jo bare at fortsætte med at gå i skole, det er det nemme valg.

Samspillet mellem grundskole og UU-vejledere mht. indstillinger

Det fremgår af tal fra Optagelse.dk at to tredjedele af de indstillede (66 %) er indstillet både af deres skole og af UU. 24 % er kun indstillet af deres skole, mens 10 % kun er indstillet af UU. Men disse tal kan ikke tages som udtryk for at skolerne og UU i en tredjedel af tilfældene er nået frem til forskellige vurderinger af ansøgerne sådan som de har mulighed for ifølge reglerne.

EVA's data viser tværtimod at skolerne og UU i langt de fleste tilfælde når frem til en beslutning i enighed, og at der typisk er tale om en integreret beslutningsproces der foregår i tæt samarbejde, hvilket tabel 8 viser. De forskelle der fremgår af tallene fra Optagelse.dk, er derfor snarere udtryk for at skolerne rent praktisk har valgt at tilrettelægge det formelle arbejde omkring indstillingerne forskelligt.

Tabel 8

Hvor ofte forekommer det at skolen og UU-vejlederen når frem til forskellige vurderinger af om en elev skal indstilles til optagelsesprøve? (n = 363)

	Ofte	Af og til	Sjældent	Aldrig	Ved ikke	I alt
Andel af skoleledere	0 %	7 %	62 %	24 %	7 %	100 %

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt folkeskoleledere.

Tabellen viser at 86 % af lederne vurderer at det sjældent eller aldrig forekommer at skolen og UU-vejlederen når frem til forskellige beslutninger om hvorvidt en elev skal indstilles til optagelsesprøve.

UU-vejlederen er ifølge lederne ofte hovedaktøren på skolerne i arbejdet med at vurdere elevernes uddannelsesplaner og evt. træffe beslutning om at indstille elever til optagelsesprøve. 84 % af lederne vurderer i spørgeskemaundersøgelsen at UU-vejlederen i høj grad eller i nogen grad deltager i skolens beslutning om hvorvidt en elev skal indstilles til optagelsesprøve (50 % svarer "I høj grad").

Det samme billede af enighed mellem skole og UU tegner sig også i interviewene med lærerne og UU-vejlederne. Ifølge flere UU-vejledere er det vigtigt at der er fælles fodslag og enighed om at beslutningen er endelig, for at kunne imødegå et evt. pres for en ændring af indstillingen. En vejleder oplever at det kan være svært at fastholde beslutningen, for ifølge hendes erfaring kan "stærke" forældre godt "rykke ved en usikker lærers beslutning".

Samspelet mellem grundskole og UU-vejledere – forskellige roller i processen

Selv om EVA's materiale viser at beslutningen om indstilling til optagelsesprøve typisk bliver taget i enighed, er der ikke tvivl om at skolen, herunder lærerne, på den ene side og UU-vejlederen på den anden side har forskellige roller i processen.

I interviewene karakteriserer vejlederne deres egen rolle i beslutningsprocessen på lidt forskellige måder. Nogle vejledere lægger vægt på UU's uafhængighed af skolerne. Vejlederne fra et UU-center understregede at det ikke er et mål i sig selv at nå frem til en fælles vurdering med skolen og lærerne:

Vi har vores egne kriterier. Det er ikke sikkert vi er enige, de kan undlade at indstille hvor vi gør, og omvendt, men vi lander alligevel tit de samme steder og indstiller de samme unge. Men der er nogle helt klare spilleregler.

Flere vejledere fremhæver desuden at det har en positiv signalværdi at de ikke er afhængige af skolen, og at de ser på elevens situation med andre øjne end klasselæreren. Det går igen i flere vejlederes udsagn at de oplever at de kan bidrage med et andet perspektiv på eleven end klasselæreren kan:

En lærers holdning kan være præget af at elev og lærer har slidt på hinanden. Jeg har den rolle at jeg ser på det med friske øjne. Jeg siger ofte: "Jeg kan godt forstå jeres situation, men han/hun er på vej videre, lad os kigge fremad".

Flere af de interviewede vejledere kan fortælle om situationer hvor de er nået frem til en anden beslutning om indstilling end klasseteamet, men langt de fleste understreger at de kun yderst sjældent er nået frem til en anden beslutning end skolen og lærerne. De fortæller at de søger et tæt samarbejde med lærerne, og at de tillægger lærernes vurderinger stor vægt i deres egne afgørelser. En vejleder vurderer fx at han ikke kender eleverne godt nok til at kunne være uenig med lærerne:

Jeg lytter meget til hvad skolen siger. Jeg synes det er vigtigt at forstå klasselæreren og klasseteamet. Jeg er ikke uafhængig af klassens lærere, for jeg synes vi kan supplere hinanden godt. Jeg føler mig ikke presset af dem, og jeg kan ikke mindes at have haft en anden holdning end skolen mht. indstilling. Jeg synes heller ikke det er smart over for forældrene at komme med to forskellige holdninger, det er et dårligt signal at sende (...). Vi når frem til en fælles indstilling, og der bidrager alle med noget.

Der er forskel på hvor længe skolerne har arbejdet sammen med deres nuværende UU-vejleder. På en af de skoler EVA har besøgt i forbindelse med evalueringen, er UU-vejlederen tidligere læ-

rer på skolen og fungerer som en integreret del af udskolingsteamet. På en anden skole er UU-vejlederen samtidig lærer i udskoling. Der er også eksempler på skoler der har fået en UU-vejleder som ikke er eller tidligere har været lærer på skolen. Også på disse skoler er samarbejdet velfungerede selv om der måske var lidt skepsis i begyndelsen hvor man skulle vænne sig til en ny samarbejdsrelation.

Generelt giver de lærere og ledere EVA har talt med, udtryk for stor tillid til UU-vejledernes professionalisme og til deres viden om uddannelsessystemet. De har overblik over og viden om udviklingen i uddannelsessystemet som lærerne synes det kan være svært selv at følge med i.

Samlet peger interviewene altså på at vejlederne bidrager med en specialiseret og aktuel viden om de gymnasiale uddannelser. I deres egen selvforståelse fungerer vejlederne desuden som "elevens advokat". Det kan gælde i forhold til lærerne i situationer hvor en elev og vedkommendes lærere måske er fastlåst i synet på hinanden, og det kan gælde i forhold til forældrene. Flere vejledere peger fx på at det er nemmere for dem som eksterne personer at imødegå et evt. forældrepres. Flere vejledere oplever derfor at de har en vigtig rolle når der skal skabes lydhørhed blandt forældre i forhold til at nå frem til realistiske uddannelsesplaner. En vejleder sagde om denne rolle:

Man skal ikke glemme de emsige forældre, nogle gange er det dem der presser eleverne. Forældrene synes måske at en gymnasial uddannelse er det eneste rigtige. Så det er også forældrene vi skal have med på banen.

Afslutningsvis er det værd at hæfte sig ved at 62 % af skolelederne i spørgeskemaundersøgelsen i høj grad eller i nogen grad er enige i at det er en styrke at UU-centrene også har mulighed for at indstille en ansøger til optagelsesprøve uafhængigt af skolens beslutning (heraf svarer 20 % "I høj grad"). Det er en generel holdning på de skoler EVA har besøgt, at UU-vejlederne bidrager til en professionalisering af processen i forbindelse med vurderingen af elevernes uddannelsesplaner. Det betyder til gengæld ifølge nogle af de lærere og vejledere EVA har talt med, at der kan være en tendens til at lærerne i nogen grad overlader opgaven til UU-vejlederne.

5.2 Vurderingskriterier

Mens afsnit 5.1 beskriver processerne og de roller de forskellige aktører kan have frem mod den endelige vurdering af en elevs uddannelsesplan, beskriver dette afsnit de kriterier skoler og UU-vejledere anvender når de tager stilling til om en ansøger til en gymnasial uddannelse skal indstilles til optagelsesprøve.

Vurderingskriterierne i forbindelse med indstilling til optagelsesprøve er ikke nærmere beskrevet, endsige udfoldet i bekendtgørelsen, og de er sjældent skriftliggjorte på skolerne eller UU-centrene. Det er derfor interessant at undersøge hvilke faktorer og hvilke kriterier der er i spil når man i praksis skal nå frem til en beslutning om hvorvidt en elev skal indstilles.

5.2.1 Utydelige kriterier

Det fremgår af bemærkningerne til lovforslaget der førte til vedtagelsen af det nuværende optagesystem i 1999, at beslutningen om at indstille en ansøger til optagelsesprøve skal bygge på en vurdering af om ansøgerens uddannelsesplan er realistisk.

En vis hjælp til fortolkning af hvad det vil sige at en uddannelsesplan er realistisk, hhv. urealistisk, kan dog fås ved at læse bekendtgørelsens redegørelse for formålet med en evt. optagelsesprøve. Det fremgår her at en optagelsesprøve skal give ansøgeren lejlighed til at vise en sådan *faglig viden* og *modenhed* at han eller hun kan forventes at kunne følge undervisningen på tilfredsstillende måde og fuldføre uddannelsen på normeret tid. Det er de samme to begreber – faglig viden og modenhed – eller hermed beslægtede begreber som genfindes i udsagn fra lærere, ledere og UU-vejledere på det afgivende uddannelsesniveau når de beskriver hvad de lægger vægt på i deres vurderinger.

Heller ikke på lokalt niveau er de kriterier der anvendes, nærmere beskrevet. I spørgeskemaundersøgelsen svarer 95 % af skolelederne nej til spørgsmålet om der findes skriftlige retningslinjer på skolen for de kriterier der skal danne grundlag for en evt. beslutning om at indstille en elev til optagelsesprøve. Og samtlige skoleledere, dvs. 100 %, svarer nej til spørgsmålet om der findes sådanne retningslinjer på kommunalt niveau. Hertil kommer at kun få skoler deltager i erfaringsudveksling på tværs af skoler om de kriterier der anvendes. Tre fjerdedele (75 %) af skolelederne svarer i spørgeskemaundersøgelsen at der kun i mindre grad eller slet ikke sker en erfaringsudveksling på tværs af skoler mht. de kriterier der benyttes (28 % svarer at det slet ikke sker). De kriterier der anvendes i beslutningsprocessen, er altså sjældent formaliserede eller skriftliggjorte – hverken på skolen eller i kommunen – og det virker heller ikke som om de hyppigt drøftes på den enkelte skole eller på tværs af grundskoler.

Det fremgår tilsvarende af det kvalitative materiale at det i høj grad er op til den enkelte skole og i praksis ofte det enkelte lærerteam i samarbejde med UU-vejlederen at finde ud af hvilke kriterier der skal ligge til grund for vurderingen.

Af interview med UU-vejledere fremgår det dog at UU-systemet i nogen udstrækning kan medvirke til at sikre en vis ensartethed mht. hvilke kriterier der skal ligge til grund for vurderingen af om en elev skal indstilles til optagelsesprøve. Det gælder i hvert fald på tværs af udskolingsklas-

serne på den enkelte skole og i nogle tilfælde også på tværs af skolerne inden for et givet UU-område.

Selv om der sjældent findes skriftlige kriterier, vurderer folkeskolelederne ikke at det er vanskeligt for lærerne at vurdere elevernes uddannelsesplaner og træffe beslutning om en evt. indstilling til optagelsesprøve. Svarene fremgår af tabel 9.

Tabel 9
Hvor let eller svært er det efter din vurdering for lærerne at tage stilling til om elever der har søgt en gymnasial uddannelse, skal indstilles til optagelsesprøve? (n = 363)

	Meget let	Let	Hverken let eller svært	Svært	Meget svært	Ved ikke	I alt
Andel af skoleledere	9 %	50 %	30 %	7 %	0 %	4 %	100 %

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt folkeskoleledere.

Tabellen viser at 59 % af folkeskolelederne vurderer at det er meget let eller let for lærerne at tage stilling til om en elev skal indstilles til optagelsesprøve, mens 30 % vurderer at det hverken er let eller svært. 7 % af lederne vurderer at det er svært for lærerne, mens 4 % svarer "ved ikke".

Det samme billede tegner sig i lærerinterviewene. Heller ikke lærerne oplever generelt at det i praksis er svært at tage stilling til om en ansøger skal indstilles til optagelsesprøve. En lærer siger: "Det er let, vi er sjældent uenige, men du kan bare ikke skriftliggøre det."

Ifølge udsagnet er det altså let at tage stilling. Mange af de interviewede lærere ser det som en del af den tavse viden og professionalisme de har opbygget gennem deres erfaring og praksis. De mener til gengæld at det er svært at formulere præcist hvilke faktorer og kriterier der har betydning, og hvordan de bærer sig ad med at vægte dem i en helhedsvurdering.

I denne sammenhæng er det værd at bemærke at flere af de interviewede lærere ikke oplever at de besidder tilstrækkelig viden om de gymnasiale uddannelser, samtidig med at interviewene med lederne viser at lederne kan komme i tvivl om hvor eller hvordan deres lærere skulle have fået denne viden, jf. afsnit 7.3.

5.2.2 Vurderingskriterier i praksis

De følgende afsnit analyserer de kriterier og faktorer som lederne, lærerne og UU-vejlederne selv fremhæver i interviewene når de skal beskrive hvordan de vurderer om en elev skal indstilles til optagelsesprøve. Analysen er opdelt i to dele der i hovedtræk svarer til den opdeling interview-

personerne selv bruger, og som i øvrigt svarer til opdelingen i bekendtgørelsens beskrivelse af hvad en optagelsesprøve skal afdække.

De to dele belyser hvilke forskellige betydninger aktørerne tillægger de to begreber faglighed og modenhed. Overordnet gælder det at faglighed primært diskuteres og operationaliseres ved hjælp af de karakterer eleverne har opnået, mens modenhed ofte italesættes som en dimension der handler om elevernes holdning til læring og til det at gå i skole. Det er et generelt træk at aktørerne synes det er væsentligt sværere at sætte ord på og operationalisere begrebet modenhed. Hvordan de to begreber spiller sammen i en konkret vurdering, analyseres til sidst i dette afsnit.

Faglighed

Elevernes faglige forudsætninger tillægges generelt stor betydning af aktørerne, det gælder både skoleledere og lærere, og det gælder også UU-vejledere. De faglige forudsætninger diskuteres oftest i relation til elevens karakterer. Konkret betyder det at elevernes karakterer i alle eller udvalgte fag indgår med stor vægt i vurderingsgrundlaget, hvilket fremgår af tabel 10.

Tabel 10

I hvilken grad indgår elevens karakterer i vurderingen af om eleven skal indstilles til optagelsesprøve? (n = 369)

	I høj grad	I nogen grad	I mindre grad	Slet ikke	Ved ikke	I alt
Andel af skoleledere	41 %	55 %	7 %	0 %	2 %	100 %

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt folkeskoleledere.

Tabellen viser at 96 % af folkeskolelederne vurderer at elevernes karakterer i høj grad eller i nogen grad indgår i vurderingsgrundlaget (41 % svarer "I høj grad").

Til gengæld er det ikke almindeligt at skolerne har defineret en vejledende karaktergrænse for hvornår elever skal indstilles til optagelsesprøve. 76 % af skolelederne svarer nej til spørgsmålet om skolen benytter sig af en vejledende karaktergrænse, mens 21 % svarer ja, og 3 % svarer "ved ikke".

De vejledende karaktergrænser der benyttes på nogle skoler, kan være temmelig forskellige, men de har ofte form af en slags tommelfingerregel. På en skole siger lærerne fx at eleverne skal ligge på ca. 7 i gennemsnit hvis de skal undgå at blive indstillet, mens lærerne på en anden skole fortæller at "de aldrig ville sende en elev videre med 0 eller 2 i karakter". Tommelfingerregler og

vejledende karaktergrænser findes altså på skolerne. Men det er karakteristisk at de sjældent er nedskrevne, og at de ikke nødvendigvis er fælles for alle lærere på skolen.

I UU-regi er det tilsyneladende heller ikke almindeligt med fælles regler eller tommelfingerregler for karakterniveauet – det gælder både inden for de enkelte UU-centre og på tværs af UU-centrene. Det fremgår til gengæld af interviewene med UU-vejlederne at de enkelte vejledere i nogle tilfælde opererer med deres egne tommelfingerregler. En vejleder siger fx at karaktererne skal være fra 4 og opefter. Hun mener det er et realistisk udgangspunkt. En anden vejleder vurderer at eleverne skal have 6 i gennemsnit i de væsentligste fag.

Som nævnt er disse tommelfingerregler sjældent nedskrevne eller fælles for vejlederne. På et enkelt af de UU-centre der har været med i evalueringen, har man dog vedtaget klare og fælles karaktergrænser. En vejleder fra dette center forklarer at elever der har mellem 5,5 og 6,5 i gennemsnit, skal vurderes nærmere. Elever der har under 5,5, skal indstilles, mens de ikke indstilles til optagelsesprøve hvis de har over 6,5 i gennemsnit. Disse karaktergrænser er formuleret i samarbejde med ungdomsuddannelserne i lokalområdet. En UU-vejleder fortalte at de opfatter de fælles regler som en støtte:

Jeg er glad for at have nogle nogenlunde faste kriterier (...). Jeg er glad for at vi har haft den evige diskussion i mit UU-område så vi nu har de samme kriterier (...) Når vi kigger på de karaktergrænser vi har sat, er 50 % af dem der har været til prøve, blevet optaget. I mit hoved er vi ved at være der.

Blandt de interviewede lærere og UU-vejledere er der altså enighed om at karaktererne spiller en væsentlig rolle, og flere af dem finder at karaktergrænser kan være praktiske når man skal tage stilling til om en elev skal indstilles til optagelsesprøve. Men samtidig er der også en vis skepsis mht. karakterernes udsagnskraft. Flere lærere og vejledere mener at man bør anlægge et bredere perspektiv på elevernes kompetencer, og mange understreger at karaktererne ikke kan stå alene i vurderingen, da de ikke kan anskues som en præcis målestok for elevernes mulighed for at gennemføre en gymnasial uddannelse med det nødvendige udbytte og på normeret tid. En lærer udtrykker det sådan: "Et 7-tal siger jo ingenting."

Flere lærere og vejledere peger derfor på at der bør tages en række forbehold over for brugen af karakterer i vurderingen. Karakterer er som oftest brede, dvs. at de dækker over mange forskellige forhold og former for kompetencer, og karakterer tegner i bedste fald et øjebliksbillede, men de fortæller ikke noget om elevens potentiale og hvilken udvikling eleverne aktuelt er inde i. Endelig nævner nogle af de interviewede UU-vejledere at de undertiden oplever at lærere giver såkaldte pædagogiske karakterer, fx for at belønne en elev og holde dampen oppe hos ham eller

hende eller for at give en elev et tydeligt signal. Det afspejler det forhold at karakterer gives ud fra forskellige principper, og at de derfor kan være vanskelige at sammenligne.

Når karaktererne alligevel tillægges stor betydning, skyldes det ifølge nogle af de interviewede vejledere at de gymnasiale uddannelser giver udtryk for at det er karaktererne der primært bør vurderes.

Det kan ifølge flere UU-vejledere og lærere være et problem at de ikke kan give en klar og samlet udmelding til forældre og elever mht. karakterniveau. De vil ikke – og de føler heller ikke at de kan – lægge sig fast på bestemte karakterkrav, da de forskellige gymnasiale uddannelser ofte har forskellige kriterier. En vejleder konstaterede at det er nødvendigt at forholde sig til at de gymnasiale uddannelser lægger vægt på et bestemt fagligt niveau i forskellige fag:

Hhx kan fx sige 7 i engelsk, htx siger 7 i matematik osv. Generelt siger jeg 7 og op, så er der ikke tvivl. Er der enkelte 4-taller, så ser jeg på hvad det er. Der skal være en begrundelse for 4-taller. Ligger de på 4 og har de kun et enkelt 7-tal, så har de deres kvalifikationer et andet sted.

Uddannelsesvalgets betydning

Et sidste aspekt af diskussionen om faglighed vedrører uddannelsesvalgets betydning for hvilke kriterier der bør anvendes. Skolerne og de enkelte vejledere og lærere har forskellig praksis i forhold til om der anvendes forskellige kriterier eller vægtninger afhængigt af hvilken studieretning eller gymnasial uddannelse eleven søger.

Af spørgeskemaundersøgelsen fremgår det at 68 % af folkeskolelederne vurderer at der i høj grad eller i nogen grad anvendes forskellige kriterier i beslutningsprocessen afhængigt af hvilken studieretning eller uddannelse eleven har søgt (20 % har svaret "i høj grad"), mens 9 % har svaret "ved ikke". Af det kvalitative materiale fremgår det parallelt hermed at elevens valg af gymnasial retning indgår i vurderingen, men samtidig gør flere lærere og især UU-vejledere opmærksom på at ansøgere som ikke indstilles til optagelsesprøve, principielt skal være klar til alle gymnasiale uddannelser med de samme optagelseskrav.

En UU-vejleder fremhævede at man ikke skal vurdere gymnasiale uddannelser med de samme optagelseskrav forskelligt, og at der eksempelvis ikke bør opereres med forskellige karakterniveauer i forbindelse med forskellige uddannelser:

Hvis man går til optagelse et sted, så gælder det alle steder der har de samme optagelseskrav, så vi skeler ikke så meget til hvad de vælger. Når vi siger indstilling eller ej, så tænker vi gymnasial uddannelse. De kan jo vælge hvad de vil, hvis vi ikke har indstillet dem.

Flere UU-vejledere vurderer at de har en vigtig opgave i denne sammenhæng, nemlig at insistere på at de treårige gymnasiale uddannelser har de samme optagelseskrav, og at ansøgere til de forskellige uddannelser derfor bør behandles efter de samme kriterier. I et af interviewene udtrykte en UU-vejleder det på denne måde:

I år har jeg sagt at det var forkert ikke at indstille til prøve til hhx. "Men det er bare hhx," var der en lærer der sagde. Men det er der ikke noget om.

Det fremgår dog af interviewene at flere skoler i deres vurderinger vægter de fag der relaterer sig særligt til elevens valg af uddannelse og studieretning.

Modenhed

Mange af de interviewede UU-vejledere og lærere peger som nævnt på at karaktererne ikke kan – og ikke skal – udgøre hele grundlaget for vurderingen. De understreger at vurderingen skal være en helhedsvurdering med mange facetter. Karakterer er nok væsentlige, men de er kun en del af et samlet billede. For den resterende del af billedet – dvs. de kompetencer der ligger ud over de kompetencer som karaktererne indikerer – eksisterer der ikke fælles og alment accepterede begreber.

"Modenhed" er et begreb de interviewede lærere ofte anvender i denne sammenhæng, men det er tydeligvis ikke nemt for lærerne at forklare hvad begrebet indebærer – selv om de mener de er i stand til at genkende det når de møder det. En lærer sagde fx:

Hvad er modenhed? Det kan være svært at sætte ord på, men når man har arbejdet med det i mange år, så kan man bruge sin erfaring.

En lærer fortalte at stabilitet og arbejdsomhed er knyttet til hendes forståelse af "modenhed":

Modenhed handler bl.a. om at komme til tiden, have styr på sine lektier og have sine ting med.

Flere lærere peger dermed på at vurderingen af elevernes modenhed i høj grad handler om deres indstilling til at gå i skole. En lærer vurderede at arbejdsomhed og vilje bør tælle lige så meget som det faglige niveau:

Der er to ting der tæller: det faglige niveau, men også indstillingen til at gå i skole. Hvis man er dygtig, men ikke gider noget som helst, så mener jeg ikke man er egnet. Hvis man er fagligt dårligere, men vil det, så mener jeg godt man kan.

Generelt lægger grundskolelærerne og UU-vejlederne i interviewene vægt på stabilitet i forhold til fremmøde og arbejdsindsats og ansvarlighed i forhold til lektier når de vurderer elevernes personlige forudsætninger, samtidig med at de forsøger at lodde motivationen for en gymnasial uddannelse hos de pågældende elever.

Vægtninger i en helhedsvurdering

Dette afsnit belyser hvordan lærerne og UU-vejlederne lader forskellige aspekter indgå i en helhedsvurdering. Det er et gennemgående indtryk i interviewene at skolerne som oftest tager udgangspunkt i elevernes karakterer når de skal vurdere elevernes uddannelsesplaner, men at det som nævnt samtidig er en udbredt opfattelse at karaktererne ikke kan stå alene.

Det fremgår af interviewene at der af og til opstår situationer hvor "kriterierne peger i forskellig retning". Der tegner sig især en interessant problemstilling i forhold til hvilken betydning elevernes arbejdsindsats i grundskolen tillægges i vurderingen. Lærere og vejledere er delte i spørgsmålet om hvorvidt elevernes aktuelle arbejdsindsats eller en vurdering af elevernes faglige potentiale på længere sigt skal vægtes højest. De lærere og vejledere der er tilbøjelige til at tillægge en vurdering af elevernes faglige potentiale stor vægt, peger på at miljøskift og nye udfordringer kan medføre en mere konstruktiv tilgang til skolearbejdet. De lærere og UU-vejledere der lægger vægt på elevernes aktuelle arbejdsindsats, ser omvendt arbejdsindsatsen som udtryk for elevernes motivation og vilje. En lærer som vægter elevernes arbejdsindsats højt i vurderingen, sagde fx:

Det kan godt være det faglige halter, men er der en god arbejdsindsats, så er der en vilje. Hvis man er doven og lad, så duer det ikke, så er det nok ikke nu de skal ind.

En anden lærer siger tilsvarende at de fagligt dygtige, men dovne elever bør indstilles til optagelsesprøve: "Der sidder nogle der er hamrende dygtige, men de er dovne. Og så må det være optagelsesprøven."

I disse læreres argumentation indgår muligheden for at indstille elever til optagelsesprøve som en form for signal eller advarsel til de "dovne" elever. Man kan altså ikke kun tale om "pædagogiske karakterer", men også om "pædagogiske indstillinger".

Der er også lærere og vejledere der argumenterer omvendt, og som understreger at elevernes reserver og potentialer også bør indgå i vurderingen. Hvis en elev fx gennem hårdt arbejde får karakteren 7, betyder det ifølge disse lærere og vejledere ikke at han eller hun også kan klare sig i gymnasiet. En lærer argumenterede derfor for at der bør være fokus på elevernes potentiale:

Elever har forskellige potentialer, både hvad de kan her og nu og mht. de reserver de har. Man kan jo godt se forskel på om de kører på 110 % eller på 75 %. Man kan sige at de skal op og bruge deres potentialer for at klare gymnasiet. Vi ser på den hele elev, vil eleven kunne klare det forløb han skal i gang med? (...) Hvis man knokler fra morgen til aften, så løber man tør før tid. Man skal have potentiale (...). For der skal jo også være plads til andet end skolearbejdet.

I nogle interview foretager ledere, lærere og vejledere en modstilling mellem de dovne og dygtige elever på den ene side og de flittige, men knap så fagligt dygtige elever på den anden side. Der tegner sig et billede i interviewene af at lærerne vurderer eleverne i de to kategorier forskelligt. En lærer sagde fx:

Det kunne være dejligt at have ensartede kriterier, men mennesker er forskellige, så vi kan ikke have helt ensartede kriterier. Man kan have en pige der har gjort alt for at komme ind, og så er der den luddovne knægt som får lidt lavere karakterer end pigen – men man er ikke i tvivl om hvem der kan klare gymnasiet – det må være pigen der skal til optagelsesprøve.

Overordnet fremgår det af både det kvantitative og det kvalitative materiale at lærere og vejledere ofte lægger vægt på at være forsigtige med at indstille elever til optagelsesprøve. Et flertal af folkeskolelederne svarer at man ikke – eller kun i mindre grad – har et princip på skolen om hellere at indstille én gang for meget end én gang for lidt, mens kun en tredjedel af lederne (32 %) svarer at deres skole har et princip om hellere at indstille én gang for meget end én gang for lidt. Det indikerer at skolerne typisk lader tvivlen komme eleven til gode, dvs. at de i tvivlsituationer er tilbøjelig til *ikke* at indstille elever til optagelsesprøve.

Det samme billede tegner sig i interviewene med lærerne. Tvivlen skal komme eleverne til gode – især hvis de i øvrigt viser vilje. En lærer uddybede dette synspunkt:

Vi skal ikke bremse dem hvis de har en drøm og vilje. De skal have muligheden, og det kan godt være det bliver en kringlet vej, men de skal have chancen for det hvis de har viljen til det.

5.3 Sammenfatning og vurderinger

Dette afsnit sammenfatter de vigtigste resultater i de foregående afsnit. Afsnittet fremhæver de forhold som evalueringsgruppen især har hæftet sig ved, og peger på nogle områder som gruppen finder er vigtige i den fremtidige udvikling af systemet. Det gælder ikke mindst når den nye vejledningslov skal implementeres i praksis.

Overordnet viser evalueringen at arbejdet med at hjælpe de unge med at finde vej til en ungdomsuddannelse der passer til deres ønsker og forudsætninger, er en central opgave som i høj grad engagerer lærerne og UU-vejlederne i udskolingsklasserne.

Evalueringen viser samtidig at de aktiviteter i optagesystemet der finder sted på folkeskolerne, er en del af en indlejret praksis der sjældent er formaliseret, og som på skolerne oftest koordineres meget uformelt. I den forbindelse er det karakteristisk at de involverede aktører ofte har svært ved at sætte ord på hvordan forskellige forhold og faktorer indgår i deres helhedsvurdering når de beslutter om en gymnasieansøger skal indstilles til optagelsesprøve. Mange lærere ser det som en form for tavs viden som efter deres opfattelse ikke kan ekspliciteres.

Evalueringsgruppen har hæftet sig ved at der er tilslutning blandt aktørerne til de centrale elementer i optagesystemet. Det gælder både arbejdet med uddannelsesplanerne og muligheden for at indstille en gymnasieansøger til optagelsesprøve. Aktørerne vurderer fx at arbejdet med uddannelsesplanerne bidrager til at afklare den unges interesser og forudsætninger i forhold til valget af ungdomsuddannelse, ligesom uddannelsesplanerne er et vigtigt redskab i samarbejdet mellem udskolingsteam, UU-vejleder og de unges forældre.

Evalueringsgruppen har desuden hæftet sig ved at en beslutning om at indstille en gymnasieansøger til optagelsesprøve i langt de fleste tilfælde er en fælles beslutning mellem skolen og UU. Blandt aktørerne er der udbredt enighed om at UU-vejlederne og UU-systemet har bidraget til en professionalisering af arbejdet med at understøtte elevernes overgang fra grundskole til ungdomsuddannelser.

Endelig har evalueringgruppen hæftet sig ved at de fungerende procedurer har mange fælles-træk fra skole til skole, men at det inden for disse overordnede rammer er temmelig forskelligt hvordan arbejdet med uddannelsesplanerne tilrettelægges i praksis, og hvordan opgaver og roller fordeles mellem udskolingsteam, klasselærere, UU-vejledere og ledelsen.

Evalueringsgruppen vurderer at det er hensigtsmæssigt at optagesystemet giver plads til en vis mangfoldighed mht. hvordan aktiviteterne organiseres på skolerne, så aktiviteterne kan tilpasses forholdene på den enkelte skole. I den forbindelse vurderer evalueringgruppen dog at det er vigtigt at der på alle skoler findes korte proces- og procedurebeskrivelser der redegør for milepæle og vigtige datoer i processerne og for opgave- og arbejdsdelingen mellem de forskellige aktører. En kort beskrivelse af processer og procedurer på den enkelte skole vil fx være nyttig for nye lærere i udskolingsteamene, og den vil bidrage til at man undgår videntab i organisationen når der sker udskiftninger i ledelsen, eller når en ny UU-vejleder tiltræder. Beskrivelsen vil desuden være et nyttigt udgangspunkt når man på den enkelte skole skal drøfte om tilrettelæggelsen af skolens processer og procedurer i optagesystemet evt. kan tilrettelægges mere hensigtsmæssigt.

Evalueringsgruppen vurderer desuden at det er vigtigt at den tavse viden der indgår i helhedsvurderingerne af eleverne, bliver italesat, og at den i et vist omfang bliver skriftliggjort. Evalueringsgruppen er enig i opfattelsen af at en beslutning om at indstille en elev til optagelsesprøve nødvendigvis vil være et resultat af en helhedsvurdering som indebærer elementer af tavs viden, dvs. en ikke ekspliciteret, erfaringsbaseret viden. Men det er nødvendigt at udvikle en fælles forståelse af de begreber og faktorer der danner udgangspunkt for og indgår i disse helhedsvurderinger. Det er vigtigt af hensyn til transparensen i systemet så de unge og deres forældre kan se hvilke faktorer og kriterier der indgår i vurderingen. Det er også vigtigt af hensyn til dialogen internt i udskolingsteamene og mellem de forskellige aktører og uddannelsesniveauer i optagesystemet. Det gælder ikke mindst når det nye begreb om uddannelsesparathed skal implementeres i optagesystemet.

6 Optagelsesprocedurer og -prøver

Dette kapitel handler om de gymnasiale uddannelsesinstitutioners vurdering og behandling af ansøgningerne. Analysen lægger særlig vægt på tilrettelæggelsen af optagelsesprøver og de kriterier der anvendes i vurderingen af ansøgere efter at de har været til optagelsesprøve.

Kapitlet består af fem afsnit. Afsnit 6.1 belyser i hvor høj grad de gymnasiale uddannelsesinstitutioner benytter sig af muligheden for at optage ansøgere der er indstillet til optagelsesprøve, uden at tage dem til optagelsesprøve. Dernæst redegør afsnit 6.2 for den konkrete tilrettelæggelse af optagelsesprøverne for de ansøgere der bliver taget til optagelsesprøve, mens afsnit 6.3 analyserer de kriterier der anvendes i vurderingen af ansøgerne efter optagelsesprøverne. Afsnit 6.4 belyser skolernes opfølgning efter optagelsesprøverne, mens afsnit 6.5 fremlægger evalueringens vurderinger og konklusioner på grundlag af analyserne i kapitlet.

6.1 Optag af indstillede ansøgere uden optagelsesprøve

Den del af optagesystemet der hører til på de gymnasiale uddannelsesinstitutioner, begynder når skolerne modtager ansøgningerne. Her sker den første sortering af ansøgerne, hvilket typisk indebærer at skolerne identificerer de ansøgere der er indstillet til optagelsesprøve. På de skoler EVA har besøgt, varetages denne proces af en studievejleder, en person fra ledelsen eller en person fra administrationen.

I nogle tilfælde indhentes supplerende oplysninger om ansøgerne. På én skole ringer studievejlederen fx til den hidtidige skole hvis en ansøger med meget lave karakterer ikke er indstillet til optagelsesprøve, eller omvendt hvis en ansøger med høje karakterer er indstillet til optagelsesprøve. Andre steder kontakter studievejlederne af og til UU-vejlederne for at få uddybet en begrundelse for indstilling til optagelsesprøve og nogle gange også hjemmet hvis der mangler nødvendig dokumentation.

Som nævnt er det ikke alle ansøgere der er indstillet til optagelsesprøve som kommer til prøve, jf. afsnit 4.2, da skolerne har mulighed for at optage indstillede ansøgere på grundlag af en konkret

vurdering uden optagelsesprøve. Tabel 11 belyser hvor mange skoler der benytter sig af denne mulighed, fordelt på de fire gymnasiale uddannelser.

Tabel 11

Andel af skoler der besluttede at en eller flere indstillede ansøgere i 2009 kunne optages uden at komme til optagelsesprøve

Andel af stx-skoler (n = 99)	Andel af hf-skoler (n = 53)	Andel af hhx-skoler (n = 38)	Andel af htx-skoler (n = 27)
23 %	17 %	29 %	27 %

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt lederne på de gymnasiale uddannelsesinstitutioner.

Det fremgår at praksis med at optage på grundlag af en konkret vurdering uden optagelsesprøve forekommer på omkring en fjerdedel af skolerne. Det fremgår desuden at denne praksis synes at forekomme noget oftere på hhx og htx end på stx og hf.

På de fleste skoler som optog indstillede ansøgere på denne måde, har der typisk været tale om få ansøgere. På enkelte skoler synes der imidlertid at have været tale om en mere systematisk praksis. På to stx-skoler optog man hhv. 11 og 22 ansøgere, og på tre hhx-skoler optog man hhv. 12, 20 og 34 ansøgere uden optagelsesprøve selv om ansøgerne var indstillet til optagelsesprøve af det afgivende uddannelsesniveau.

Spørgeskemaundersøgelsen viser desuden at de skoler der optog ansøgere på denne måde, typisk gjorde det på grundlag af ansøgernes karakterer, evt. suppleret med en personlig samtale med de enkelte ansøgere. Det er til gengæld ikke almindeligt at ansøgernes overvejelser i uddannelsesplanerne om deres valg af uddannelse blev inddraget i større omfang.

Interviewene på de gymnasiale uddannelser tegner det samme billede som spørgeskemaundersøgelserne. På en skole vurderede ledelsen at muligheden i bekendtgørelsen for at optage ansøgere uden optagelsesprøve benyttes relativt sjældent. En stx-leder fortalte dog om et eksempel fra 2009:

Vi gjorde det fx sidste år i et tilfælde hvor karaktererne og skolens anbefaling var så langt fra hinanden at jeg valgte at "overrule" dem. Der måtte være noget galt. Så vi optog eleven, og det er gået fint. Karaktererne var gode, selv om skolen sagde at eleven var umoden. Men normalt retter vi os efter skolens anbefaling, det er dem der kender eleven.

I interviewene fortæller lederne at de som hovedregel er meget forsigtige med at optage indstillede uden optagelsesprøve fordi det kan sende forkerte signaler. Det drejer sig bl.a. om at det i forhold til forældrene kan sende et signal om at indstillingen til optagelsesprøve er til forhandling. En sådan udmelding kan fx i en mindre by hurtigt sprede sig så forældre og elever er mindre tilbøjelige til at tage den afgivende skoles og UU-vejledernes vurderinger alvorligt. En leder formulerede problematikken sådan:

Der er en del forældre der henvender sig til os for at snakke sig igennem det, så det er klogt at holde fast i princippet om at hvis en elev er indstillet til prøve, så skal eleven til prøve. Ellers ville der være evige forhandlinger med forældre. De ville argumentere for at lige deres barn godt kunne lade være med at komme til prøve.

En anden leder konstaterede tilsvarende at det kan virke respektløst over for UU-vejlederne at optage indstillede uden optagelsesprøve:

Jeg har ingen grund til at tænke at UU ikke kan deres arbejde. Her i kommunen bliver der ikke indstillet særlig mange til optagelsesprøve. Hvis der blev det, ville jeg nok tro noget andet. De har et langt bedre grundlag for at bedømme om det er godt eller ej. Vi optager mange på baggrund af en optagelsesprøve. Men det ville være respektløst over for UU-vejlederne at optage dem uden prøve.

Det er et gennemgående træk i interviewene at det afgivende uddannelsesniveaus indstilling opfattes som et signal som man skal lytte til, og som man også bør respektere – i hvert fald som hovedregel. Der er eksempler på skoler som tidligere har anvendt muligheden for at optage indstillede uden optagelsesprøve, men som nu har ændret praksis efter ønske fra UU-vejlederne og de afgivende skoler.

Flere ledere vurderer desuden at det er vigtigt at deres skole ikke i sin optagelsespraksis sender det signal at alle ansøgere optages. Det gælder fx en hhx-skole hvor lederen understregede at de der er indstillet til optagelsesprøve, altid tages til prøve:

Vi lytter til UU og folkeskolens indstilling. Man får ikke det bedste omdømme i folkeskolekredse hvis man bare lukker dem ind.

Endelig bruger enkelte skoler også hensynet til ansøgernes krav på en ensartet behandling som argument for ikke at benytte sig af muligheden for at optage indstillede ansøgere uden optagelsesprøve. De vurderer at der skal være lige vilkår for alle, og at alle der er indstillet, derfor også skal til optagelsesprøve.

6.2 Tilrettelæggelse af optagelsesprøver

Formålet med optagelsesprøverne fremgår af optagelsesbekendtgørelsen som fastslår at "optagelsesprøven skal give ansøgeren lejlighed til at vise en sådan faglig viden og modenhed, at ansøgeren må forventes at kunne følge undervisningen på tilfredsstillende måde og fuldføre uddannelsen på normal tid".

Det fremgår desuden af bekendtgørelsen at optagelsesprøven består af mundtlige eller skriftlige delprøver i dansk, engelsk og matematik samt en delprøve i enten 2. fremmedsprog (fransk eller tysk) eller fysik/kemi.

Mens de mundtlige delprøver er klart beskrevet i bilaget til optagelsesbekendtgørelsen, fastsættes rammerne for evt. skriftlige delprøver af den enkelte skole. Hvad angår de mundtlige delprøver, præciserer bekendtgørelsen hvor mange lærere der skal deltage i de enkelte delprøver, hvor længe de skal vare, og hvordan de skal foregå, herunder hvilken type materiale der skal bruges som udgangspunkt for prøven. To lærere skal medvirke ved hver enkelt delprøve, og delprøverne er for alle fag af ca. 20 minutters varighed. Til prøverne i dansk, engelsk og 2. fremmedsprog gives desuden en forberedelsestid på 20 minutter.

Tidspunkt for afholdelse af optagelsesprøver og information til ansøgere

Spørgeskemaundersøgelsen viser at optagelsesprøverne på stx- og hf-skolerne i 2009 typisk blev gennemført inden udgangen af april, hvilket gælder for hhv. 56 % og 49 % af skolerne. Alle skoler havde gennemført deres optagelsesprøver inden udgangen af maj.

På hhx- og htx-skoler er der en tendens til at optagelsesprøverne gennemføres lidt senere. På hhx og htx havde hhv. 35 % og 21 % af skolerne gennemført optagelsesprøverne inden udgangen af april, mens hhv. 92 % og 93 % af skolerne havde gennemført optagelsesprøverne inden udgangen af maj.

De lærere der skal gennemføre optagelsesprøverne, har som hovedregel ikke fået information om ansøgerne forud for optagelsesprøverne. De har hverken set uddannelsesplanerne eller begrundelserne for indstillingerne eller ansøgernes karakterer fra grundskolen. De lærere EVA har talt med, fortalte at de helst vil "møde ansøgerne helt åbent til prøverne".

Det fremgår af interviewene at ansøgerne forud for optagelsesprøverne typisk får tilsendt et skema med en tidsplan over prøverne og en kopi af bilaget til bekendtgørelsen. På nogle skoler vurderer lærerne at ansøgerne kan have brug for flere informationer om hvad prøverne indebærer, da det at tilegne sig bilagets indhold ifølge deres vurdering i sig selv kan være en lille prøve. På nogle skoler sender man da også et informationsbrev til de ansøgere der skal deltage i optagelsesprøverne, med præcise oplysninger om det overordnede formål og forløb og om fokus for de

enkelte delprøver. På enkelte af de skoler EVA har besøgt, bliver ansøgerne bedt om at medbringe bøger og materiale fra undervisningen i grundskolen og evt. forberede sig på hvad de gerne vil tale om. Særlig delprøverne i matematik og fysik/kemi skal nemlig tage udgangspunkt i de emneområder eleverne har arbejdet med i grundskolen.

Mundtlige og skriftlige prøveformer

Bekendtgørelsen giver som nævnt skolerne mulighed for at vælge mellem mundtlige og skriftlige delprøver. Bekendtgørelsen nævner ikke prøver der kombinerer skriftlige og mundtlige elementer, men en ganske stor del af skolerne har udviklet prøver hvor dette er tilfældet. Lederne havde i spørgeskemaet mulighed for ud for hver enkelt delprøve at sætte kryds ved "Mundtlig prøveform", "Skriftlig prøveform" eller "Prøveform med både skriftlige og mundtlige dele". Tabel 12 viser svarfordelingen.

Tabel 12
Anvendes mundtlige eller skriftlige prøveformer i de enkelte delprøver?

	Delprøve	stx (N = 99)	hf (N = 51)	hhx (N = 37)	htx (N = 30)
Andel af skoler med mundtlig prøveform i det pågældende fag	Dansk	86 %	82 %	70 %	63 %
	Engelsk	92 %	92 %	68 %	67 %
	Matematik	83 %	82 %	57 %	43 %
	2. fremmedsprog	85 %	71 %	73 %	-
Andel af skoler med skriftlig prøveform i det pågældende fag	Fysik/kemi	91 %	92 %	-	50 %
	Dansk	3 %	6 %	8 %	20 %
	Engelsk	1 %	2 %	8 %	20 %
	Matematik	8 %	12 %	16 %	23 %
Andel af skoler med prøveformer der kombinerer mundtlige og skriftlige dele	2. fremmedsprog	-	-	3 %	-
	Fysik/kemi	2 %	2 %		23 %
	Dansk	13 %	14 %	22 %	23 %
	Engelsk	9 %	8 %	24 %	17 %
	Matematik	11 %	6 %	27 %	37 %
	2. fremmedsprog	5 %	4 %	22 %	-
	Fysik/kemi	7 %	2 %	-	30 %

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt lederne på de gymnasiale uddannelsesinstitutioner.

I spørgeskemaet var der mulighed for at sætte flere kryds hvis skolen anvender forskellige prøveformer i de enkelte delprøver, fx afhængigt af hvilken studieretning ansøgeren har valgt. Derfor summerer procenttallene ikke op til 100 %.

Tabellen viser at mundtlige prøveformer generelt er det mest almindelige. Det fremgår desuden at skriftlige prøveformer er mere almindelige på hhx og htx end på stx og hf.

Stx og htx fremstår som yderpunkter i denne sammenhæng. Det fremgår af spørgeskemaundersøgelsen at 23 % af htx-skolerne anvender en skriftlig prøveform i mindst ét prøvfag, hvor det samme kun er tilfældet på 8 % af stx-skolerne. 37 % af htx-skolerne anvender derudover kombinerede prøveformer i mindst ét prøvfag, hvor det samme kun er tilfældet på 13 % af stx-skolerne.

Spørgeskemaundersøgelsen viser desuden at den skriftlige prøveform især benyttes i matematik og særlig på htx (23 %), mens den aldrig eller yderst sjældent benyttes i 2. fremmedsprog (3 % på hhx). Det er desuden interessant at bemærke at en del af skolerne har udviklet prøveformer der kombinerer mundtlige og skriftlige dele. Denne kombination forekommer hyppigst på hhx og htx hvor hhv. 27 % og 37 % af skolerne angiver at de anvender en kombineret prøveform i matematik.

Et flertal af skolerne stiler mod at bruge de samme lærere til at gennemføre optagelsesprøverne flere år i træk så prøverne får karakter af en "specialistopgave" på skolerne. Det gælder især på hhx og htx hvor hhv. 89 % og 86 % svarer at dette i høj grad eller i nogen grad er tilfældet (hhv. 47 % og 43 % svarer "I høj grad"). Det synes ikke at være tilfældet i samme omfang på stx- og hf-skoler hvor 63 % svarer bekræftende på dette (13 % svarer "I høj grad").

Spørgeskemaundersøgelsen viser desuden at mellem 38 % og 51 % af stx- og hf-skolerne har opbygget en samling af prøvematerialer til optagelsesprøven – afhængigt af prøvfaget. De tilsvarende procentsatser ligger hhv. mellem 66 % og 71 % og mellem 73 % og 80 % på hhx- og htx-skoler, hvilket muligvis afspejler det forhold at hhx- og htx-skoler i højere grad benytter sig af skriftlige elementer i optagelsesprøverne end stx- og hf-skolerne.

Flertallet af de skoler EVA har besøgt i forbindelse med evalueringen, holder udelukkende mundtlige delprøver (en htx-skole holder udelukkende skriftlige delprøver, og en stx-skole holder en enkelt skriftlig delprøve). På mange af skolerne er der stor tilfredshed med de mundtlige prøver. Det er den generelle vurdering blandt de interviewede at de mundtlige delprøver i højere grad giver mulighed for at vurdere ansøgernes "modenhed". Ofte bevæger man sig ifølge lærerne ud over det snævert faglige ved at spørge til de unges interesser, motivation m.m. i de enkelte delprøver. Lærerne vurderer desuden at skriftlige optagelsesprøver kan risikere at ramme ved siden af fordi man ikke kan vide præcist hvilke indholdsmæssige elementer eleverne har arbejdet med i grundskolen. I en mundtlig prøve kan man derimod lettere finde frem til de emner eleven tidligere har arbejdet med. Det er fx en relevant problemstilling i fysik/kemi.

Lærerne vurderer desuden at mange af ansøgerne er meget nervøse, at nogle kan være fagligt svage, og at de derfor har brug for guidning undervejs. Lærerne vurderer at det er væsentligt at kunne hjælpe ansøgerne på vej under prøven. Det giver mulighed for at teste om de kan tage

imod hjælp og arbejde videre med den. En lærer formulerer det på følgende måde: "Vi kan tjekke om de kan ræsonnere og tænke videre." Ved den mundtlige prøveform kan man ifølge lærerne desuden vurdere de unges måde at gå til stoffet på og fornemme deres engagement.

Endelig vurderer mange lærere at den mundtlige prøveform er bedst fordi prøverne kan afvikles relativt hurtigt, og fordi ansøgerne kan få svar med det samme. En lærer fortalte:

Det fungerer meget godt selv om det er en ond dag for dem. Men de kommer herover, og de får hurtigt svar. De skal ikke vente. Rektor tager en samtale med dem, og der får de også en begrundelse.

På flere skoler forsøger man helt bevidst at afdramatisere de mundtlige delprøver. Nogle steder får ansøgerne fx lidt at spise og drikke undervejs, og man forsøger at sikre at prøverne ikke kommer til at ligne en eksamen.

Vi skal ikke prøve dem i hvad de kan under enormt pres, vi prøver at nedtone stress hos eleverne. For at de kan vise hvad de kan i upressede situationer. Hvis vi stod her og var et stift eksamenssystem som de skulle leve op til, så ville vi ikke give dem en rimelig chance.

På en enkelt skole anvendes skriftlige prøver i kombination med en personlig samtale. Begrundelsen for denne prøveform er dels ressourceorienteret og dels retfærdighedsorienteret. De skriftlige prøver sikrer ifølge skoleledelsen at alle ansøgere prøves på et ensartet grundlag.

På flere af de skoler hvor der udelukkende anvendes mundtlige prøver, peger lærerne på at det kunne være godt med en mulighed for at teste ansøgernes skriftlige kompetencer. De vurderer at skriftlige delprøver eller skriftlige elementer i den mundtlige prøve ville kunne give en mere hensigtsmæssig vurdering af om ansøgerne kan gennemføre en gymnasial uddannelse. Nogle lærere peger på at det især i delprøven i dansk ville være en fordel med skriftlige elementer. På en skole fortæller lærerne at de af og til "snyder sig til" at kigge på ansøgernes noter fra forberedelsestiden for at få et indblik i ansøgernes skriftlige kompetencer.

Gennemførelse af de enkelte delprøver

På htx og hhx er det givet hvilke fire delprøver der skal holdes. På htx er det dansk, matematik, engelsk og fysik/kemi. På hhx er det dansk, matematik, engelsk og 2. fremmedsprog. På stx og hf kan man vælge mellem fysik/kemi og 2. fremmedsprog. Hvilken delprøve den enkelte ansøger skal deltage i, afgøres af den pågældende skole, og faget afhænger de fleste steder af ansøgerens foreløbige valg af studieretning. En af de stx-skoler EVA har besøgt, har imidlertid valgt at lade alle indstillede komme op i fysik/kemi uanset hvilke fag eller hvilken studieretning de har valgt. Skolen begrundes sin beslutning med at optagelsesprøverne skal vise den generelle "gym-

nasiekompetence", og med at naturvidenskab fylder meget på stx, hvorimod det ikke er sikkert at ansøgerne skal fortsætte med tysk eller fransk i gymnasiet.

Om delprøven i dansk

Det fremgår af bilaget til optagelsesbekendtgørelsen at ansøgeren skal prøves i en kortere ulæst tekst som svarer til niveauet ved udgangen af 9. klasse. Der skal lægges vægt på både tekstens indhold og tekstens form, og der skal indgå oplæsning og stilles grundlæggende grammatiske spørgsmål.

Hvad angår delprøven i dansk, peger lærerne på flere skoler på at det er vigtigt at vælge passende tekster. På nogle skoler vurderer lærerne at teksten ikke må være for "nem", og at den skal indeholde elementer som udfordrer ansøgerne. Lærerne lægger vægt på at vurdere om de unge har øje for at tekster kan rumme forskellige lag. Ansøgerne skal ifølge disse lærere ikke bare tage teksten for pålydende, de skal også være i stand til at læse mellem linjerne. Nogle steder vælger man ældre tekster for dermed at kunne vurdere deres ordforråd.

Om delprøverne i engelsk og 2. fremmedsprog

Til delprøven i engelsk skal ansøgeren ifølge bekendtgørelsen prøves i en tekst på 1 normalside, mens teksten skal være på ½ side til delprøven i 2. fremmedsprog. Mht. engelskprøven lægges der i bekendtgørelsen vægt på ansøgerens evne til at tale og forstå engelsk med "en rimelig iagttagelse af sprogets grammatiske regler". Hvad angår 2. fremmedsprog, skal ansøgeren kunne forstå og referere en tekst på det pågældende sprog. Evner til at kunne deltage i en sprogligt enkel samtale og udtrykke sig sammenhængende er her vigtigere end grammatisk korrekthed.

På flere af skolerne anvender lærerne til delprøven i engelsk en kort sagprosa tekst som ansøgerne kan tage stilling til og have en mening om. Det væsentligste er ifølge engelsklærerne at høre dem tale engelsk. Delprøven afvikles på flere skoler som en ret åben samtale med fokus på kommunikation og sprog. På flere skoler giver ansøgerne et referat af teksten, og lærerne stiller derefter spørgsmål om nogle sproglige enkeltheder og om grammatik. På nogle skoler gennemføres også en mere generel samtale på engelsk om ansøgernes valg af gymnasial uddannelse og om deres interesser og fremtidsplaner.

Til delprøven i 2. fremmedsprog har lærerne erfaring for at teksten skal være relativt nem. Ved prøven vurderes de unges generelle forståelse af teksten, de får stillet spørgsmål i grammatik, og derudover er der fokus på almindelig samtale.

Om delprøverne i matematik og fysik/kemi

Delprøverne i matematik og fysik/kemi beskrives anderledes end de øvrige delprøver i bilaget til bekendtgørelsen. Disse prøver skal tage udgangspunkt i emner som ansøgeren har arbejdet med på de afsluttende trin i folkeskolen, og der er ikke indlagt forberedelsestid i disse delprøver. Til fysik/kemi-prøven skal der lægges vægt på om ansøgeren har kendskab til og kan redegøre for emner og eksperimenter inden for fysik og kemi. Hvad angår matematikprøven, fremgår det af bekendtgørelsen at ansøgeren normalt skal løse konkrete opgaver og vise eksempler på enkle matematiske ræsonnementer. I vurderingen skal der lægges vægt på om ansøgeren behersker grundlæggende matematiske færdigheder, om ansøgeren har et bredt kendskab til matematiske emner, og om ansøgeren er i stand til at samtale om matematiske emner.

På de fleste af de skoler EVA har besøgt, begynder matematikprøven relativt åbent med at ansøgerne selv vælger hvilket emne de vil tale om. Derefter stiller lærerne spørgsmål inden for andre emner. Flere steder bliver ansøgerne bedt om at løse mindre opgaver på papir eller ved tavlen undervejs i prøven. På to af skolerne er ansøgerne blevet bedt om at medbringe bøger mv. fra deres undervisning i grundskolen. På en enkelt skole får ansøgerne udleveret et lille sæt af små opgaver som de får forberedelsestid til at arbejde med. Opgaverne er designet til at tjekke forskellige kompetencer. Det er ikke meningen at de nødvendigvis skal løse opgaverne, men de bruges som udgangspunkt for samtalen under selve prøven.

Delprøven i fysik/kemi indledes ligeledes med at ansøgerne selv vælger hvilket emne de vil tale om. En fysiklærer fortæller at man ved denne delprøve forsøger at spore sig ind på om ansøgerne kan ræsonnere naturvidenskabeligt. På en af skolerne er forskelligt udstyr tilgængeligt, og lærerne kan dermed se om de unge kender noget af det. Der er nogle emner som ofte går igen ved optagelsesprøven, fx elektromagnetisme og radioaktivitet. På en enkelt skole har ansøgerne medbragt bøger der bruges som udgangspunkt for prøven.

Samtaler som supplerende element til optagelsesprøverne

På nogle skoler suppleres optagelsesprøverne med en samtale, fx med en studievejleder. Det fremgår af tabel 13 hvor hyppigt dette finder sted.

Tabel 13**Supplerer skolen resultaterne af optagelsesprøverne med personlige samtaler med ansøgerne inden skolen træffer beslutning om optagelse?**

	Altid eller næsten altid	Oft	En gang imellem	Sjældent eller aldrig	I alt
stx (N = 99)	14 %	7 %	30 %	48 %	100 %
hf (N = 51)	39 %	10 %	22 %	29 %	100 %
hhx (N = 38)	50 %	11 %	16 %	24 %	100 %
htx (N = 30)	57 %	10 %	23 %	10 %	100 %

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt lederne på de gymnasiale uddannelsesinstitutioner.

Tabellen viser at det er mere almindeligt på htx og hhx at have personlige samtaler med ansøgerne inden der træffes en beslutning, end på hf og stx. Især synes det at være almindeligt forekommende at gennemføre sådanne samtaler på skoler hvor man anvender skriftlige prøveformer. Det kan tilføjes at de fleste af de skoler der gennemfører sådanne samtaler, har et fast koncept for dem (mellem 50 % og 68 %).

6.3 Kriterier og faktorer i vurderingen

Dette afsnit handler om hvordan skolerne bærer sig ad med at vurdere de ansøgere der har været til optagelsesprøve. Afsnittet beskæftiger sig både med procedureerne, med de overordnede rammer og med de faktorer der inddrages i vurderingen.

Procedurer og overordnede rammer

Procedureerne for hvordan skolerne tilrettelægger arbejdet med at vurdere ansøgerne efter optagelsesprøverne, er forholdsvis ensartede fra skole til skole. På langt de fleste skoler EVA har besøgt, holder man en konference samme dag som optagelsesprøverne. I konferencen deltager de lærere eller i hvert fald én af de to lærere der har deltaget i de enkelte delprøver, en studievejleder og skolens leder eller en repræsentant for skoleledelsen der leder diskussionen og træffer den endelige beslutning.

I gennemgangen af de enkelte ansøgere er der typisk tale om at lærerne tilkendegiver deres vurdering med et "ja" eller et "nej" til optagelse på grundlag af ansøgerens resultater i de enkelte delprøver. På de fleste skoler kan lærerne også vælge en mellemkategori i form af et "måske". Det er imidlertid tydeligt at der er tale om nuancerede vurderingsprocesser på skolerne. Ingen af de skoler EVA besøgte, brugte enkle stemmealgoritmer for at nå frem til en afgørelse, fx af typen "Der skal mindst være tre 'ja'er'" eller "Hvis der kun er to 'ja'er', skal de to andre fag være 'måske'er', ikke 'nej'er'".

De overordnede rammer for vurderingen fastlægges af optagelsesbekendtgørelsen. Bekendtgørelsen udtaler sig ikke om selve vurderingsprocessen, men den udpeger to parametre, *faglig viden* og *modenhed*, som skal indgå i vurderingen. Bilaget til bekendtgørelsen udpeger desuden en række deldiscipliner eller faglige aspekter af de enkelte fag der indgår i optagelsesprøven, men derudover beskriver bekendtgørelsen ikke nærmere hvilke faktorer der skal indgå, eller hvad der skal lægges vægt på i vurderingen.

De overordnede rammer indebærer i praksis at skolens leder skal foretage en række afvejninger i samarbejde med de involverede lærere når de vurderer ansøgernes præstationer ved optagelsesprøverne. De skal nå frem til en helhedsvurdering der omfatter både ansøgernes faglige viden og deres "modenhed". Samtidig skal de vægte præstationerne i de enkelte delprøver, ikke mindst i de tilfælde hvor de trækker i forskellig retning, og tage højde for at ansøgerne ikke kun skal vurderes i forhold til den søgte gymnasiale uddannelse, men i forhold til alle gymnasiale uddannelser med de samme optagelseskrav.

Det er i den sammenhæng interessant at det ifølge spørgeskemaundersøgelsen blandt lederne på de gymnasiale uddannelser ikke er almindeligt at skolerne har nedskrevne kriterier for hvordan ansøgernes resultater skal vurderes, eller for hvordan de forskellige begreber i bekendtgørelsen skal operationaliseres. 87 % af stx- og htx-skolerne og 74 % af hhx-skolerne svarer nej til at de har sådanne kriterier.

Vægtning af faglig viden og modenhed

På flere skoler understreger de interviewede lærere at der ikke i praksis er tale om en skarp opdeling mellem ansøgernes faglige viden og deres modenhed. I vurderingerne vil de ofte ses i sammenhæng. Sammenhængene kan gå begge veje – enten sådan at "modenheden" ses som et aspekt af fagligheden, eller sådan at det faglige indhold anvendes som en indgang til en samtale der også fokuserer mere bredt på ansøgernes personlige og sociale kompetencer. På flere af de skoler EVA har besøgt, karakteriseres delprøverne mere som faglige samtaler end som eksaminationer. Generelt leder man ifølge lærerne mere efter det der findes, end efter det der evt. måtte mangle i forhold til ansøgernes forudsætninger for en gymnasial uddannelse. En lærer udtrykte det på denne måde:

Spørgsmålet er om man kan fange ansøgernes forudsætninger, og om man kan få dem frem. Det handler jo om hvad vi kan lære dem. Vi drøfter fx hvorfor de vil på gymnasiet, fordi det også i høj grad handler om den indstilling de kommer med. Om de kan komme op på det niveau. En pige var fx meget svævende, egentlig ville hun gerne være danmarksmester i ridning, men hun skulle jo lave noget. Hvis man har fokus et andet sted, så var det måske bedre at tage en pause og finde lysten.

Lederne af de gymnasiale uddannelser er i spørgeskemaundersøgelsen blevet bedt om at vurdere hvordan faglig viden og modenhed vægtes i vurderingen af ansøgernes resultater. Vurderingen fremgår af tabel 14.

Tabel 14

Hvordan vægtes faglig viden og modenhed i vurderingen af ansøgernes resultater ved optagelsesprøverne?

	Faglig viden og modenhed tillægges lige stor betydning	Faglig viden tillægges størst betydning	Modenhed tillægges størst betydning	I alt
stx (N = 99)	62 %	38 %	-	100 %
hf (N = 51)	63 %	25 %	12 %	100 %
hhx (N = 38)	55 %	39 %	5 %	100 %
htx (N = 30)	70 %	27 %	3 %	100 %

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt lederne på de gymnasiale uddannelsesinstitutioner.

Tabellen viser at skolerne generelt stiler mod at tillægge faglig viden og modenhed lige stor betydning, hvilket gælder for hhv. 62 % og 63 % af stx- og hf-skolerne, 55 % af hhx-skolerne og 70 % af htx-skolerne. Det fremgår desuden at en del skoler tillægger faglig viden størst betydning. Denne andel er størst på hhx og stx (hhv. 39 % og 38 %). Til gengæld angiver kun få – eller ingen – af lederne at de tillægger modenhed størst betydning. Det er dog karakteristisk at flere af lederne på hf end på de andre uddannelser tillægger modenhed størst betydning, hvilket må antages at afspejle det forhold at hf også skal rumme et voksenperspektiv, og at hf ikke kun opfattes som en ungdomsuddannelse.

Lederne af de gymnasiale uddannelser er ligeledes blevet bedt om at vurdere om optagelsesprøverne er et velegnet grundlag for at vurdere ansøgernes modenhed og deres faglige viden. Deres svar fremgår af tabellerne 15 og 16.

Tabel 15

Hvor enig eller uenig er du i følgende udsagn:

Optagelsesprøverne er et velegnet grundlag for at vurdere ansøgernes modenhed

	Enig	Overvejende enig	Overvejende Uenig	Uenig	Ved ikke	I alt
stx/hf (N = 98)	12 %	52 %	24 %	9 %	2 %	100 %
hhx (N = 38)	11 %	42 %	32 %	16 %	-	100 %
htx (N = 29)	10 %	45 %	21 %	21 %	3 %	100 %

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt lederne på de gymnasiale uddannelsesinstitutioner.

Lidt over halvdelen af lederne på de gymnasiale uddannelser er enige eller overvejende enige i at optagelsesprøverne er velegnede til at vurdere ansøgernes modenhed. Det er tilfældet for hhv. 53 %, 55 % og 64 % af hhx-, htx- og stx-/hf-skolerne. Der er dermed en relativt stor andel på 42 % på htx, 48 % på hhx og 33 % på stx og hf som er uenige eller overvejende uenige i at optagelsesprøverne er et velegnet grundlag for at vurdere en ansøgers modenhed.

Lederne er til gengæld mere tilbøjelige til at mene at optagelsesprøverne er velegnede til at vurdere ansøgernes faglige viden, hvilket fremgår af tabel 16.

Tabel 16

Hvor enig eller uenig er du i følgende udsagn:

Optagelsesprøverne er et velegnet grundlag for at vurdere ansøgernes faglige viden

	Enig	Overvejende Enig	Overvejende Uenig	Uenig	Ved ikke	I alt
stx/hf (N = 96)	18 %	65 %	14 %	1 %	3 %	100 %
hhx (N = 38)	18 %	63 %	13 %	3 %	3 %	100 %
htx (N = 30)	3 %	70 %	20 %	7 %	-	100 %

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt lederne på de gymnasiale uddannelsesinstitutioner.

Det fremgår dermed af tabellen at hhv. 81 %, 73 % og 83 % af hhx-, htx- og stx/hf-skolerne er enige eller overvejende enige i at optagelsesprøverne er velegnede til at vurdere ansøgernes faglige viden.

Disse vurderinger af optagelsesprøverne som mere velegnede til at afdække ansøgernes faglighed end deres "modenhed" kommer også til udtryk i interviewene hvor lærerne og lederne uddyber hvad de forstår ved "modenhed" i denne sammenhæng. Det er generelt svært for de interviewede at præcisere hvordan vurderingen tager stilling til ansøgerens "modenhed".

På flere skoler fortæller lærerne at det i høj grad handler om at fornemme ansøgernes "attitude" og deres parathed til at tage en gymnasial uddannelse. Har de fx "gåpåmod", og kan de arbejde videre med stoffet selv om det er vanskeligt for dem? Flere af de interviewede vurderer imidlertid at "modenhed" aldrig overtrumfer den faglige bedømmelse, de ser snarere "modenhed" som en ekstra dimension som kan indgå i vurderingen hvis de er i tvivl.

Det er interessant at selv om de interviewede har svært ved at konkretisere hvad "modenhed" betyder i denne sammenhæng, og selv om de er skeptiske mht. optagelsesprøvernes velegnethed til at afdække ansøgernes "modenhed", oplever mange af dem at de næsten altid er enige i vurderingen af ansøgernes "modenhed". En lærer formulerede det på denne måde:

Det er også noget med hele deres attitude og deres holdning til situationen. Virker de indstillet på at ville yde deres bedste? Hvis de ikke gider, så virker det også på os.

Sammenfattende giver interviewene på skolerne indtryk af at lærerne og lederne på de gymnasiale uddannelser oplever at de oftest har en klar fornemmelse af ansøgernes modenhed. Vurderingen foretages ifølge lærerne på grundlag af deres generelle erfaringer og den tavse viden de har genereret gennem deres praksis.

Indtrykkene fra interviewene kan sammenholdes med resultaterne af spørgeskemaundersøgelsen hvor lederne blev bedt om at svare på om det er en vanskelig opgave at vurdere ansøgerne ved optagelsesprøven. Deres besvarelser fremgår af tabel 17.

Tabel 17**Hvor enig eller uenig er du i følgende udsagn:****Det er en vanskelig opgave at vurdere ansøgerne ved optagelsesprøven**

	Enig	Overvejende enig	Overvejende uenig	Uenig	Ved ikke	I alt
stx/hf (N = 97)	7 %	26 %	43 %	23 %	1 %	100 %
hvx (N = 38)	3 %	29 %	34 %	32 %	3 %	100 %
htx (N = 30)	10 %	33 %	47 %	10 %	-	100 %

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt lederne på de gymnasiale uddannelsesinstitutioner.

Tabellen viser at et flertal af lederne ikke mener at det er svært at vurdere ansøgerne ved optagelsesprøverne, i hvert fald ikke i almindelighed. Der er dermed kun hhv. 32 %, 43 % og 33 % af lederne fra hvx-, htx- og stx-/hf-skoler der er enige eller overvejende enige i at det er en vanskelig opgave at vurdere ansøgerne ved optagelsesprøverne (langt de fleste af disse er endda kun overvejende enige, det gælder hhv. 29 %, 33 % og 26 %).

Fastlæggelse af niveau og vurdering af potentiale

At lærere og ledere synes at det som oftest er let at vurdere ansøgerne, betyder ikke at det altid er nemt at vurdere den enkelte ansøger. En problemstilling i denne forbindelse vedrører spørgsmålet om hvor man skal lægge niveauet, dvs. spørgsmålet om hvor man skal lægge niveauet når man skal tage stilling til om en ansøger kan optages.

Interviewene viser at lærerne og lederne gør sig en række generelle overvejelser over hvor niveauet skal lægges. På den ene side må det ikke lægges for højt. Flere lærere peger på at det er vigtigt ikke at lægge niveauet højere end at de ansøgere som ikke er blevet indstillet til optagelsesprøve, ville kunne honorere det. En lærer formulerede det på denne måde:

Vi kan jo ikke forlange at de skal være bedre end de andre der bare er røget ind og kører frihjul.

På den anden side siger de interviewede at man også bør sikre sig at ansøgerne ikke får et nederlag gennem at blive optaget på en uddannelse som de ikke kan gennemføre. Det betyder at det er vigtigt ikke at lægge niveauet for lavt.

Ifølge bekendtgørelsen skal skolen vurdere om de indstillede ansøgere *må forventes* at kunne følge undervisningen og fuldføre uddannelsen. Det indebærer med andre ord at man på grundlag af optagelsesprøven skal vurdere en sandsynlighed. Det aktualiserer nye spørgsmål. Vil en an-

søger blomstre op som følge af de udfordringer og det miljøskifte der følger med overgangen fra grundskole til en gymnasial uddannelse – eller vil ansøgeren tværtimod gå helt i stå fordi han eller hun kun har været i stand til at opnå sine hidtidige resultater i grundskolen ved at anstrenge sig til det yderste? Sådanne spørgsmål indebærer at ansøgerens potentiale ligeledes bør medtænkes i vurderingen. Ifølge flere af de interviewede lærere nødvendiggør dette en vis forsigtighed og ydmyghed i vurderingen:

Vi forsøger at lægge en ydmyghed ind over det, for det er potentialet vi skal lave et øjebliksbillede af. Det kan være svært at se, for det afgørende er jo faktisk hvilken udvikling de vil gennemgå de næste tre år. Det har vi den ene dag til at afgøre hvor grundskolen har haft adskillige år til at lære eleven at kende.

Når deltagerne i konferencen er i tvivl, lader de derfor ofte tvivlen komme ansøgerne til gode. En lærer fortalte fx:

Hvis vi tror de har en chance for at kunne lære det faglige, så skal de have lov. Så giver vi dem en chance. For mange år siden havde vi en dreng til optagelsesprøve der endte med at blive årets student med skolens højeste snit.

Generelt giver de interviewede lærere og ledere udtryk for at de vurderer ansøgere fra 9. og 10. klasse forskelligt når de er i tvivl. Flere lærere vurderer at man i de situationer oftere vil afvise 9.klasseelever fordi de har mulighed for at tage 10. klasse. Mht. 10.klasseelever er man mere tilbøjelig til at konkludere at "de får lov til at prøve".

En særlig form for tvivlstilfælde opstår når der ikke er overensstemmelse mellem vurderingerne af ansøgerne i de enkelte delprøver. Det fremgår af interviewene med lærerne at de generelt oplever det som nemt og uproblematisk at vurdere ansøgerne inden for det enkelte fag, men også at det kan være svært at nå frem til en fælles konklusion når en ansøger vurderes forskelligt i de forskellige delprøver. Mens den faglige vurdering i det enkelte fag ifølge de interviewede lærere som oftest er "helt utvetydig", kan der være betydelig mere tvetydighed når ansøgeren vurderes på tværs af fagene. En lærer fortalte om et konkret eksempel:

Der var en enkelt ansøger vi var rigtig uenige om sidste år. Humaniora sagde: "Ja for søren, højt abstraktionsniveau." Naturvidenskab sagde: "Spejlblank."

På de skoler EVA har besøgt, er der hvert år tilfælde hvor enkelte ansøgere diskuteres ekstra grundigt fordi lærerne i de enkelte delprøver er nået frem til forskellige konklusioner. En leder uddybede:

Nogle gange er vi meget enige, men nogle gange skiller fagene sig ud. Jeg sidder med karakterbladet fra uddannelsesplanen og tager den endelige beslutning. Fagene er principielt ligestillede, og ofte er vi enige. Der er et-to tilfælde hvert år hvor vi diskuterer eleven mere indgående.

Øvrige faktorer der inddrages i vurderingen

I de situationer hvor man har indgående diskussioner om enkelte ansøgere, vil den ledelsesansvarlige ofte inddrage andre faktorer i diskussionen end lærernes vurderinger på grundlag af optagelsesprøverne. Det gælder først og fremmest elevens karakterer fra grundskolen. I andre situationer kan ansøgerens valg af studieretning indgå i vurderingen, og i enkelte tilfælde bliver ansøgerens overvejelser i uddannelsesplanen også inddraget. I det følgende vil der blive redegjort for de to sidstnævnte faktorerets betydning.

Mht. inddragelse af ansøgernes overvejelser i uddannelsesplanerne er det generelle billede at det sjældent sker, jf. tabel 18.

Tabel 18

I hvilken grad indgår ansøgernes overvejelser i deres uddannelsesplaner i den samlede vurdering af de ansøgere der har været til optagelsesprøve?

	I høj grad	I nogen grad	I mindre grad	Slet ikke	I alt
stx (N = 98)	3 %	27 %	46 %	24 %	100 %
hf (N = 51)	6 %	37 %	43 %	14 %	100 %
hhx (N = 38)	11 %	50 %	29 %	11 %	100 %
htx (N = 30)	10 %	43 %	37 %	10 %	100 %

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt lederne på de gymnasiale uddannelsesinstitutioner.

Ledernes svar i spørgeskemaundersøgelsen viser at ansøgernes overvejelser om deres uddannelsesvalg i uddannelsesplanerne ikke har stor betydning i vurderingen af ansøgerne efter optagelsesprøverne. Det gælder især på stx og hf, hvorimod uddannelsesplanerne tillægges større betydning på hhx og htx – dvs. at hhx og stx danner yderpunkter i denne forbindelse.

Det samme billede af uddannelsesplanernes betydning i vurderingen går igen i det kvalitative materiale. Det gælder dermed generelt for de skoler EVA har besøgt, at uddannelsesplanen kun inddrages i vurderingsfasen når der er tvivl om hvorvidt en ansøger skal optages. Ansøgernes overvejelser i uddannelsesplanerne synes dog at have større betydning i vurderingen af ansøgere der har været til optagelsesprøve, end i vurderingen af indstillede ansøgere der optages uden optagelsesprøve.

En lærer fortalte dog at han oplever muligheden for at kunne inddrage uddannelsesplanen som noget positivt, idet uddannelsesplanen i nogle situationer kan rumme vigtig information:

Der synes jeg studievejlederen er god, han sidder med uddannelsesplanerne, og så kan det vise sig at de også har andre planer end vores skole. Det er ikke sådan at der er en procedure om at studievejlederen læser op af papirerne, det sker kun nogle gange hvis der fx opstår tvivl.

På nogle skoler indgår ansøgerens valg af studieretning i vurderingen. Her kan det ske at en ansøger rådes til at vælge en anden studieretning. En lærer siger: "Ja, vi kigger på studieretning, vi kan fx sige at vi gerne vil optage en ansøger, men at det skal være på en anden studieretning".

På andre skoler er man derimod meget bevidst om ikke at tillægge ansøgerens valg af studieretning betydning fordi eleverne har mulighed for at vælge en anden studieretning eller en anden uddannelse efter grundforløbet. De fremhæver at det er vigtigt at vurdere ansøgerens "gymnasiekompetence" generelt i stedet for at vurdere ansøgeren i forhold til en bestemt studieretning.

Forskellig vægtning af fagene i vurderingen

Spørgsmålet om – og i givet fald hvornår – bestemte fag tillægges større betydning end andre, er interessant i denne sammenhæng. Det generelle svar på spørgsmålet er at fagene betyder principielt set lige meget, og flere skoler understreger at enkelte fag fx ikke har vetoret. En nærmere analyse af materialet i evalueringen viser dog at det er et svar med mange nuancer.

Af spørgeskemaundersøgelsen blandt lederne fremgår det at 71 % af stx-skolerne svarer ja til spørgsmålet om de tildeler enkelte delprøver større vægt i relation til ansøgerens valg af studieretning, mens kun hhv. 33 % og 24 % af hhx- og htx-skolerne svarer ja til dette spørgsmål. Forskellen mellem stx på den ene side og hhx og htx på den anden side må ses som udtryk for at forskellen mellem de studieretninger der udbydes på stx, er større end forskellen mellem de studieretninger der udbydes hhv. på hhx og på htx.

I spørgeskemaundersøgelsen blev lederne også spurgt om hvorvidt enkelte delprøver *generelt* bliver tillagt større vægt end de øvrige delprøver. Svarene viser at mens over 80 % af stx- og hf-skolerne svarer nej til spørgsmålet om enkelte delprøver generelt tillægges større vægt, er det tilsvarende tal 78 % for hhx og 53 % for htx. På hhx og htx er man altså mere tilbøjelig til generelt at vægte resultaterne af nogle delprøver højere end andre.

Det fremgår af de åbne svar i spørgeskemaundersøgelse at det ofte er dansk og på htx også matematik der tillægges særlig betydning. Disse svar uddybes i interviewene på skolerne hvor det ligeledes fremgår at matematik og især dansk på flere skoler har særlige roller – ikke mindst i

tvivlstilfælde. Mange skoler vurderer dermed at et godt niveau i dansk har stor betydning, også for undervisningen i de øvrige fag. En leder påpegede:

Dansk vejer tungt, har man problemer der, har man det også ofte i andre fag. Hvis der er minus i dansk, skal de tre andre være plusser.

En anden grund til at dansk på nogle skoler vægtes højt, er at optagelsesprøven i dette fag opfattes som den optagelsesprøve der lettest kan afdække ansøgerens modenhed. Delprøven i dansk nævnes ofte som central for vurderingen af ansøgernes "modenhed":

Dansk er et godt fag i forhold til at vurdere både modenhed og faglighed. I matematik bliver de hørt i nogle mere faktuelle ting.

På nogle skoler testes ansøgerne til danskprøven i deres almene viden om dansk kultur. Det fremgår af lærerinterviewene at denne almene viden især er en faktor i vurderingen af ansøgere med etnisk minoritetsbaggrund:

Med dansk kan vi også teste deres viden om dansk kultur, også når vi har to-kulturelle elever på banen. Det kræver en ballast at klare sig på en gymnasial uddannelse.

På enkelte skoler er tosprogede ansøgere til optagelsesprøverne et særligt fokusområde, og der lægges vægt på de sproglige kundskaber i danskprøven. Argumentationen er at man skal præstere mundtligt i alle fag, og at man derfor også skal kunne mestre faglig brug af dansk. En lærer udtrykte det på denne måde:

Med nogle ansøgere oplever vi at sproget er meget dårligt, at de ikke er i stand til at læse og udtrykke sig ordentligt, det kan være på både dansk og engelsk. Og så siger man: "Det her går simpelthen ikke." Og dét er nødvendigt selv om de så er okay til det snævert faglige i andre fag. Vi har skriftlighed i alle fag, og mundtlighed. De skal kunne læse og formulere sig, ellers nytter det ikke noget.

Nogle skoler er derudover ikke tilbøjelige til at tillægge delprøven i 2. fremmedsprog samme vægt som de andre prøvefag, bl.a. fordi de mener at det er svært at forklare en ansøger at han eller hun skal til optagelsesprøve i 2. fremmedsprog hvis vedkommende allerede har valgt at udskifte sit 2. fremmedsprog fra grundskolen. Det gælder især på hhx hvor en prøve i 2. fremmedsprog altid vil indgå, da man ikke tager ansøgere til prøve i fysik/kemi på hhx.

Dilemma mellem specifik og generel "gymnasiekompetence"

Et sidste aspekt der i denne sammenhæng berøres i interviewene på skolerne, er det forhold at ansøgerne har søgt en bestemt uddannelse med en særlig profil, mens skolerne skal vurdere ansøgernes præstationer ved optagelsesprøverne i forhold til alle gymnasiale uddannelser. Det gælder fx på en htx-skole hvor der i vurderingen lægges særlig vægt på naturvidenskab, samtidig med at ledelsen og lærerne er bevidste om at de vurderer den enkelte ansøger på vegne af alle gymnasiale uddannelser med de samme optagelseskrav. Det betyder at man i vurderingen ikke udelukkende kan fokusere på det der opleves som relevant i forhold til skolens egne uddannelser, men at man bliver nødt til at anlægge et alment og generelt perspektiv i vurderingen.

En tilsvarende problemstilling kan ses på skoler der udbyder både stx og hf. På flere skoler vurderer lærerne at selv om optagelsesprøven formelt set er den samme for stx og hf, anvendes der i praksis forskellige kriterier i vurderingen af hf- og stx-ansøgere. I enkelte tilfælde kan det betyde at man ved optagelsesprøven fx råder en ansøger til at søge optagelse på hf frem for stx. En leder konstaterede:

Vi kan også blive enige om at en ansøger er hf-materiale, men ikke stx-materiale – eller omvendt.

En stx-ansøger kan fx få at vide at det her, det går ikke. Men hvis man så kigger på karaktererne, så kan man se at de måske godt kan klare en hf. Så bliver de foreslået det.

På flere skoler vurderer lærerne at hf-eleverne ofte er lidt svagere fagligt set, og det betyder at man lægger niveauet lidt forskelligt:

Dem der begynder på hf, er generelt svagere end dem der begynder på stx. Tærsklen for at komme ind er nok lidt lavere hvis det er hf hvor man ikke skal have lige så mange fag på A-niveau.

6.4 Opfølgning efter optagelsesprøven

På de fleste af de skoler EVA har besøgt i forbindelse med evalueringen, orienteres ansøgerne mundtligt umiddelbart efter at der er blevet taget en beslutning på konferencen. De har dermed mulighed for at få en samtale med rektor eller en anden ledelsesrepræsentant som formidler beslutningen og begrundelsen for den, og som måske også rådgiver om forskellige muligheder for at komme videre hvis skolen ikke har optaget dem.

På andre skoler orienteres ansøgerne skriftligt om afgørelsen. Nogle ansøgere eller deres forældre ringer efterfølgende hvis de ikke forstår hvorfor de er blevet afvist. Nogle står meget uforstående

over for afgørelsen. De interviewede lærere vurderer at det kan hænge sammen med at det er svært for ansøgerne at vurdere deres egne præstationer ved optagelsesprøverne:

Vi har talt om at det måske er svært for eleven at se hvor dårligt det er gået. Vi sidder jo og er venlige når de ikke kan svare. De kan måske gå derfra med en god fornemmelse.

På et flertal af skolerne holdes der normalt efterfølgende møder mellem ledelsen og de involverede lærere med henblik på at evaluere optagelsesprøverne på skolerne. Det gælder for hhv. 73 %, 83 % og 89 % af stx-/hf-, htx- og hhx-skolerne.

Det er til gengæld ikke lige så almindeligt at der sker en opfølgning på de elever der er blevet optaget efter en optagelsesprøve, fx med henblik på deres gennemførelse. Det sker dog i høj grad eller i nogen grad på 76 % af hhx-skolerne, på 67 % af htx-skolerne, og på 53 % af stx-/hf-skolerne, hvilket fremgår af tabel 19.

Tabel 19
I hvilken grad sker der en opfølgning på de elever der har deltaget i en optagelsesprøve, og som efterfølgende blev optaget på jeres gymnasium, fx mht. gennemførelse?

	I høj grad	I nogen grad	I mindre grad	Slet ikke	I alt
stx/hf (N = 51)	10 %	43 %	43 %	4 %	100 %
hhx (N = 38)	34 %	42 %	21 %	3 %	100 %
htx (N = 30)	30 %	37 %	17 %	17 %	100 %

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt lederne på de gymnasiale uddannelsesinstitutioner.

Det fremgår af interviewene på skolerne at nogle skoler følger systematisk op på hvordan det går elever der har været til optagelsesprøve, ved at udarbejde en statistik over frafald. På en skole har man fx en opgørelse der viser at frafaldet ikke er større blandt de elever der har været til optagelsesprøve, end blandt de øvrige elever. Det betyder ifølge rektor på den pågældende skole at man har lagt niveauet for optagelsesprøverne rigtigt.

Generelt fremhæver de fleste ledere at når eleverne først er optaget, videregives der ikke informationer til lærerne om hvorvidt den enkelte elev har været til optagelsesprøve eller ej. En leder fremhævede i den forbindelse:

Vi giver slip på dem, nu er de en del af flokken. Vi kan godt finde det frem, men vi gør det ikke. Lærerne skal møde eleverne forudsætningsløst.

En skole tilbyder dog elever der kommer ind på grundlag af en optagelsesprøve, en ekstra studievejledningssamtale fordi man erfaringsmæssigt ved at disse elever ofte har brug for ekstra opbakning. På en anden skole har man særligt fokus på nogle af de elever der har været til optagelsesprøve, og iværksætter diverse støtteforanstaltninger for dem. På en tredje skole ordinerer ledelsen i nogle tilfælde at elever skal deltage i skolens lektieværksted afhængigt af deres præstationer ved optagelsesprøverne.

Endelig videregiver enkelte skoler systematisk informationer til klasselæreren om elevernes præstationer ved optagelsesprøverne. Man forsøger ifølge lederne at finde en balance mellem på den ene side at give eleverne mulighed for en ny start og på den anden side at anvende den viden om elevernes vanskeligheder som evt. blev identificeret ved optagelsesprøverne.

6.5 Sammenfatning og vurderinger

Dette afsnit sammenfatter de vigtigste resultater i de foregående afsnit. Afsnittet fremhæver de forhold som evalueringsgruppen især har hæftet sig ved, og peger på nogle områder som evalueringsgruppen finder er vigtige i den fremtidige udvikling af systemet. Det gælder ikke mindst når den nye vejledningslov skal implementeres.

Evalueringen viser at de aktiviteter og procedurer der er gældende på de gymnasiale uddannelser, sjældent er genstand for større diskussioner på de enkelte skoler. Det er et karakteristisk træk i denne sammenhæng at de involverede aktører ofte har svært ved at sætte ord på hvordan forskellige forhold og faktorer indgår i deres helhedsvurdering når de skal beslutte om en gymnasieansøger kan optages efter en optagelsesprøve. Dette gælder uanset at de enkelte aktører sjældent er i tvivl om deres beslutninger.

Evalueringsgruppen har hæftet sig ved at der blandt aktørerne overordnet set er tilslutning til de centrale elementer i optagesystemet. De involverede aktører på de gymnasiale uddannelser har svært ved at forestille sig alternativer til optagelsesprøverne når de skal afgøre om en ansøger kan optages. På den anden side udtrykker flere af aktørerne tvivl om hvorvidt optagelsesprøven er et velegnet udgangspunkt for vurderingen af en indstillet ansøger. Det gælder især i forhold til en vurdering af ansøgerens "modenhed".

Evalueringsgruppen har desuden hæftet sig ved at optagelsesprøverne der typisk gennemføres som mundtlige prøver, ofte har en genkendelig form fra skole til skole. Dette betyder dog ikke at skolernes praksis ikke adskiller sig fra hinanden, fx mht. det konkrete indhold i optagelsesprøverne. I den sammenhæng har evalueringsgruppen bemærket at reglerne i bilaget til optagelsesbekendtgørelsen på nogle områder er meget fleksible, mens de på andre områder er temmelig de-

taljerede. Fx er rammerne for evt. skriftlige prøver ikke nærmere beskrevet, mens evt. mundtlige prøver er beskrevet forholdsvis detaljeret.

Endelig har evalueringsgruppen hæftet sig ved at forholdsvis få skoler benytter sig af muligheden for at optage indstillede ansøgere uden at tage dem til optagelsesprøve, og at det på de fleste af disse skoler kun drejer sig om få ansøgere. Evalueringsgruppen har dog bemærket at der på enkelte skoler synes at være tale om en mere systematisk anvendelse af muligheden for at optage indstillede ansøgere uden at tage dem til optagelsesprøve.

Overordnet vurderer evalueringsgruppen at det er vigtigt at de redskaber der kan bruges når de gymnasiale uddannelser skal vurdere en ansøger, er fleksible.

Evalueringsgruppen vurderer samtidig at det er vigtigt at den lokale tavse viden bliver italesat, og at den i et vist omfang bliver skriftliggjort. En kort beskrivelse af processer, procedurer, begreber og kriterier på den enkelte skole vil medvirke til at sikre transparens, videndeling og kvalitetsudvikling af aktiviteterne i optagesystemet. En sådan beskrivelse vil fx være et nyttigt udgangspunkt når man på den enkelte skole skal drøfte om tilrettelæggelsen af skolens processer og procedurer i optagesystemet evt. kan tilrettelægges mere hensigtsmæssigt.

Evalueringsgruppen vurderer desuden at der er behov for at præcisere at optagelse uden optagelsesprøve principielt kun bør ske undtagelsesvist. Det er vigtigt både af hensyn til det arbejde der foretages på det afgivende uddannelsesniveau, og af hensyn til at sikre en tilstrækkeligt ensartet behandling af ansøgerne.

Hvad angår bekendtgørelsens regler for optagelsesprøverne, vurderer evalueringsgruppen at der er behov for nye fælles rammer. Overordnet skal det bidrage til at optagesystemet bliver mere transparent mht. hvordan ansøgerne bliver vurderet, samtidig med at det skal bidrage til at fastholde fleksibiliteten for institutionerne mht. hvordan de kan tilrettelægge vurderingerne.

Evalueringsgruppen vurderer i den forbindelse at der også er behov for at igangsætte et udviklingsarbejde mht. de metoder skolerne kan benytte i deres vurdering af indstillede ansøgere. Udviklingsarbejdet bør sigte mod to forhold: dels at skolernes afgørelse træffes på grundlag af flere og mere varierede input end tilfældet er i dag, dels at vurderingerne tager afsæt i et kompetencebegreb i stedet for at fokusere på begreberne "faglig viden" og "modenhed" som evalueringsgruppen hverken finder tilstrækkelige eller tidssvarende. En udvikling af vurderingsredskaberne kan omfatte ændringer både i antallet af delprøver og i optagelsesprøvenes form og indhold, og den kan bidrage til en mere systematisk inddragelse af optagelsessamtaler som kan danne grundlag for en mere omfattende vurdering af ansøgernes kompetencer i stedet for primært at afdække færdigheder og viden i bestemte fag.

Efter evalueringsgruppens opfattelse er det vigtigt at sikre at optagelsesprøverne ikke har en eksamenslignende karakter, men at de i højere grad har karakter af faglige samtaler. En optagelsesprøve skal altså have et fremadskuende perspektiv til forskel fra det summative øjebliksbillede der tegnes ved en eksamensbedømmelse.

Evalueringsgruppen vurderer desuden at det er vigtigt at overveje hvordan man kan lette presset på de ansøgere der skal til optagelsesprøve, da de ifølge mange lærere oplever optagelsesprøven som en stor psykisk belastning. I den sammenhæng er der behov for at skolerne udvikler den information de sender til de ansøgere der skal til optagelsesprøve. Informationerne til ansøgerne om formål og det nærmere indhold af optagelsesprøven bør være afdramatiserende og have en mere målrettet form end den har mange steder i dag hvor man nøjes med at fremsende en mødeindkaldelse og bilaget til bekendtgørelsen.

7 Samspil og sammenhænge

Optagesystemet til de gymnasiale uddannelser involverer tre forskellige typer af aktører: grundskoler, UU-centre og gymnasiale uddannelsesinstitutioner. De to foregående kapitler har belyst aktørernes praksis hver for sig – hhv. på det afgivende og på det modtagende uddannelsesniveau. Dette kapitel fokuserer på aktørerne som aktører i et fælles system.

Kapitlet er opdelt i fire afsnit. Afsnit 7.1 belyser aktørernes opfattelse og vurdering af optagesystemet som system og deres opfattelse og vurdering af de enkeltelementer der indgår i systemet, herunder deres vurdering af uddannelsesplanerne.

Dernæst belyser afsnit 7.2 de forskellige aktørers opfattelse og vurdering af hinandens praksis, mens afsnit 7.3 belyser samspillet mellem aktørerne.

Afsnit 7.4 fremlægger evalueringsgruppens overordnede sammenfatning og dens vurderinger og konklusioner.

7.1 Aktørernes vurderinger af optagesystemet

De kvantitative data viser at folkeskolelederne overordnet set vurderer optagesystemet positivt. Tabel 20 belyser ledernes vurderinger af forskellige elementer i optagesystemet.

Tabel 20**I hvilken grad er følgende udsagn dækkende for din overordnede vurdering af optagesystemet? (n = 366-368)**

Udsagn	I høj grad	I nogen grad	I mindre grad	Slet ikke	Ved ikke	I alt
Muligheden for at indstille en elev til optagelsesprøve medvirker til at elevernes uddannelsesplaner bliver mere realistiske	12 %	55 %	15 %	4 %	13 %	100 %
Det er en styrke at UU-centrene også har mulighed for at indstille en elev til optagelsesprøve	20 %	42 %	16 %	6 %	16 %	100 %
Det er godt at de gymnasiale uddannelser har mulighed for at tage en ansøger til optagelsesprøve hvis der er tvivl om hvorvidt eleven kan gennemføre en gymnasial uddannelse	64 %	29 %	5 %	-	2 %	100 %

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt folkeskoleledere

Set fra folkeskoleledernes perspektiv er optagelsesprøverne en god ide. 93 % mener dermed at det i høj grad eller i nogen grad er godt at de gymnasiale uddannelser har mulighed for at tage en ansøger til optagelsesprøve hvis den hidtidige skole eller UU har udtrykt tvivl om den pågældende ansøger. 62 % af lederne vurderer desuden at det i høj grad eller i nogen grad er en styrke at UU-centrene også har mulighed for at indstille til optagelsesprøve, mens 16 % svarer "ved ikke". Endelig vurderer 67 % af folkeskolelederne at muligheden for at indstille en elev til optagelsesprøve i høj grad eller i nogen grad medvirker til at elevernes uddannelsesplaner bliver mere realistiske.

Også lederne på de gymnasiale uddannelser vurderer optagesystemet positivt. Det fremgår af spørgeskemaundersøgelsen blandt lederne:

- Et stort flertal af de gymnasiale ledere vurderer at optagelsesprøverne bidrager til at sikre at de ansøgere der har reelle muligheder for at gennemføre uddannelsen, bliver optaget. Spørgeskemaundersøgelsen viser at hhv. 84 %, 93 % og 93 % af hhx-, htx- og stx-/hf-lederne er enige eller overvejende enige i dette.
- Et flertal af lederne er ligeledes enige eller overvejende enige i at det er en styrke at UU også har mulighed for at indstille en elev til optagelsesprøve så det ikke kun er den hidtidige skole der har denne mulighed. Dette mener hhv. 70 %, 68 % og 53 % af hhx-, htx- og stx-/hf-

lederne. En forholdsvis stor andel af de gymnasiale ledere svarer dog "ved ikke" til dette spørgsmål, nemlig hhv. 8 %, 17 % og 30 %.

- De gymnasiale ledere er mere usikre på om optagesystemet i sig selv medvirker til at de unges uddannelsesplaner bliver mere realistiske. Under halvdelen (mellem 37 % og 47 % på de forskellige uddannelser) er enige eller overvejende enige i at optagesystemet betyder at de unges uddannelsesvalg bliver mere realistisk, mens andelen af "ved ikke"-svar er større for dette spørgsmål end for de to foregående spørgsmål (her ligger "ved ikke"-andelen mellem 20 % og 32 % på de forskellige uddannelser).

Uddannelsesplanerne

Uddannelsesplanerne er et vigtigt element i optagesystemet. Det fremgår af spørgeskemaundersøgelsen blandt folkeskolelederne, jf. afsnit 5.1, at et flertal blandt dem vurderer uddannelsesplanerne positivt. Uddannelsesplanerne anses som velegnede til at afklare de unges interesser og ønsker og deres faglige forudsætninger for fortsat uddannelse. Uddannelsesplanerne vurderes tillige som et vigtigt redskab i samarbejdet mellem grundskole og UU og i skole-hjem-samarbejdet.

Lederne på de gymnasiale uddannelser er mere skeptiske i deres vurdering af uddannelsesplanerne. Spørgeskemaundersøgelsen viser at et flertal på hhv. 58 % og 56 % blandt hhx- og htx-lederne er enige eller overvejende enige i at uddannelsesplanerne giver vigtig information i forbindelse med vurderingen af ansøgerne, mens kun 34 % af lederne på stx/hf deler denne opfattelse. Af afsnit 6.3 fremgår det desuden at ansøgernes overvejelser om deres uddannelsesvalg, som de er beskrevet i uddannelsesplanen, ikke fylder meget i vurderingen af ansøgeren, især ikke på stx. Overvejelserne i uddannelsesplanen bliver fx kun inddraget i vurderingsfasen efter optagelsesprøven i nogle af de tilfælde hvor man er i tvivl om en ansøger.

Mht. spørgsmålet om uddannelsesplanerne giver information som er vigtig for tilrettelæggelsen af overgangen mellem uddannelserne, er hhv. 26 %, 44 % og 56 % af stx-/hf-, hhx- og htx-lederne enige eller overvejende enige i denne opfattelse.

Formålet med optagesystemet

Det fremgår af interviewene at formålet med optagesystemet kan anskues på forskellige måder. Det kan bl.a. ses som en sikring af den enkelte ansøger så han eller hun ikke skal være afhængig af en enkelt vurdering, men tværtimod har mulighed for at blive vurderet af flere instanser.

Optagesystemet bliver også opfattet som en "nødbremse" i de situationer hvor arbejdet med uddannelsesplanen ikke har ført til et realistisk uddannelsesønske. "Nødbremsen" kan ses som en beskyttelse af den unge mod evt. nederlag, da vedkommende undgår at blive optaget på uddannelser hvor han eller hun ikke kan følge med. "Nødbremsen" kan også ses som en beskyttelse af

det faglige niveau på de gymnasiale uddannelser som ofte antages at ville falde hvis uddannelserne optog mange der ikke kunne honorere kravene.

De interviewede UU-vejledere er især tilbøjelige til at anskue optagesystemet som en form for beskyttelse af den unge så vedkommende ikke risikerer et studiemæssigt nederlag. Optagesystemet opleves dermed som en form for sikkerhedsnet for eleverne. Ifølge vejlederne er dialogen og vejledningsprocessen i 8., 9. og 10. klasse afgørende hvis systemet skal kunne leve op til dette formål. Også de grundskolelærere EVA har interviewet, opfatter i vid udstrækning formålet med optagesystemet som knyttet til en løbende proces hvor eleverne (og deres forældre) vejledes så de bliver i stand til at træffe kvalificerede og realistiske uddannelsesvalg. I den sammenhæng vurderes muligheden for at indstille en elev til optagelsesprøve som et element der især har værdi som signal – dels til den unge og forældrene om at en gymnasial uddannelse stiller visse krav, dels til de gymnasiale uddannelser om at det afgivende uddannelsesniveau er i tvivl om en konkret ansøger.

På de gymnasiale uddannelser EVA har besøgt, beskrives optagesystemet og særlig optagelsesprøverne som en mulighed for at give eleven en ekstra vurdering. En lærer udtrykte det på denne måde:

Det er elevens chance for at få en "second opinion", man kan jo være kørt sur i det på sin folkeskole. Det er en god mulighed.

Andre lærere hæfter sig især ved "signaleffekten". De ser optagelsesprøven som informativ for både ansøger og skole. De mener at optagelsesprøven kan være nyttig fordi den kan medvirke til at ansøgeren og skolen ikke spilder deres ressourcer på grund af et evt. "fejloptag".

Selv om de interviewede har forskellige opfattelser og betoning når de skal beskrive formålet med optagesystemet, vurderer mange af dem at optagesystemet lever op til sit formål. Mange lærere og ledere på de gymnasiale uddannelser giver dermed udtryk for at systemet fungerer hensigtsmæssigt overordnet set, og der er ikke mange af de interviewede der umiddelbart har forslag til ændringer af systemet.

Trods det overordnet set positive syn på systemet giver flere af de interviewede dog udtryk for en vis frustration og ambivalens i deres vurdering af systemet. Frustrationen på gymnasieskoler bliver fx udtrykt af en leder på denne måde: "Grundskolen har haft dem i ni eller ti år, og nu skal vi tage stilling på 20 minutter."

Dette opleves som forkert af mange af de interviewede lærere, samtidig med at langt de fleste lærere dog giver udtryk for at det er nemt at vurdere ansøgerne – i hvert fald hvad angår det faglige niveau.

Flere af de interviewede på gymnasieskolerne er i den forbindelse i tvivl om hvorvidt optagelsesprøverne har en form der gør dem velegnede til formålet. En leder vurderede optagelsesprøverne på følgende måde:

Prøverne er ikke et godt instrument. Vi gør det så godt vi kan, men set udefra så er det svært at bedømme ukendte mennesker i den alder på så kort tid. Det er utroligt så godt det går (...) Men det er faktisk lidt en gåde for mig at det går så godt. Det er da utroligt at vi er i stand til at vurdere de her mennesker på den her måde, men ja, det kan vi så. Jeg tror ikke vi kan regne med at have et system, så der ikke er nogen fejl, det er naivt at tro. Det ændrer ikke ved at det er fint, bedre kan vi ikke gøre det. Og det kan folkeskolelærere og UU heller ikke.

Undertiden omtaler både lærere og ledere systemet – især optagelsesprøverne – som et "nødvendigt onde". De mener ikke at optagelsesprøverne er et godt vurderingsredskab, men de skal jo tage stilling til om en ansøger kan optages. På andre tidspunkter omtaler de i interviewene optagelsesprøverne mere positivt som et tæt på perfekt system hvor de unge får en ny chance hvis deres hidtidige skole har set sig blind på deres fejl. Formålet med optagesystemet beskrives i den sammenhæng ofte som en form for service: "Hvis elever eller forældre har urealistiske drømme, så må man hjælpe dem på vej. Systemet lever op til formålet."

Optagelsesprøverne opleves i øvrigt gennemgående som en stor arbejdsbyrde af lederne på de gymnasiale uddannelser. Spørgeskemaundersøgelsen viser at hhv. 74 %, 63 % og 58 % af hhx-, htx- og stx/hf-lederne er enige eller overvejende enige i at optagelsesprøverne er en stor arbejdsbyrde for skolerne.

Nogle af de UU-ledere og -vejledere EVA har talt med, har også kritiske kommentarer til optagesystemet. Fx fremhæver nogle at systemet i sin nuværende form er med til at fastholde statusforskelle mellem gymnasiale uddannelser og erhvervsuddannelser. Systemet har ifølge nogle vejledere som negativ konsekvens at gymnasiet får ekstra høj status:

Systemet er med til at gøre de gymnasiale uddannelser finere end andre. Det fastholder den der uddannelsespyramide hvor gymnasiet er finest. For at komme på gymnasier, så er der krav. Så kan vi nok så meget tordne om at alle uddannelser er lige gode.

7.2 Aktørernes vurderinger af praksis på de to uddannelsesniveauer

Dette afsnit belyser hvordan de forskellige uddannelsesniveauer og aktører i optagesystemet ser på hinanden og hinandens praksis, herunder om de oplever forskelle i hvordan optagesystemet forvaltes.

Vurderinger af praksis på det afgivende uddannelsesniveau

Gymnasielederne besvarelsen i spørgeskemaet indikerer en oplevelse af forskelle i grundskolernes indstillingspraksis, hvilket fremgår af tabel 21.

Tabel 21

I hvilken grad vurderer du at praksis mht. indstilling til optagelsesprøve er forskellig afhængigt af om ansøgeren kommer fra den ene eller den anden grundskole?

	I høj grad	I nogen grad	I mindre grad	Slet ikke	Ved ikke	I alt
stx/hf (N = 97)	21 %	38 %	23 %	9 %	9 %	100 %
hhx (N = 38)	34 %	50 %	11 %	5 %	-	100 %
htx (N = 29)	31 %	52 %	7 %	7 %	3 %	100 %

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt lederne på de gymnasiale uddannelser.

Tabellen viser dermed at et flertal af lederne på de gymnasiale uddannelser (59 %, 84 % og 83 % på hhv. stx/hf, hhx og htx) oplever at der er forskel fra grundskole til grundskole mht. indstillingspraksis. Oplevelsen af variation er mest udtalt på hhx og htx; dette kan muligvis hænge sammen med at disse uddannelser typisk rekrutterer elever fra områder der er temmelig store geografisk set,

I interviewene med lærere og ledere på de gymnasiale uddannelser er der sjældent klare eller entydige udsagn om generelle mønstre og tendenser i grundskolernes indstillinger. På flere skoler vurderer lærere og ledere at grundskolerne og UU-vejlederne langt de fleste steder gør et sobert stykke arbejde som de gymnasiale uddannelser ikke har grund til at betvivle kvaliteten af. På alle de besøgte skoler er der dog hvert år tilfælde hvor gymnasiet undrer sig både over at bestemte elever er blevet indstillet til optagelsesprøve, og over at bestemte elever ikke er blevet indstillet.

En gymnasieskole EVA har besøgt, har forsøgt at tilskynde til en mere ensartet praksis for indstilling på grundskolerne ved at have en fortløbende dialog med lærerne og UU-vejlederne. Denne gymnasieskole har meldt ud til grundskolerne at de hellere skal indstille én for meget end én for lidt, idet skolen vurderer at den får for mange elever direkte ind som burde have været til optagelsesprøve. På en anden skole vurderede lederen at der også er eksempler på at grundskoler

indstiller for mange, fx hvis de har en opfattelse af at niveauet på de gymnasiale uddannelser er højere end det faktisk er. Også i dette tilfælde angiver lederen at tættere kontakt og løbende dialog med UU-vejlederne og de lokale grundskoler er en farbar og nødvendig vej.

På enkelte gymnasiale skoler udpeges køn som en faktor i forhold til grundskolernes indstillingspraksis. En lærer har en oplevelse af at folkeskolen favoriserer bestemte grupper af piger "der gør som der bliver sagt, og som ikke hænger i gardinerne". På en anden skole peger en leder ligeledes på at køn ser ud til at have en betydning for grundskolernes indstillingspraksis. Han vurderer at begrebet "modenhed" nogle steder forstås på en måde som indebærer at nogle grupper af piger favoriseres. Den pågældende skole har erfaring med at flere af de drenge der bliver indstillet til optagelsesprøve, blomstrer op som konsekvens af skoleskift og nye udfordringer, mens nogle af de flittige piger som ikke er blevet indstillet til optagelsesprøve, til tider får problemer når refleksions- og abstraktionsniveauet hæves på gymnasiet. De kvantitative data, jf. afsnit 4.1, viser at der indstilles lidt flere drenge end piger til optagelsesprøve, men at forskellen er forholdsvis beskeden.

Vurderinger af praksis på det modtagende uddannelsesniveau

Eftersom de øvrige aktører ikke deltager i optagelsesprøverne, er det generelt vanskeligt for dem at vurdere om praksis varierer på dette område. Flere af de UU-vejledere der har deltaget i interviewene, har dog indtryk af at der er forskel på hvor mange ansøgere der optages efter optagelsesprøverne, og de mener at denne forskel i nogen udstrækning er relateret til antallet af ansøgere. Hvis der er få ansøgere på et gymnasium, er skolen ifølge nogle vejledere mere villig til at optage de ansøgere der befinder sig på grænsen. Hvis en skole har mange ansøgere, er tendensen modsat. Flere vejledere udtalte sig om dette:

Det er svært. Vi oplever det samme, de er ikke enige, og det er uigennemsigtigt, og det er ikke altid særlig professionelt.

Jeg oplever mere at det handler om hvor meget plads de har. Jeg oplever at der er gymnasier som det er nemmere at komme ind på end andre, og at eleverne spekulerer i det. Og det har ikke noget at gøre med om det er et erhvervs gymnasium eller ej.

Det går igen i interviewene med UU-vejlederne at de efterspørger større ensartethed i forhold til hvordan optagesystemet forvaltes på de gymnasiale uddannelser, fx i form af mere ensartede optagelsesprøver. Også i forhold til hvilke kriterier der skal indgå i vurderingen, er der ifølge nogle UU-vejledere og UU-centerledere brug for fælles udmeldinger. Ifølge flere af interviewdeltagere er det vigtigt med en højere grad af transparens i forhold til kravene på de gymnasiale uddannelser så systemet bliver gennemsigtigt for alle, og så usikkerheden ikke danner grundlag for rygter og rygter om praksis hos de forskellige aktører i systemet.

En UU-centerleder beskrev problemet på denne måde:

Det er forskelligt på de forskellige gymnasier i mit område. Vi kan se et bestemt sted, der tager de alt ind. Og hvad er det lige de tester deres elever i? Det er forskelligt hvor deres tærskler ligger.

Mine vejledere vil gerne vide hvad der skal arbejdes efter karaktermæssigt: Er det et 7-tal? Men det kan du ikke få dem til at sige. Der mangler nogle klare linjer. Men det er svært med karakterer, det kan ikke kun være det faglige, der må også være noget socialt.

Det er ikke kun i forhold til afholdelse af optagelsesprøver at nogle af aktørerne på det afgivende uddannelsesniveau efterlyser større ensartethed. Det gælder også brugen af muligheden for at optage ansøgere der er indstillet til optagelsesprøve, uden optagelsesprøve. De lærere, ledere og vejledere EVA har talt med, forholder sig ofte kritisk til gymnasieskoler som hyppigt benytter sig af muligheden for at optage indstillede ansøgere uden optagelsesprøve – ofte med de samme argumenter som mange gymnasiale ledere selv bringer på bane, jf. afsnit 6.1. Argumenterne handler bl.a. om at undgå at sætte UU-vejlederes og grundskolelæreres vurderinger i et dårligt lys og undgå at signalere til forældre og elever at beslutningen om at indstille til optagelsesprøve er til forhandling. En UU-vejleder fortalte at hun føler sig underkendt når indstillede elever optages uden optagelsesprøve.

UU-vejlederne understreger samstemmende at det er deres holdning at hvis elever indstilles til optagelsesprøve, skal de også til optagelsesprøve. Ellers risikerer man at vejledningen og vejlederne opleves som utroværdige. Flere UU-vejledere vurderer desuden at det mindsker lærernes tilbøjelighed til at indstille elever til optagelsesprøve hvis de alligevel optages uden optagelsesprøve:

Jeg oplever at lærernes holdninger ændrer sig, de gider ikke tage kampen og blive uvenner med forældrene, hvis de så alligevel bare kommer ind uden optagelsesprøve.

Lederne på de gymnasiale uddannelser blev i spørgeskemaundersøgelsen bedt om at vurdere om der er forskel på hvordan de gymnasiale uddannelser forvalter optagelsesprøverne. Svarene fremgår af tabel 22.

Tabel 22**Hvor enig eller uenig er du i følgende udsagn?****Der er forskel fra gymnasieskole til gymnasieskole i forhold til hvor let det er at klare en optagelsesprøve**

	Enig	Overvejende enig	Overvejende uenig	Uenig	Ved ikke	I alt
stx/hf (N = 98)	16 %	10 %	21 %	9 %	43 %	100 %
hhx (N = 38)	5 %	13 %	11 %	3 %	68 %	100 %
htx (N = 29)	7 %	21 %	21 %	-	52 %	100 %

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt lederne på de gymnasiale uddannelsesinstitutioner.

Det fremgår af tabellen at det hyppigste svar er "ved ikke". Tabellen viser desuden at mellem 18 % og 28 % af lederne er enige eller overvejende enige i at der er forskel på praksis fra skole til skole.

Interviewene på de gymnasiale uddannelser tyder på at der kun i meget begrænset omfang sker en erfaringsudveksling mellem gymnasierne i forhold til hvordan optagesystemet forvaltes, fx mht. hvordan optagelsesprøverne gennemføres, og hvordan ansøgerne vurderes. Dette afspejles ligeledes i de mange svar i "ved ikke"-kategorien. Det kan tilføjes at de interviewede ledere på skoler som udbyder flere gymnasiale uddannelser, eller som udbyder den samme uddannelse på flere afdelinger, sjældent havde et nærmere kendskab til praksis på de andre afdelinger.

7.3 Samspillet mellem aktørerne

Dette afsnit belyser samspillet mellem aktørerne og i hvilket omfang de forskellige aktører og uddannelsesniveauer i optagesystemet er i kontakt med hinanden.

På det afgivende uddannelsesniveau er der på de fleste skoler tale om et tæt samarbejde mellem de enkelte folkeskoler og UU-vejlederne som er forankrede i det samme kommunale system, jf. kapitel 5. Dette afspejles også i spørgeskemaundersøgelsen blandt skolelederne hvor 76 % oplyser at skolen har deltaget i møder med det lokale UU-center om samarbejdet om afgangselevernes uddannelsesplaner i 2008 og/eller 2009. I de fleste tilfælde (55 %) har der været tale om møder begge år.

Samspillet mellem folkeskolerne og de gymnasiale uddannelser fremstår ikke lige så tydeligt i folkeskoleledernes besvarelser. Mere end to femtedele af skolelederne (43 %) oplyser at de inden for den seneste femårsperiode, dvs. siden gymnasireformen trådte i kraft, ikke har deltaget i

møder med repræsentanter fra de gymnasiale uddannelser med henblik på at drøfte overgangen fra grundskole til gymnasial uddannelse. På de skoler der har deltaget i sådanne møder, har der typisk været tale om møder med stx (det gælder 53 % af skolerne), mens hhv. 38 %, 37 % og 32 % af skolerne har deltaget i sådanne møder med hhx, htx og hf inden for den seneste fem-årsperiode.

Lederne af de gymnasiale uddannelser har i spørgeskemaundersøgelsen ligeledes angivet hvor ofte de deltager i formelle møder med grundskoler eller UU-vejledere. Det fremgår af besvarelsene at møder med UU fylder mest, idet mellem 74 % og 88 % af skolerne deltager i sådanne møder mindst én gang om året. Separate møder med grundskoler fylder væsentligt mindre, idet kun mellem 28 % og 44 % af skolerne deltager i sådanne møder mindst én gang om året. Lidt over halvdelen af skolerne, mellem 53 % og 65 %, deltager mindst én gang om året i fælles møder der både omfatter grundskoler og UU.

Omkring en tredjedel af de gymnasiale uddannelsesinstitutioner (hhv. 34 %, 39 % og 29 % af hhx-, htx- og stx-/hf-skolerne) deltager ikke i systematiske og hyppige fælles erfaringsudvekslinger med grundskoler eller UU-centre.

I interviewene peger alle parter på at det ville være hensigtsmæssigt med et tættere samspil. De fælles møder mellem aktørerne som UU ifølge loven om vejledning om uddannelse og erhverv har ansvar for at arrangere, vurderes som værdifulde fordi de giver mulighed for at etablere et fælles grundlag for vurderinger af eleverne, men mange steder giver UU-vejledere udtryk for at disse dialogmøder endnu ikke har fundet en optimal form eller endnu ikke er kommet i gang for alvor.

På folkeskolerne vurderer flere lærere at der er behov for øget samarbejde med de gymnasiale uddannelser. På en skole oplever lærerne fx at det kan være problematisk at de ikke har tilstrækkelig viden om hvad der bliver undervist i på gymnasiet. På alle de skoler EVA har besøgt i forbindelse med evalueringen, ytres desuden et ønske om mere viden om hvad eleverne vurderes på ved optagelsesprøven.

Interviewene på de gymnasiale uddannelser bærer præg af at de fleste skoler ikke har etableret noget egentligt samarbejde med grundskolerne. En lærer på en erhvervsgymnasial uddannelse mener fx at det er et problem "at der ikke er kontakt mellem grundskole og gymnasium, ja, at der er vandtætte skotter i hele systemet".

Til gengæld er der ofte tilfredshed med samarbejdet med UU på de gymnasiale uddannelser. På flere skoler holdes der årlige møder med UU-vejledere hvor man drøfter optagesystemet. UU er en central samarbejdspartner set med gymnasieøjne, og de gymnasiale uddannelser finder at det

er en vigtig opgave at klæde UU-vejlederne på så de kan informere eleverne på grundskolerne om de gymnasiale uddannelser på en hensigtsmæssig måde. En gymnasial leder formulerede det på denne måde:

Det er svært for en folkeskoleleder at vide hvad der er vigtigt i gymnasiet, vi prøver at udnytte at vi kender UU-vejlederne godt. Jo bedre de kender os, jo bedre kan de sende information ud i folkeskolen. Folkeskolens viden går gennem UU.

Vi forsøger at klæde dem på. UU har ikke en chance hvis vi ikke klæder dem godt på. Tæt kontakt har betydning for at der ikke indstilles for mange eller for få til optagelsesprøve. Kontakten betyder desuden at der opstår en form for gensidig respekt.

I flere sammenhænge peges der også på at det ville være nyttigt med mere direkte kontakt på lærerniveau. Flere gymnasier oplever det imidlertid som svært at etablere et samarbejde hvor udskolingslærere fra grundskolen besøger gymnasierne. Derfor vælger nogle ledere i stedet at tage på besøg på grundskoler for der at tale med ledere og lærere – og i nogle tilfælde også elever.

Der findes også andre kilder til viden om de øvrige parter, fx brobygningsaktiviteter, introkurser m.m. Sådanne aktiviteter bliver beskrevet positivt af lærere på de gymnasiale uddannelser fordi det efter deres mening kan bidrage til et bedre kendskab til de gymnasiale uddannelser på både elev- og lærerniveau. Grundskolelærernes deltagelse i introkurserne opfattes ligeledes som betydningsfuld af flere UU-vejledere.

Endelig er det værd at nævne at der i et enkelt UU-centerområde er etableret et tæt samarbejde mellem gymnasierne og UU i forbindelse med optagelsesprøverne hvor en UU-vejleder deltager som observatør ved konferencerne efter optagelsesprøverne. Dermed får vejlederne mulighed for at tale med de ansøgere der ikke bliver optaget, med det samme og hjælpe dem med at overveje hvad de vil i stedet for. Samtidig får UU-vejlederne en større indsigt i hvad gymnasierne lægger vægt på når ansøgerne vurderes efter en optagelsesprøve.

7.4 Sammenfatning og vurderinger

Afsnit 5.3 og 6.5 fremlægger evalueringsgruppens vurderinger af de aktiviteter i optagesystemet der foregår på hhv. det afgivende og det modtagende uddannelsesniveau. Dette afsnit fremlægger evalueringsgruppens overordnede sammenfatning og dens vurderinger og konklusioner om optagesystemet som system.

Overordnet sammenfatning

Evalueringsgruppen har hæftet sig ved at optagesystemet til de gymnasiale uddannelser samlet set fremtræder som en indlejret og erfaringsbaseret praksis der lever sit eget, ofte ret stille liv både på grundskoler og på de gymnasiale uddannelsesinstitutioner. I den forbindelse er det karakteristisk at aktørerne på de enkelte skoler ikke ved meget om hvad der foregår på andre skoler eller på det andet niveau i systemet. Det gælder selv om UU-systemet i høj grad har bidraget til at professionalisere optagesystemet på det afgivende uddannelsesniveau.

Ifølge ledere og lærere på de enkelte skoler fungerer systemet tilfredsstillende overordnet set, og de finder at systemet i det store hele lever op til sine formål. Det gælder dog især mht. aktiviteterne og beslutningerne på aktørernes egne institutioner, hvorimod de oftere er i tvivl om de aktiviteter der foregår på andre institutioner og uddannelsesniveauer i systemet. Udsagn som "grundskolerne indstiller alt for få" eller "de gymnasiale uddannelser optager alligevel alle uanset hvad vi mener" dukker ofte op på skolerne.

De beskrevne kendetegn ved optagesystemet indebærer ifølge evalueringsgruppen en risiko for en vis træghed og manglende ajourføring af praksis. Fx taler flere lærere og ledere på skolerne stadig om "egnede" og "måske egnede" elever selv om disse begreber faktisk forsvandt fra lovgivningen i 2001, og flere steder er der en vis usikkerhed om reglerne. På nogle gymnasiale uddannelsesinstitutioner er der fx tvivl om hvor mange delprøver en optagelsesprøve egentlig omfatter, og nogle lærere i folkeskolen er ikke opmærksomme på at alle treårige gymnasiale uddannelser har de samme optagelseskrav, og at ansøgerne til de forskellige treårige uddannelser derfor skal vurderes ud fra de samme kriterier.

Evalueringsgruppen har hæftet sig ved at lærere og ledere som hovedregel ikke mener at det er svært at foretage en helhedsvurdering af de konkrete ansøgere mht. om de skal indstilles til optagelsesprøve, eller om de skal optages efter en optagelsesprøve. Lærere og ledere synes til gengæld at det er svært at præcisere og udfolde de kriterier de vurderer ansøgerne efter, ligesom de har svært ved at sætte ord på hvordan kriterierne indgår i helhedsvurderingen. De kan foretage vurderingen, men de kan ikke forklare hvordan de gør det. Det er tydeligt at de kriterier som især er vanskelige at eksplicite, vedrører de personlige forudsætninger, dvs. de forhold som rækker ud over eller går på tværs af ansøgernes forudsætninger i de enkelte fag, og som aktørerne typisk kategoriserer under begrebet "modenhed".

Selv om lærerne og lederne på skolerne generelt synes det er let at vurdere ansøgere, er de ikke altid enige om konkrete ansøgere. Når lærere på det afgivende uddannelsesniveau når frem til forskellige vurderinger, handler det ofte om forskellige opfattelser af hvordan de personlige forudsætninger skal inddrages i forhold til de faglige forudsætninger. Når lærere på det modtagen-

de uddannelsesniveau når frem til forskellige vurderinger, handler det ofte om situationer hvor resultaterne i delprøverne peger i forskellig retning.

Karakterernes betydning er ligeledes forskellig på de to uddannelsesniveauer. På det afgivende uddannelsesniveau bruges karaktererne ofte som det primære udgangspunkt for vurderingen af ansøgerens faglige forudsætninger. På det modtagende uddannelsesniveau spiller karaktererne en rolle i to situationer: dels som udgangspunkt for vurderingen når en skole vælger at optage en indstillet ansøger direkte uden optagelsesprøve, dels som supplerende input i de situationer hvor lærerne har forskellige opfattelser af om en ansøger skal optages efter en gennemført optagelsesprøve. Endelig er der forskel på hvordan hhv. det afgivende og det modtagende uddannelsesniveau opfatter uddannelsesplanerne. Mens de tillægges stor betydning på det afgivende uddannelsesniveau som afklarings- og procesredskab, har de kun en begrænset funktion på det modtagende uddannelsesniveau.

Vurderinger og konklusioner

Evalueringsgruppens overordnede vurderinger og konklusioner tager udgangspunkt i den grundopfattelse at et velfungerende nationalt optagesystem skal tilgodese flere forskellige hensyn: Dels et fleksibilitetshensyn og dels et hensyn til transparens og til behovet for en ensartet praksis. Fleksibilitet er vigtig fordi det giver gode muligheder for tilpasning til lokale forhold og individuelle, pædagogisk begrundede hensyn til ansøgerne. Transparens er vigtig så det er tydeligt for ansøgerne og deres forældre hvilke kriterier der indgår i vurderingen af den enkelte ansøger, og en tilstrækkeligt ensartet praksis er vigtig for at sikre at ansøgere til de gymnasiale uddannelser har lige muligheder uanset hvilken skole de kommer fra, og hvilken skole de har søgt.

Evalueringsgruppen vurderer at optagesystemet i dag i høj grad tilgodeser behovet for fleksibilitet. Det gælder fx på det afgivende uddannelsesniveau hvor aktørerne selv har mulighed for at tilrettelægge arbejdet med uddannelsesplanerne og vurderingen af dem inden for visse overordnede rammer. Og det gælder på det modtagende uddannelsesniveau hvor de enkelte skoler selv har mulighed for at tilrettelægge de processer der skal føre til en afgørelse af om en konkret ansøger kan optages.

Evalueringsgruppen vurderer til gengæld at optagesystemet ikke er tilstrækkeligt transparent. Det kommer til udtryk på flere måder. På nationalt niveau findes ikke umiddelbart tilgængelige statistikker over hvor mange ansøgere der indstilles til optagelsesprøve, og hvor mange af disse ansøgere der ender med at blive optaget. På lokalt niveau er der som regel meget lidt eksplicit viden om praksis og om de kriterier der er gældende i vurderingerne på de forskellige uddannelsesniveauer i optagesystemet. Det gælder både internt mellem hhv. grundskoler og gymnasiale uddannelser og på tværs af niveauerne i systemet. Det betyder bl.a. at grundskoler og UU-vejledere kun har en begrænset viden om hvad der sker, og hvad der lægges vægt på ved en optagelses-

prøve. En sådan viden på det afgivende uddannelsesniveau er naturligvis vigtig både i vejledningen og i vurderingen af en elev.

Evalueringsgruppen er opmærksom på at fleksibilitetshensynet på den ene side og hensynet til transparens og behovet for en ensartet praksis på den anden side kan trække i hver sin retning. Fx kan en overbetonet fleksibilitet i optagesystemet føre til at systemet bliver mindre transparent, og til at der bliver for stor variation mht. hvordan de forskellige aktører løser deres opgaver. Det kan danne grundlag for antagelser eller rygter om enkelte skoler eller enkelte skoletyper og uddannelser, hvilket i sig selv vil bidrage til at svække transparensen i systemet. I værste fald kan det føre til at gymnasieansøgere risikerer at blive behandlet meget forskelligt afhængigt af hvilken skole de kommer fra, eller hvilken uddannelse de har søgt.

Evalueringen viser dog at der ikke er markante forskelle mellem de forskellige gymnasiale uddannelser mht. hvor stor en andel af de indstillede ansøgere der ender med at blive optaget. Til gengæld er der *inden for* de enkelte gymnasiale uddannelser en vis variation fra skole til skole. På det afgivende uddannelsesniveau er der forskel mht. hvor mange ansøgere hhv. folkeskoler og andre grundskoler som fx efterskoler indstiller til optagelsesprøve. På det foreliggende grundlag har det ikke været muligt at afgøre om denne forskel skoletyperne imellem er udslag af en forskellig indstillingspraksis eller af forskelle i elevgrundlaget. I denne sammenhæng er det vigtigt at være opmærksom på at der også er stor variation blandt folkeskolerne, ligesom evalueringen tyder på at der er stor forskel blandt andre grundskoler.

Evalueringsgruppen konkluderer at en øget transparens i systemet kan begrænse risikoen for u hensigtsmæssige variationer i skolernes praksis. En øget dialog og et mere formaliseret samspil mellem de afgivende og modtagende skoler vil være en helt afgørende faktor i denne sammenhæng. Samspillet bør tage udgangspunkt i den formidlende funktion og de opgaver UU allerede har inden for rammerne af vejledningsloven, samtidig med at det vil forudsætte en tættere koordination på det enkelte UU-center. Evalueringsgruppen vurderer at en øget transparens desuden vil forudsætte en højere grad af eksplicitering af de kriterier og faktorer der inddrages i helhedsvurderingerne af ansøgerne både på det afgivende og det modtagende niveau. På denne måde kvalificeres optagelsesprocessen og de involverede aktørers arbejde samtidig med at behovet for transparens og fleksibilitet imødekommes.

Appendiks A

Projektbeskrivelse

Evaluering af optagesystemet til de gymnasiale uddannelser

Danmarks Evalueringsinstitut (EVA) har med sin handlingsplan for 2009 besluttet at gennemføre en evaluering af optagesystemet til de gymnasiale uddannelser. Optagesystemet dækker i denne sammenhæng procedurerne og processerne fra det tidspunkt hvor en grundskoleelev har besluttet sig for at søge optagelse på en gymnasial uddannelse, til det tidspunkt hvor den endelige beslutning om hvorvidt eleven kan optages, er taget.

Baggrund for evalueringen

Optagesystemet til de gymnasiale uddannelser skal medvirke til at de unge finder vej til en ungdomsuddannelse der passer til deres ønsker og forudsætninger. Systemet skal dermed i videst muligt omfang bidrage til at optaget på de gymnasiale uddannelser kommer til at omfatte ansøgere som er i stand til at følge undervisningen på tilfredsstillende måde, og som kan gennemføre deres uddannelse på normeret tid. Det indebærer samtidig at ansøgere hvis ønske om en gymnasial uddannelse på ansøgningstidspunktet ikke vurderes at være realistisk, henvises til andre uddannelsesmuligheder.

Ud over at medvirke til at de unge finder vej til en uddannelse der passer til deres ønsker og forudsætninger, må optagesystemet antages at have betydning for gennemførelsesfrekvenserne. Et velfungerende optagesystem vil dermed bidrage til at frafaldet på de gymnasiale uddannelser reduceres.

Optagesystemet i hovedtræk

Der er fri adgang til de gymnasiale ungdomsuddannelser under bestemte forudsætninger. Ansøgere fra afgangsklasserne i grundskolen har dermed krav på at blive optaget på en gymnasial uddannelse hvis de opfylder en række faglige betingelser, herunder krav om at have modtaget undervisning i tysk eller fransk (2. fremmedsprog) og om at have aflagt bestemte prøver i folkesko-

len. Det gælder dog ikke i de tilfælde hvor en ansøger er indstillet til optagelsesprøve af sin grundskole eller af Ungdommens Uddannelsesvejledning (UU) hvis begge eller en af parterne vurderer at ansøgerens uddannelsesplan ikke er realistisk. En optagelsesprøve er desuden obligatorisk for de ansøgere der ikke har aflagt de påkrævede prøver i grundskolen.

Lederen på den skole ansøgeren har søgt som førsteprioritet, afgør om ansøgeren kan optages. Afgørelsen gælder for alle gymnasiale uddannelser og for alle skoler det pågældende år. Hvis ansøgeren ikke opfylder kravene umiddelbart – hvis vedkommende fx er indstillet til optagelsesprøve – kan lederen optage ham eller hende efter en konkret vurdering, evt. efter en samtale og/eller en optagelsesprøve. Ansøgere der er indstillet til optagelsesprøve, og som ikke optages efter en konkret vurdering, har krav på et tilbud om en optagelsesprøve.

Vurderingen af uddannelsesplanerne for de enkelte elever og muligheden for at indstille en ansøger til optagelsesprøve indgår altså som centrale elementer i optagesystemet. Hovedtrækkene i det nuværende optagesystem blev indført ved optaget i 2001 hvor det tidligere system med egenheds erklæringer blev afskaffet. Hovedtrækkene i systemet blev ikke ændret i forbindelse med gymnasireformen i 2005.

Optagesystemet er aldrig blevet evalueret. Rambøll Management gennemførte ganske vist en evaluering i 2005 af vejledning om, tilmelding til og optagelse på de gymnasiale uddannelser. Rambølls evaluering handlede om vejledningsformerne, de tekniske tilmeldingsprocedurer til uddannelserne og fordelingen af elever i overensstemmelse med deres ønsker om bestemte studieretninger og skoler, men den fokuserede ikke specifikt på beslutningsprocesserne i relation til optagelsen af den enkelte elev.

Formål

Evalueringen skal belyse og vurdere optagesystemet til de gymnasiale uddannelser forstået som de processer der fører frem til en beslutning om hvorvidt en ansøger kan optages på en gymnasial uddannelse.

Evalueringen fokuserer på to hovedområder:

- Grundskolens og UU's vurdering af de enkelte elevers uddannelsesplaner og deres beslutning om hvorvidt en ansøger skal indstilles til optagelsesprøve
- De gymnasiale institutioners vurdering og behandling af ansøgningerne med særlig vægt på institutionernes tilrettelæggelse og gennemførelse af evt. optagelsesprøver.

Evalueringen skal derudover undersøge uddannelsesplanerne der indgår som et centralt element i optagesystemet – med særligt fokus på disse planers betydning som kommunikationsredskab mellem grundskoler og gymnasiale uddannelsesinstitutioner.

Evalueringen vurderer optagesystemet som system og undersøger hvordan det forvaltes i praksis. Evalueringen vil i den sammenhæng vurdere samspillet mellem de forskellige aktører – grundskoler, gymnasiale institutioner og UU-centre – og belyse om de forskellige beslutninger træffes ud fra sammenlignelige kriterier og niveauer. Evalueringen skal fremdrage eksempler på god praksis og på den baggrund belyse forhold som er særlig vigtige at være opmærksom på i forbindelse med indstilling til optagelsesprøve og gennemførelse af optagelsesprøver.

Afgrænsning

Evalueringen dækker de direkte overgange fra 9. eller 10. klasse til de treårige gymnasiale uddannelser og toårigt hf – fortrinsvis på offentlige institutioner – og UU-centrenes virksomhed i denne sammenhæng.

Metode og design

Evalueringen skal bygge både på kvantitative data der fremskaffes gennem spørgeskemaundersøgelser, og på kvalitative data der fremskaffes gennem interview.

Spørgeskemaundersøgelser

Den kvantitative dataindsamling omfatter to spørgeskemaundersøgelser.

1) En repræsentativ undersøgelse blandt skoleledere på grundskoleniveau

Denne undersøgelse skal belyse:

- Overgangsfrekvenserne til gymnasiale uddannelser på de pågældende skoler og 10.-klassecentre
- Praksis mht. indstilling til optagelsesprøve, herunder tilrettelæggelsen af arbejdet med indstillinger, evt. ændringer i de vurderingskriterier der benyttes ved indstilling til optagelsesprøve, og samarbejdet med andre aktører i optagesystemet, dvs. med UU-centre og gymnasiale uddannelsesinstitutioner
- Prioriteringer i arbejdet med optagesystemet og vurderinger af systemet, herunder vurderinger af uddannelsesplanerne som kommunikationsredskab mellem det afgivende og det modtagende uddannelsesniveau.

2) En totalundersøgelse blandt lederne på de gymnasiale uddannelsesinstitutioner

Denne undersøgelse skal belyse:

- Antal ansøgere direkte fra 9. og 10. klasse, antal ansøgere der er indstillet til optagelsesprøve, og antal ansøgere der optages uden optagelsesprøve selv om de er indstillet til optagelsesprøve, og antal der optages efter optagelsesprøve
- Tilrettelæggelse af arbejdet med ansøgninger, herunder samarbejdet med andre aktører i optagesystemet, dvs. med grundskoler og UU-centre, gennemførelse af optagelsesprøver og evt. ændringer i de vurderingskriterier der benyttes ved optagelsesprøver

- Prioriteringer i arbejdet med optagesystemet og vurderinger af systemet, herunder vurderinger af uddannelsesplanerne som kommunikationsredskab mellem det afgivende og det modtagende uddannelsesniveau.

Den kvantitative dataindsamling tilrettelægges sådan at det er muligt at analysere evt. kønsspecifikke eller uddannelsesspecifikke forskelle.

Interview

Den kvalitative dataindsamling omfatter interview med:

- Ledere og udvalgte lærere på mindst fire grundskoler
- Ledere og udvalgte lærere på mindst otte gymnasiale uddannelsesinstitutioner
- Ledere og udvalgte vejledere fra ca. 12 UU-centre.

Interviewene skal uddybe og nuancere resultaterne af spørgeskemaundersøgelserne med særlig vægt på deltagernes opfattelser af sammenhænge, årsager og konsekvenser og evt. forslag til forbedringer af optagesystemet. Alle interview skal belyse samspillet mellem de forskellige aktører der er involveret i optagesystemet.

De deltagende skoler og UU-centre skal udvælges så de tilsammen dækker områder med såvel høj som lav overgangsfrekvens til de gymnasiale uddannelser, og så forskellige egne af landet og forskellige socioøkonomiske områder bliver repræsenteret.

Organisering og formidling

Der nedsættes en evalueringsgruppe på fem-seks medlemmer der tilsammen skal dække følgende erfaringsområder og perspektiver:

- Teoretisk indsigt i og viden om bedømmelse og vurdering af elever
- Praktisk erfaring med at forestå vejledning til unge på grundskolens ældste trin
- Ledelseserfaring fra grundskolen
- Ledelseserfaring fra en gymnasial uddannelsesinstitution
- Teoretisk indsigt i og/eller praktisk erfaring med optagesystemet til gymnasiale uddannelser fra et andet nordisk land.

En projektgruppe fra EVA udarbejder evalueringsrapporten og har det praktiske og metodiske ansvar for evalueringen. Projektgruppen består af evalueringskonsulenterne Signe Mette Jensen og Bo Söderberg og to evalueringsmedarbejdere.

Evalueringens resultater vil blive formidlet i en rapport. Rapporten vil evt. blive fulgt op med et inspirationsmateriale henvendt til skoler og institutioner som arbejder med optagesystemet i praksis.

Appendiks B

Evalueringsgruppens medlemmer

Steen Christensen er rektor på erhvervsskolen Mercantec i Viborg hvor han bl.a. har ansvar for handelsgymnasiet, teknisk gymnasium og erhvervsakademiet. Han er cand. mag. i historie og dansk og har arbejdet som underviser og leder på erhvervsskoleområdet i Herning og Viborg. Han har deltaget i flere analyse- og udviklingsprojekter omkring gymnasireformen i regi af hhv. Danske Erhvervsskoler – Lederne og Undervisningsministeriet.

Lars Eriksen har været ansat som skoleleder på Sct. Hans Skole i Odense siden 2005. Lars Eriksen er uddannet fra Odense Seminarium i 1982, og han har siden 1988 været skoleleder på to andre skoler. Han har siden 2007 været medlem af styregruppen for Odense Kommunes kvalitetsudviklingsprojekt (Kvalitet i skolen, KIS), og har i den sammenhæng været med til at afprøve og implementere systemet i skolevæsnet.

Lene Larsen har siden 2004 været lektor i uddannelsesforskning på Institut for Psykologi og Uddannelsesforskning, Roskilde Universitet. Hun er cand.mag. i dansk og pædagogik fra Københavns Universitet og ph.d. i uddannelsesforskning fra Roskilde Universitet. Hun forsker i unges uddannelsesvalg og udvikling af ungdomsuddannelserne, bl.a. i et projekt om hvordan gymnasie-reformen bidrager til professionalisering af ledere, lærere og elever.

Henrik Madsen har siden 2004 været rektor på Egedal Gymnasium & HF. Han er cand.mag. i dansk og idræt. Han har været aktiv i det faglig-pædagogiske arbejde og har i den forbindelse bl.a. deltaget i faglige redaktioner og en række udgivelser, senest om almen studieforberedelse. Han har desuden en masteruddannelse i offentlig ledelse med særlig vægt på ledelse af uddannelsesinstitutioner og har i forlængelse af det skrevet artikler, bl.a. i tidsskriftet "Uddannelse".

Tanja Miller har siden 2006 været leder af Videncenter for Evaluering i Praksis, Professionshøjskolen University College Nordjylland. Hun er cand.mag. i historie og psykologi og ph.d. i pæda-

gogiske processer fra SDU med særlig fokus på forholdet mellem summative og formative evalueringstraditioner set i lyset af skolekulturer og forskellige skoleformer. Tanja Miller har både arbejdet som gymnasielærer og studievejleder og som underviser ved pædagog- og læreruddannelserne, og hun er desuden ekstern lektor på psykologistudiet på Aalborg Universitet.

Inger Veng Rasmussen har siden 2004 været chef for Ungdommens Uddannelsesvejledning i Herning og Ikast-Brande kommuner. Hun er uddannet som ernærings- og husholdningsøkonom, DP i Human Ressource Management, merkonom i markedsføring og er derudover uddannet inden for vejledningsområdet. Hun har ledelseserfaring fra erhvervsuddannelsesområdet og fra ansættelser i det private erhvervsliv, og hun har skrevet artikler om ledelse, vejledning og kompetenceudvikling og er medforfatter på faglige hæfter og deltager i udviklingsprojekter omkring entreprenørskab og innovation.

Appendiks C

Dokumentation og metode

Evaluerings vurderinger og konklusioner er baseret på forskellige typer af dokumentation der er indsamlet i perioden januar 2010 til februar 2010. Dokumentationskilderne er:

- Spørgeskemaundersøgelse blandt folkeskoleledere
- Spørgeskemaundersøgelser blandt ledere på de gymnasiale uddannelser: stx, hf, hhx og htx
- Registerdata
- Interviewundersøgelser (jf. appendiks D).

Formålet med hver af dokumentationskilderne er beskrevet i rapportens indledning. De samlede frekvenstabeller for de gennemførte spørgeskemaundersøgelser kan findes på www.eva.dk.

Spørgeskemaundersøgelserne

På baggrund af deskresearch og interview med eksperter udarbejdede projektgruppen fire spørgeskemaer. Et til folkeskoleledere, et til hhx-skoleledere, et til htx-skoleledere og et til skoleledere på stx og hf.

Efter udarbejdelsen af spørgeskemaerne blev skemaerne pilottestet af ni personer, heraf fire ledere fra folkeskolen og fem ledere fordelt på de gymnasiale uddannelser. Pilottesterne blev bedt om at forholde sig til om de spørgsmål, svarkategorier og begreber der blev anvendt i skemaet, var relevante, forståelige og dækkende. Pilottesternes kommentarer blev noteret på systematisk vis, og ændringer i spørgeskemaet blev som hovedregel kun gennemført hvis flere pilottestere havde ensartede kommentarer eller ændringsforslag til samme spørgsmål.

Population for undersøgelserne

Populationen for de gymnasiale undersøgelser er defineret som ledere på de offentligt selvejende gymnasiale uddannelsesinstitutioner i Danmark. Det vil sige rektorer på stx og hf og de uddannelsesansvarlige ledere på hhx og htx. Ledere fra rene hf-skoler og studenterkurser er ikke en del af populationen. Populationen er identificeret ved hjælp af medlemslister fra Rektorforeningen og

Danske Erhvervsskoler. Institutioner der udbyder flere gymnasiale uddannelser, modtog et spørgeskema for hver uddannelse; institutioner der udbyder både stx og hf modtog dog et skema der var opdelt i hhv. fælles spørgsmål og spørgsmål der rettede sig specifikt mod stx eller hf. Institutioner der udbyder en uddannelse på flere geografisk adskilte afdelinger, blev bedt om at besvare spørgeskemaet ud fra erfaringerne på den afdeling der har det største optag.

Populationen for undersøgelsen blandt folkeskoleledere blev defineret til at være ledere fra alle skoler som har 9. og/eller 10. klasse. Spørgeskemaundersøgelsen afgrænser sig altså fra frie skoler, private grundskoler, efterskoler, specialskoler, kommunale ungdomsskoler, ungdomskostskoler og centerskoler.

Undersøgelsens gennemførelse

Spørgeskemaundersøgelserne blev gennemført som webbaserede undersøgelser i januar 2010. Kontaktoplysningerne stammer fra UNI-C's institutionsdatabase. Spørgeskemaundersøgelserne på de gymnasiale uddannelser er gennemført som totalundersøgelser, mens der ved spørgeskemaundersøgelsen blandt folkeskoleledere er trukket en simpel tilfældig stikprøve blandt de skoler der indgår i undersøgelsens population. Der er for hver af de fire spørgeskemaundersøgelser gennemført to rykkerrunder.

Svarprocenter og bortfald

Tabel 22 viser svarprocenten for de fire undersøgelser.

Tabel 23
Svarprocent

	Antal udsendte skemaer	Antal indkomne svar	Svarprocent
stx (og hf)	122	100	82
hhx	43	38	88
htx	31	30	97
folkeskoler	652	377	58

Kilde: Spørgeskemaundersøgelser blandt folkeskoleledere og ledere på de gymnasiale uddannelser.

Det fremgår af tabellen at svarprocenten for de gymnasiale undersøgelser er hhv. 82 for stx-/hf-undersøgelsen, 88 for hhx-undersøgelsen og 97 for htx-undersøgelsen. Svarprocenten for undersøgelsen blandt folkeskoleledere er 58.

Svarprocenterne for de gymnasiale undersøgelser er så høje at de indsamlede data vurderes at have en høj kvalitet. Det findes derfor ikke nødvendigt at foretage en analyse af bortfaldet på disse undersøgelser. Svarprocenten for undersøgelsen blandt folkeskoleledere er noget lavere, og det er derfor interessant at undersøge om der er systematiske forskelle blandt de personer der har besvaret skemaet, set i forhold til den samlede population. I det følgende er der foretaget en analyse med henblik på at vurdere om respondenterne adskiller sig fra den samlede population på variablene:

- Skolestørrelse
- Andel af elever på folkeskolen som har søgt en gymnasial uddannelse
- Andel af elever der er blevet indstillet til optagelsesprøve
- Region.

De fire variable er valgt fordi vi har en hypotese om at der er sammenhæng mellem hvordan man placerer sig på disse variable på den ene side, og centrale holdnings- og vurderingsvariable i spørgeskemaet på den anden side.

Tabel 24 viser fordelingerne på de fire variable for hhv. populationen og for de personer der har besvaret spørgeskemaet. Af tabellen fremgår det at forskellen mellem fordelingerne for populationen og de personer der har besvaret spørgeskemaet, for alle kategorier er højst 3,9 %. Ved en chi i anden-test finder vi at der ikke er signifikant forskel på fordelingerne for populationen og de personer der har besvaret spørgeskemaet, for de fire variable¹. Dette forhold kombineret med den relativt høje svarprocent betyder at de indsamlede data vurderes at have en høj kvalitet.

¹ Testet er foretaget ved 0,05 signifikansniveau.

Tabel 24**Population i forhold til besvarelser af undersøgelsen blandt folkeskoleledere, fordelt på variablene skolestørrelse, elever der har søgt en gymnasial uddannelse, elever der er blevet indstillet til optagelsesprøve og region**

	Population		Besvarelser	
	Antal	Procent	Antal	Procent
Skolestørrelse (målt ved samlet antal elever i skolens afgangsklasser)				
0-30	217	20,8 %	69	18,5 %
31-45	310	29,7 %	120	32,3 %
46-60	214	20,5 %	67	18,0 %
mere end 60	303	29,0 %	116	31,2 %
Total	1.044	100,0 %	372	100,0 %
Andel af elever på folkeskolen der har søgt en gymnasial uddannelse				
[0-20] %	116	11,2 %	38	10,2 %
[20-30] %	245	23,7 %	93	25,1 %
[30-40] %	268	25,9 %	90	24,3 %
[40-50] %	213	20,6 %	73	19,7 %
[50-100] %	192	18,6 %	77	20,8 %
Total	1.034	100,0 %	371	100,0 %
Andel af elever indstillet til optagelsesprøve				
[0-3] %	464	44,9 %	152	41,0 %
[3-8] %	140	13,5 %	56	15,1 %
[8-15] %	181	17,5 %	60	16,2 %
[15-25] %	156	15,1 %	67	18,1 %
[25-35] %	47	4,5 %	22	5,9 %
[35-100] %	46	4,4 %	14	3,8 %
Total	1.034	100,0 %	371	100,0 %
Region				
Region Nordjylland	129	12,0 %	42	11,2 %
Region Midtjylland	249	23,2 %	93	24,7 %
Region Syddanmark	248	23,1 %	91	24,2 %
Region Hovedstaden	277	25,8 %	91	24,2 %
Region Sjælland	170	15,8 %	59	15,7 %
Total	1.073	100,0 %	376	100,0 %

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt folkeskoleledere.

Analyse af spørgeskemadata

Analysen af de indkomne besvarelser på de fire spørgeskemaundersøgelser er baseret på frekvenstabeller for samtlige spørgsmål og på kryds af svarfordelinger på udvalgte spørgsmål. Krydsene er foretaget med udgangspunkt i projektgruppens diskussion af interessante resultater af undersøgelsen og bidrager dermed til at identificere evt. sammenhænge mellem respondenternes svar og baggrundskarakteristika. Der er anvendt signifikanstest for at tage højde for evt. tilfældige målefejl.

Registerdata

Evalueringen inddrager registerdata fra UNI-C som indeholder følgende oplysninger om grundskoleelevers søgning til de gymnasiale uddannelser:

- Antal og andel af elever pr. grundskole der har søgt en gymnasial uddannelse
- Antal og andel af elever pr. grundskole der er blevet indstillet til optagelsesprøve
- Antal ansøgere til de gymnasiale uddannelser som er hhv. indstillet til optagelsesprøve og ikke indstillet til optagelsesprøve fordelt på grundskoletype, klassetrin, køn og hvilken gymnasial uddannelse de har søgt.

Appendiks D

Oversigt over gennemførte interview

Besøg på grundskoler

Der er gennemført to separate interview, hhv. med ledelserne og med udvalgte lærere, på følgende grundskoler:

- Engholmskolen (Allerød)
- Holmeskolen (Tønder)
- Rosendalskolen (Hobro)
- Saksøbing Skole
- Skolen ved Gurrevej (Helsingør).

Besøg på gymnasiale uddannelser

Der er gennemført to separate interview, hhv. med ledelserne og med udvalgte lærere, på følgende gymnasiale uddannelsesinstitutioner:

- Allerød Gymnasium (stx)
- Helsingør Gymnasium (stx)
- Mariagerfjord Gymnasium (stx og hf)
- Mulernes Legatskole (stx og hf)
- Nykøbing Katedralskole (stx og hf)
- Tønder Gymnasium (stx og hf)
- CELF, afdeling i Nykøbing F (hhx)
- IBC, afdeling i Fredericia (hhx)
- Erhvervsskolen Tradium (tidl. handelsskolen Minerva), afdeling i Hobro (hhx)
- EUC Lillebælt, Fredericia (htx)
- Erhvervsskolen Nordsjælland, afdeling i Helsingør (hhx og htx)
- Syddansk Erhvervsskole, afdeling i Odense (htx).

Interview med UU-vejledere og UU-centerledere

Der er gennemført fem gruppeinterview med repræsentanter fra 15 UU-centre.

I de to lederinterview deltog i alt seks ledere fra:

- UU-Frederiksberg
- UU-Roskilde
- UU Vest (Frederikssund)
- UU-center Kolding
- UU Lillebælt
- UU Vejle.

I de tre interview med UU-vejledere deltog i alt 23 vejledere fra:

- UU Center Himmerland (vejledere fra både Mariagerfjord og Vesthimmerlands Kommuner)
- UU Randers
- UU-Ålborg
- UU Lolland-Falster (vejledere fra både Guldborgsund og Nakskov Kommuner)
- UU Sjælland Syd
- UU-center Midt Nordsjælland (Hillerød)
- UU Tårnby
- UU-Vestegnen (Albertslund)
- UU-Øresund (Helsingør).

De deltagende skoler og UU-centre blev udvalgt så de tilsammen dækker områder med både høj og lav overgangsfrekvens til de gymnasiale uddannelser, og så forskellige egne af landet og mindre såvel som større bysamfund indgår.

De lærere der deltog i interviewene, blev udvalgt så de havde enten erfaring som klasselærere i undskolingen eller erfaring med gennemførelse af optagelsesprøver på de gymnasiale uddannelser.